

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ Κοι.Σ.Π.Ε.
Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.

**Μελέτη για την προτυποποίηση της δημιουργίας
και λειτουργίας Γραφείου Συνηγορίας της
Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.**

*Υποέργο 1 της Πράξης «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα
παρέμβασης για την υποστήριξη των Κοινωνικών
Συνεταιρισμών (Κοι.Σ.Π.Ε) του Άρθρου 12 του
Ν.2716/1999 στην κατεύθυνση βελτίωσης της διοικητικής
και διαχειριστικής τους ικανότητας»*

Σεπτέμβριος 2023

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ανά χείρας Μελέτη έχει εκπονηθεί και υποβάλλεται από την εταιρεία ΣΥΓΚΛΙΣΙΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ ΙΚΕ στο πλαίσιο υλοποίησης του Υποέργου 1 «Ανάπτυξη εργαλείων αυτό-εκπροσώπησης & υποστήριξης ηγετικών ικανοτήτων μελών ΔΣ Κοι.Σ.Π.Ε κατηγορίας Α'» της Πράξης «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα παρέμβασης για την υποστήριξη των Κοινωνικών Συνεταιρισμών (Κοι.Σ.Π.Ε) του Άρθρου 12 του Ν.2716/1999 στην κατεύθυνση βελτίωσης της διοικητικής και διαχειριστικής τους ικανότητας» για λογαριασμό της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.)

<p>Επιστημονικός Υπεύθυνος Μελέτης</p>	<p>Δρ. Γαβριήλ Αμίτσης, Καθηγητής Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας / Διευθυντής του <i>Ερευνητικού Εργαστηρίου Κοινωνικής Διοίκησης</i> του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής</p>
<p>Εμπειρογνώμονας 1</p>	<p>Δρ. Φωτεινή Μαρίνη, Εμπειρογνώμονας Κοινωνικού Δικαίου, Εταίρος της «ΣΥΓΚΛΙΣΙΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ ΙΚΕ»</p>
<p>Εμπειρογνώμονας 2</p>	<p>Αριστοτέλης Αλβανός, Εμπειρογνώμονας Δημόσιας Διοίκησης, Εξωτερικός Συνεργάτης της «ΣΥΓΚΛΙΣΙΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ ΙΚΕ»</p>

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑμεΑ - Άτομα με Αναπηρίες

ΑΜΚΕ - Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία

ΑμΨΧΚΠ - Άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα

βλ.- βλέπε

εδ. - εδάφιο

ΕΔΕΤ - Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

ΕΕ - Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΟ - Ευάλωτη Κοινωνική Ομάδα

ΕΚΤ - Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΑΝΑΔ - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού

ΕΠΨΕΑΑΨΥΠ - Εθνικό Πρόγραμμα Ψυχοκοινωνικής Ένταξης και Αποκατάστασης για άτομα με σοβαρά Ψυχοκοινωνικά Προβλήματα

ΕΣΑΜΕΑ - Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία

ΕΣΠΑ – Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΚΑΛΟ - Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Κοιν.Σ. Επ. - Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις

Κοι.Σ.Π.Ε. - Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης

ΛΥΨΥ – Λήπτες Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας

ΜΚΟ - Μη Κυβερνητική Οργάνωση

ΟΤΑ - Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΠΕΨΑΕΕ - Πανελλαδική Ένωση για την Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση και την Επαγγελματική Επανάταξη

παρ. - παράγραφος

ΣΕΕ - Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΣΛΕΕ - Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τ.Ε.Ψ.Υ. - Τομεακές Επιτροπές Ψυχικής Υγείας

ΤΟΨΥ - Τομέας Ψυχικής Υγείας

ΥΑ - Υποστηριζόμενη Απασχόληση

ΥΕ - Υποστηριζόμενη Εκπαίδευση

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η οριοθέτηση του θεσμού της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ.....	10
1. Κρίσιμα ζητήματα δογματικής οριοθέτησης της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ.....	10
1.1. Η εννοιολογική οριοθέτηση της συνηγορίας για την ψυχική υγεία	11
1.2. Δρώντες και ρόλοι στο πεδίο της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ.....	14
2. Κρίσιμα ζητήματα επιχειρησιακής προσέγγισης της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ	18
2.1. Μοντέλα και τύποι συνηγορίας	18
2.2. Προδιαγραφές αποτελεσματικής ανάπτυξης της συνηγορίας	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η θεσμική προσέγγιση της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ στην Ελληνική έννομη τάξη	22
1. Το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.....	22
1.1. Οι Συνταγματικές Ρήτρες.....	22
1.2. Οι Ρήτρες του Συστήματος Ψυχικής Υγείας.....	23
1.3. Οι Ρήτρες του Εθνικού Συστήματος Υγείας.....	27
1.4. Οι Ρήτρες άσκησης των Επαγγελματιών Υγείας	27
1.5. Οι Ρήτρες του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου	34
2. Οι δημόσιοι μηχανισμοί εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η σκοπιμότητα παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο πεδίο της συνηγορίας των ΑμΨΧΚΠ	64
1. Η εμπειρία της Πο.Κοι.Σ.Π.Ε στο πεδίο της συνηγορίας των ΑμΨΧΚΠ	64

2. Πρωτοβουλίες προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας από την κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα.	66
2.1. Οι παρεμβάσεις της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία	66
2.2. Οι παρεμβάσεις του Πανελληνίου Συλλόγου Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία	67
2.3. Οι παρεμβάσεις του Σωματείου Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας “Αυτο-εκπροσώπηση”	68
2.4. Οι παρεμβάσεις του Σωματείου ενάντια στην προκατάληψη για τις ψυχικές διαταραχές “Αναγέννηση”	69
2.5. Το Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα στο χώρο της Ψυχικής Υγείας.....	70
2.6. Η Πλατφόρμα Δράσης για τα Δικαιώματα στην Ψυχική Υγεία..	72
3. Ευρωπαϊκές καλές πρακτικές προώθησης της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΠ.....	73
3.1. Ο Χάρτης και ο Κώδικας Δεοντολογίας της Συνηγορίας της <i>Action for Advocacy</i>	73
3.2. Το Κέντρο Ενδυνάμωσης και Αλληλοβοήθειας της <i>AEIPS</i>	78
3.3. Το Γραφείο Ενδυνάμωσης και Υποστήριξης της <i>Mind</i>	80
4. Η υψηλή προστιθέμενη αξία της παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Το προφίλ του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.	86
1. Η στόχευση του Γραφείου	86
2. Η θεσμική κατοχύρωση του Γραφείου	88
3. Οι άξονες παρέμβασης του Γραφείου.....	88
4. Οι δραστηριότητες του Γραφείου	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Οι προδιαγραφές οργάνωσης και λειτουργίας του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.	93
1. Η οργάνωση του Γραφείου Συνηγορίας	93
2. Η λειτουργία του Γραφείου Συνηγορίας.....	94

2.1. Οι δράσεις γενικής δημοσιότητας, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης	94
2.2. Οι δράσεις υποστήριξης και ενημέρωσης των ΑμΨΧΚΠ και των μελών του οικογενειακού / συγγενικού τους περιβάλλοντος	95
2.3. Οι δράσεις διαμεσολάβησης και νομικής υποστήριξης των ΑμΨΧΚΠ	98
3. Τα κύρια έντυπα του Γραφείου Συνηγορίας.....	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Το πλαίσιο χρηματοδότησης του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.....	102
1. Η οριοθέτηση των δαπανών του Μοντέλου Συνηγορίας	102
2. Οι πηγές χρηματοδότησης του Μοντέλου Συνηγορίας	103
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	111
ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	114
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Το Ατομικό Σχέδιο Ενημέρωσης και Συμβουλευτικής των ΑμΨΧΚΠ.....	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. Το Έντυπο Νομικής Υποστήριξης των Δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.....	120

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανά χείρας Μελέτη αντιστοιχεί στο Παραδοτέο «Π_10 - Μελέτη για την προτυποποίηση της δημιουργίας και λειτουργίας Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.» του Υποέργου 1 «Ανάπτυξη εργαλείων αυτό-εκπροσώπησης & υποστήριξης ηγετικών ικανοτήτων μελών ΔΣ Κοι.Σ.Π.Ε κατηγορίας Α'» της Πράξης «Ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρέμβασης για την υποστήριξη των Κοινωνικών Συνεταιρισμών (Κοι.Σ.Π.Ε) του αρθ. 12 του Ν.2716/1999 στην κατεύθυνση βελτίωσης της διοικητικής και διαχειριστικής τους ικανότητας» (με κωδικό ΟΠΣ 5041861) που στοχεύει να ενισχύσει την λειτουργία των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε)¹, λαμβάνοντας υπόψη την βιώσιμη επιχειρηματικότητα και την παράλληλη υποστήριξη των ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα (εφεξής ΑμΨΧΚΠ) για την προώθηση της εργασιακής τους (επαν-)ένταξης. Το Έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος "Μεταρρύθμιση Δημοσίου Τομέα 2014 - 2020".

Α. Το αντικείμενο της Μελέτης

Η Μελέτη επικεντρώθηκε στην τεκμηρίωση μίας νέας πρωτοβουλίας της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας των Κοι.Σ.Π.Ε. (Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.) για την ανάπτυξη της συνηγορίας στην ψυχική υγεία (mental health advocacy) μέσω της λειτουργίας του οικοσυστήματος των Κοι.Σ.Π.Ε. (ίδρυση Γραφείου Συνηγορίας των ΑμΨΧΚΠ της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.), που επιδιώκει να συνδέσει τον τομέα της ψυχικής υγείας με τις πολιτικές προστασίας συγκεκριμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ² (απασχόληση, επαγγελματική κατάρτιση, κοινωνική ασφάλιση).

---

¹ Οι Κοι.Σ.Π.Ε. διέπονται από το άρθρο 12 του Ν. 2716/1999 και τις διατάξεις του Ν. 1667/1986, του άρθρου 12 του Ν. 3842/2010, του Ν. 4430/2016 και του άρθρου 12 του Ν. 4542/2018. Έχουν σκοπό «την κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και την επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλουν στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια» (άρθρο 12 Ν. 2716/1999). Είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου με περιορισμένη ευθύνη των μελών τους, έχουν εμπορική ιδιότητα και είναι ταυτόχρονα μονάδες ψυχικής υγείας που ανήκουν στον τομέα της ψυχικής υγείας (και όχι της κοινωνικής πρόνοιας), επειδή ακριβώς η θεωρητική τους σύλληψη πληροί τους όρους της αποκατάστασης, καθώς και της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης. Αναπτύσσουν οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα και μπορούν ταυτόχρονα να είναι παραγωγικοί, προμηθευτικοί, καταναλωτικοί και γενικά να παρέχουν υπηρεσίες και αγαθά.

² Μία από τις κύριες παραδοχές της διεπιστημονικής έρευνας στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ, που επιβεβαιώνεται συχνά από τη νομολογία εθνικών και διεθνών δικαστηρίων, είναι ότι τα άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζουν συστηματικά διακρίσεις σε σχέση με την αποτελεσματική άσκηση θεμελιωδών ατομικών και (ιδίως) των κοινωνικών δικαιωμάτων τους. Βλ. ενδεικτικά Ν. Μπιλανάκης, *Ψυχιατρική Περίθαλψη και Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ελλάδα*, 2004, Μ. Οικονόμου και Μ. Χαρίτση, «Από το στίγμα στη συνηγορία - Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πρόκληση για το χώρο της ψυχικής υγείας», *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 2010, 111, Μ. Μητροσύλη, «Τα δικαιώματα των προσώπων με προβλήματα ψυχικής υγείας», *Σύναψις*, 2012, 27(8), Ε. Φυτράκης, «Ανθρώπινα δικαιώματα και ψυχική υγεία: Θεσμοί προστασίας», *Σύναψις*, 2012, 27(8), Β. Τομαράς, «Δικαιώματα των

B. Η μεθοδολογία εκπόνησης της Μελέτης

Η εκπόνηση της Μελέτης στηρίχθηκε σε ένα σύνθετο διεπιστημονικό μεθοδολογικό πλαίσιο, που συνδύασε τις ακόλουθες τεχνικές:

- Έρευνα της Ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας για την οριοθέτηση του θεσμού της συνηγορίας στην ψυχική υγεία
- Έρευνα πηγών και βάσεων δεδομένων Διεθνών Οργανισμών στο πεδίο της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ
- Έρευνα γραφείου για τον εντοπισμό και την ανάλυση του Ελληνικού θεσμικού και επιχειρησιακού πλαισίου στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ
- Έρευνα γραφείου για τον εντοπισμό και την ανάλυση των υφιστάμενων δράσεων της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο πεδίο της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ
- Έρευνα γραφείου για τον εντοπισμό και την ανάλυση του θεσμικού και επιχειρησιακού πλαισίου του Ελληνικού ΕΣΠΑ 2021-2027 και του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης 2021-2025
- Ανάπτυξη σεναρίων για την ανάπτυξη ενός βιώσιμου επιχειρησιακού υποδείγματος της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο πεδίο της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ.

Γ. Η διάρθρωση της ύλης

Η Μελέτη διαρθρώνεται σε έξι Κεφάλαια που αποτυπώνουν τα πορίσματα των αντίστοιχων μελετητικών πεδίων.

Το **Κεφάλαιο 1** οριοθετεί τα κύρια χαρακτηριστικά του θεσμού της συνηγορίας για την ψυχική υγεία (mental health advocacy), παρουσιάζοντας τα πλέον κρίσιμα ζητήματα δογματικής και επιχειρησιακής οριοθέτησης της καθώς και τους βασικούς δρώντες (με τους αντίστοιχους ρόλους) του τομέα. Αποτυπώνει, παράλληλα, τα πλέον αποδεκτά μοντέλα και τύπους συνηγορίας σύμφωνα με διεπιστημονικά κριτήρια ανάλυσης, τα οποία διέπουν κατ' αρχήν και τις προδιαγραφές αποτελεσματικής ανάπτυξης της συνηγορίας.

Το **Κεφάλαιο 2** συστηματοποιεί τα κύρια χαρακτηριστικά του θεσμού της συνηγορίας για την ψυχική υγεία στην Ελληνική έννομη τάξη, κωδικοποιώντας αρχικά το πλέγμα των ειδικών δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ που προβλέπονται στις κατηγοριακές κοινωνικές ρήτρες του Συντάγματος, στη νομοθεσία του Συστήματος Ψυχικής Υγείας, στη νομοθεσία του Εθνικού Συστήματος Υγείας, στους Κώδικες των Επαγγελματιών Υγείας και στις διατάξεις συγκεκριμένων διεθνών δεσμευτικών μηχανισμών που έχουν ενσωματωθεί στην Ελληνική έννομη τάξη. Αποτυπώνει, παράλληλα, το σύνολο των δημόσιων μηχανισμών άμεσης ή έμμεσης εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ, οι οποίοι εφαρμόζονται ανάλογα με το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο που διέπει την κάθε υπόθεση (η Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές, η Επιτροπή

ατόμων με ψυχική διαταραχή και η ειδική επιτροπή ελέγχου προστασίας τους», *Σύναμις*, 2012, 27(8) και Β. Τομανάς (επ.), *Ζώντας με φωνές - 50 ιστορίες ανάρρωσης*, 2014.

Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας, τα Γραφεία Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας των Νοσοκομείων, τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών για θέματα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης των Υγειονομικών Περιφερειών, η Εθνική Επιτροπή Διαφάνειας, ο Συνήγορος του Πολίτη σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία).

Το **Κεφάλαιο 3** τεκμηριώνει την ανάγκη παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο πεδίο προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας, χρησιμοποιώντας κρίσιμες παραδοχές που απορρέουν από α) την αντικειμενική ανάλυση θεσμικών και κοινωνικοπολιτικών δεδομένων για τις συνθήκες πρόσβασης των ΑμΨΧΚΠ στο υφιστάμενο σύνθετο πλέγμα δημόσιων μηχανισμών άμεσης ή έμμεσης εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους, β) την εμπειρία της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο σχετικό πεδίο μέσω της προώθησης σχετικών πρωτοβουλιών, γ) σχετικές πρωτοβουλίες άλλων οργανώσεων και δικτύων στην Ελλάδα, καλές πρακτικές της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας, δ) την στρατηγική εκτίμηση της αναμενόμενης υψηλής προστιθέμενης αξίας της παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.

Το **Κεφάλαιο 4** εξειδικεύει τους κύριους άξονες της παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. για την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας, παρουσιάζοντας ως κύρια επιλογή την σύσταση ενός πρότυπου **Γραφείου Συνηγορίας για την Εργασιακή Ένταξη** εντός της υφιστάμενης οργανωτικής δομής της. Η λειτουργία του Γραφείου θα υποστηρίζει πιλοτικά την ανάπτυξη ενός αναπτυξιακά προσανατολισμένου μοντέλου συνηγορίας στην ψυχική υγεία που θα προσαρμόζεται στην θεσμική αποστολή των Κοι.Σ.Π.Ε.

Το **Κεφάλαιο 5** περιέχει τις βασικές προδιαγραφές οργάνωσης και λειτουργίας του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε, ενώ το **Κεφάλαιο 6** εξειδικεύει το πλαίσιο και τις πηγές χρηματοδότησης του Γραφείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η οριοθέτηση του θεσμού της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ

1. Κρίσιμα ζητήματα δογματικής οριοθέτησης της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ

Η ανάπτυξη υβριδικών μοντέλων της συνηγορίας για την ψυχική υγεία (mental health advocacy) εντοπίζεται στις αρχές της δεκαετίας του 1970 μέσω της σύστασης οργανώσεων συνηγορίας υπέρ των ατόμων με σοβαρές ψυχολογικές διαταραχές και ιδίως εκείνων που παρέμεναν για μεγάλο διάστημα σε δομές ιδρυματικής περίθαλψης. Οι κύριες επιδιώξεις του κινήματος της συνηγορίας για την ψυχική υγεία επικεντρώθηκαν τόσο στην καταπολέμηση του στίγματος, της άγνοιας και των σωρευτικών κοινωνικών προκαταλήψεων απέναντι στη συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού, όσο και στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Υπό το πρίσμα αυτό, τα κύρια πεδία δράσης των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην πρώιμη φάση του θεσμού ήταν η προώθηση αλλαγών για την βελτίωση της θέσης των ψυχικά ασθενών, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, η προώθηση νέων στρατηγικών υπεράσπισής τους και η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας στο πεδίο της κοινωνικής ψυχιατρικής³.

Η ανάπτυξη της συνηγορίας την περίοδο αυτή στηρίχθηκε σε δύο παραδοχές:

- τα ψυχικά ασθενή άτομα αντιμετωπίζουν συστηματικά αρνητικές διακρίσεις, ειδικά σε ότι αφορά την ικανότητα τους να παίρνουν κρίσιμες αποφάσεις για την υγειονομική / κοινωνική φροντίδα τους
- οι διακρίσεις αυτές οδηγούν αρκετά συχνά σε παραβιάσεις θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων της ομάδας αναφοράς, όπως ενδεικτικά τα δικαιώματα στην ποιοτική υγειονομική περίθαλψη, την κοινωνική φροντίδα, την απασχόληση, την εκπαίδευση και την στέγαση⁴.

Παρότι η δραστηριοποίηση του οικογενειακού και συγγενικού περιβάλλοντος υπήρξε ιδιαίτερος επιδραστική κατά τα αρχικά στάδια ανάπτυξης της συνηγορίας σε παγκόσμιο επίπεδο, στη συνέχεια τα ίδια τα άτομα με ψυχικές ασθένειες συγκρότησαν τις δικές τους οργανώσεις αυτοσυνηγορίας (self-advocacy) προκειμένου να προωθήσουν και να υπερασπισθούν συστηματικά τα συμφέροντα, τις ανάγκες και τις επιδιώξεις τους. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια στο πεδίο της συνηγορίας ενεργοποιείται ένας ευρύς και πολύμορφος αριθμός δρώντων, που περιλαμβάνει οργανώσεις του μη κυβερνητικού τομέα (ΜΚΟ), εργαζόμενους του χώρου της ψυχικής υγείας καθώς και δημόσιους φορείς ή αρχές με αρμοδιότητες στους τομείς της υγείας και της δικαιοσύνης.

---

³ Βλ. ενδεικτικά P. L. Morselli, “Present and future role of Mental Illness Advocacy Associations in the management of the mentally ill: realities, needs and hopes at the edge of the third millennium”, *Bipolar Disorders*, 2000, 2, 294 και R. Henderson, *Empowerment through advocacy-mental health advocacy in focus*, 2004.

⁴ Βλ. σχετικά M. Funk et al., “Advocacy for mental health: roles for consumer and family organizations and governments”, *Health Promotion International*, 21(1), 2006.

1.1. Η εννοιολογική οριοθέτηση της συνηγορίας για την ψυχική υγεία

Ενώ ο θεσμός της συνηγορίας στο πεδίο της ψυχικής υγείας παρουσιάζει σχεδόν πέντε δεκαετίες διαρκούς εξελικτικής ανάπτυξης, απουσιάζει ακόμα και σήμερα ένας ενιαίος και κοινά αποδεκτός ορισμός που να αποσαφηνίζει εννοιολογικά το περιεχόμενο του. Η έλλειψη ομοφωνίας σε σχέση με το νόημα και το καθ' αυτό περιεχόμενο της συνηγορίας αντανακλά κατά κύριο λόγο τις αποκλίνουσες προσεγγίσεις που υφίστανται ενός της επιστημονικής κοινότητας⁵ ή ακόμα και εντός των μελών του κινήματος της συνηγορίας σχετικά με την λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα των διαφορετικών τύπων και ενεργειών συνηγορίας⁶. Επιπλέον, η διατύπωση ενός σημαντικού πλήθους διαφορετικών ορισμών της έννοιας και του περιεχομένου της συνηγορίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ίδια την πολυθεματικότητα και πολυπλοκότητα του αντικειμένου που εντάσσεται στον κλάδο της προώθησης και προαγωγής της ψυχικής υγείας.

Στην απλουστευτική εκδοχή της, η συνηγορία ορίζεται ως *η πράξη της ομιλίας εκ μέρους κάποιου ή κάποιων που δεν έχουν αυτή την δυνατότητα*⁷. Σύμφωνα με έναν περισσότερο σύνθετο και περιεκτικό ορισμό, η συνηγορία θεωρείται ως *μία περισσότερο σύνθετη διαδικασία να υποστηρίξεις μια υπόθεση, να επηρεάζεις αποφάσεις, να ξεπερνάς τις εικασίες, να παρέχεις καλύτερες υπηρεσίες, να φέρεις ισότιμα, να προστατεύεις από την κακοποίηση, να αναδιανέμεις την ισορροπία δυνάμεων και να αποκτάς ειδικές γνώσεις για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων*⁸. Εναλλακτικά, η δράση της συνηγορίας έχει επίσης προσεγγισθεί ως *μία φιλική διαδικασία υποστήριξης συγκεκριμένων προσώπων, προκειμένου να εκφράσουν τις επιθυμίες τους και να εξασφαλίσουν το πλέγμα των υπηρεσιών που χρειάζονται*⁹.

Στο πλαίσιο της πολυετούς εργασίας του στο πεδίο της προώθησης του θεσμού της συνηγορίας σε διεθνές επίπεδο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (εφεξής ΠΟΥ) έχει αναπτύξει από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990 έναν περιεκτικό και συνεκτικό ορισμό του θεσμού της συνηγορίας στον τομέα της υγείας (health advocacy)¹⁰,

---

⁵ Βλ. ενδεικτικά S. Lustig, *Advocacy Strategies for Health and Mental Health Professionals - From Patients to Policies*, 2012 και D. Mims, R. Waddell and N. Wood, *Community Partnering for the Advocacy for Mental Health*, 2021.

⁶ Βλ. σχετικά L. Forbat and D. Atkinson, "Advocacy in practice - The troubled position of advocates in adult services", *British Journal of Social Work*, 2005, 35.

⁷ Βλ. ενδεικτικά S. Rees, *Achieving Power - Practice and Policy in Social Welfare*, 1991 και D. Atkinson, *Advocacy - A review*, 1999.

⁸ Βλ. ιδίως R. Henderson and M. Pochin, *A Right Result? Advocacy, Justice and Empowerment*, 2001.

⁹ Βλ. W. Emmet, "A family advocate's reply - why consumers and family advocates must work together", *Psychiatric Services*, 1998, 49.

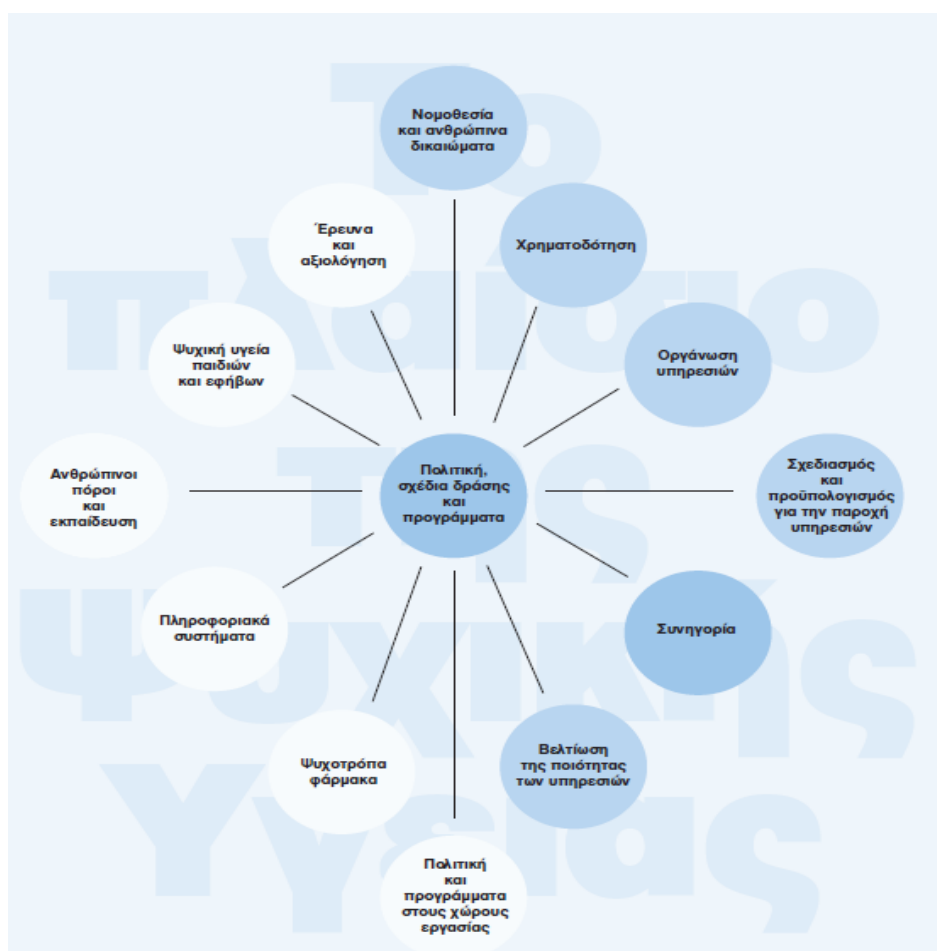
¹⁰ Για την επισκόπηση του σχετικού πεδίου βλ. ιδίως S. Carlisle, "Health promotion, advocacy and health inequalities - a conceptual framework", *Health Promotion International*, 2000, 15(4).

αναγνωρίζοντάς τον ως μία από τις τρεις κύριες στρατηγικές για την προώθηση της υγείας (health promotion) μαζί με την διαμεσολάβηση (mediation) και την ενδυνάμωση (empowerment). Σύμφωνα με τον εν λόγω ορισμό¹¹, ως συνηγορία περιγράφεται:

“ένας συνδυασμός ατομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων που επιδιώκουν να κερδίσουν πολιτική δέσμευση και υποστήριξη, κοινωνική αποδοχή και στήριξη από διαφορετικά συστήματα για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου ή την υλοποίηση ενός προγράμματος”.

Ειδικά σε ότι αφορά το πεδίο της ψυχικής υγείας, σύμφωνα με τις σχετικές συστάσεις του ΠΟΥ¹² η συνηγορία συνιστά αναπόσπαστο τμήμα μιας αποτελεσματικής Στρατηγικής για την Προώθηση της Ψυχικής Υγείας, αποτελώντας μία από τις προτεραιότητες που οφείλει να προωθηί ένα ολοκληρωμένο εθνικό πλαίσιο ψυχικής υγείας.

Διάγραμμα 1. Το εθνικό πλαίσιο της ψυχικής υγείας

Πηγή: World Health Organization, 2003, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/333227>

¹¹ Βλ. World Health Organization, *Advocacy for mental health*, 2003.

¹² Βλ. World Health Organization, *Advocacy for mental health*, 2003.

Στο σχετικό Θεματικό Εγχειρίδιο του ΠΟΥ το 2005¹³, η συνηγορία για την ψυχική υγεία προσδιορίζεται για πρώτη φορά με σαφήνεια ως ένα πλέγμα διακριτών - και αλληλένδετων δραστηριοτήτων που στοχεύουν στην άρση των εμποδίων προς μία καλύτερη ψυχική υγεία του πληθυσμού, όπως ιδίως οι διαρθρωτικού χαρακτήρα αδυναμίες και ελλείψεις των πολιτικών ψυχικής υγείας καθώς και οι προκλήσεις που οφείλονται σε καθιερωμένες αντιλήψεις και στάσεις του κοινωνικού συνόλου απέναντι στα άτομα με ψυχικές παθήσεις. Υπό το ανθρωποκεντρικό αυτό πλαίσιο, το πλέγμα των δραστηριοτήτων συνηγορίας για τα άτομα με ψυχικές παθήσεις περιλαμβάνει:

- δραστηριότητες για την **συνειδητοποίηση και ευαισθητοποίηση** του κοινωνικού συνόλου σχετικά με τα ζητήματα ψυχικής υγείας (μακρο-επίπεδο) αλλά και τους ασθενείς με ψυχικές παθήσεις και διαταραχές (μικρο-επίπεδο)
- δραστηριότητες **πληροφόρησης και ενημέρωσης** των ασθενών, των συγγενών τους και της κοινής γνώμης
- δραστηριότητες **εκπαίδευσης και επιμόρφωσης**
- δραστηριότητες **υποστήριξης και αλληλοβοήθειας** μεταξύ των εμπλεκομένων στις διαδικασίες περίθαλψης και φροντίδας των ασθενών
- **παρεμβάσεις με συμβουλευτικό περιεχόμενο** στους ασθενείς και τους συγγενείς τους
- **δραστηριότητες διαμεσολάβησης, υπεράσπισης και αναφοράς** (καταγγελίας) κατά την επικοινωνία και αλληλεπίδραση των ασθενών και των συγγενών τους με τις κρατικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

Η θεματολογία που επιχειρεί να αναδείξει ο θεσμός της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ επικεντρώνεται στις ακόλουθες ενότητες:

- ο ελλειμματικός χαρακτήρας των υπηρεσιών ψυχικής υγείας
- η υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγονται για τα ΑμΨΧΚΠ και το οικογενειακό τους περιβάλλον οι δαπάνες πρόσβασης σε πλέγμα εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχικής φροντίδας
- η παρατηρούμενη ανισορροπία μεταξύ των τομέων της σωματικής υγείας (physical health) και της ψυχικής υγείας (mental health) στα επίπεδα του σχεδιασμού, της οργάνωσης και της χρηματοδότησης των αντίστοιχων δημόσιων πολιτικών
- η χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών που παρέχονται σε ΑμΨΧΚΠ στα ψυχιατρικά νοσοκομεία
- η αναγκαιότητα συγκρότησης και λειτουργίας υπηρεσιών εναλλακτικού χαρακτήρα που να διαχειρίζονται οι ίδιοι οι χρήστες των υπηρεσιών
- το δικαίωμα αυτοκαθορισμού των ΑμΨΧΚΠ και η αναγκαιότητα επαρκούς πληροφόρησης για τις διαθέσιμες θεραπείες
- η αναγκαιότητα για υπηρεσίες που διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή των ΑμΨΧΚΠ στην κοινωνική ζωή
- η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ

---

¹³ Βλ. World Health Organization, *WHO Resource Book on Mental Health, Human Rights and Legislation*, 2005.

- η έλλειψη επαρκούς στέγης για τα ΑμΨΧΚΠ
- ο στιγματισμός και ο αποκλεισμός των ΑμΨΧΚΠ
- η απουσία προγραμμάτων και δράσεων προαγωγής και πρόληψης σε σχολεία, χώρους εργασίας και γειτονιές
- η περιορισμένη ανάπτυξη διεπιστημονικών ερευνητικών προγραμμάτων σχετικά με τις ψυχικές παθήσεις
- η ανεπαρκής εφαρμογή πολιτικών, σχεδίων δράσης, προγραμμάτων και νομοθεσίας για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ
- η έλλειψη παρακολούθησης και αξιολόγησης των προγραμμάτων για την ψυχική υγεία.

1.2. Δρώντες και ρόλοι στο πεδίο της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ

Η δραστηριότητα στο πεδίο της συνηγορίας για την ψυχική υγεία χαρακτηρίζεται από την παράλληλη ενεργοποίηση και την ταυτόχρονη συμμετοχή διαφορετικών δρώντων. Κάθε ένας από τους δρώντες διαθέτει διακριτά χαρακτηριστικά, επιτελεί διαφορετικές ή ακόμα και επικαλυπτόμενες λειτουργίες, ενώ μπορεί να επιδιώκει και διαφορετικούς στόχους ανάλογα με την προσέγγιση της ψυχικής φροντίδας που υιοθετεί¹⁴. Η συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών δρώντων συνηγορίας αποτελεί κρίσιμο ζητούμενο όσον αφορά την συνεκτικότητα και την αποτελεσματικότητα της δράσης τους. Στο πλαίσιο του εννοιολογικού προσδιορισμού και ανάλυσης της έννοιας συνηγορίας, οι δρώντες συνηγορίας έχουν κατηγοριοποιηθεί και ταξινομηθεί **σε πέντε κατηγορίες** με άξονα διάκρισης την ιδιότητα των προσώπων που τους συγκροτούν και υλοποιούν μια ποικιλία συνηγορικών δραστηριοτήτων¹⁵.

A. Οι οργανώσεις χρηστών ή επιζώντων (survivors) των υπηρεσιών ψυχικής υγείας

Οι εν λόγω οργανώσεις αποτελούν είτε άτυπες ομάδες και συσσωματώσεις χρηστών των υπηρεσιών ψυχικής φροντίδας είτε θεσμοθετημένα υποκείμενα εκπροσώπησης με νομική προσωπικότητα και καταστατικό. Εκτός από την πολυμορφία όσον αφορά τα οργανωτικά τους χαρακτηριστικά, οι οργανώσεις των χρηστών διαφοροποιούνται επιπλέον και σε ότι αφορά την προσέγγισή τους ως προς το σύστημα, τις δομές και τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας, υιοθετώντας μια συνεργατική ή συγκρουσιακή στάση ανάλογα με τα κίνητρα και τους στόχους τους. Σε κάθε περίπτωση οι βασικές δραστηριότητες συνηγορίας που υλοποιούν οι οργανώσεις που συγκροτούνται από άτομα με ψυχικές παθήσεις είναι:

- η άσκηση επιρροής και επίδρασης στο επίπεδο της διαμόρφωσης των πολιτικών και της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, με επιδίωξη τον επηρεασμό του

¹⁴ Βλ. Σ. Στυλιανίδης (επ.), *Ενδυνάμωση και Συνηγορία - Για μία Δημοκρατία της Ψυχικής Υγείας*, 2016.

¹⁵ Βλ. World Health Organization, *Advocacy for mental health*, 2003.

περιεχομένου του θεσμικού πλαισίου και των υλοποιούμενων δημόσιων πολιτικών

- η παροχή υποστήριξης και συνδρομής σε άτομα που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες και διαταραχές
- η υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης (awareness) του ευρύτερου κοινού σε ότι αφορά την ψυχική υγεία, τις ψυχικές ασθένειες και την καταπολέμηση του στίγματος
- η δημοσιοποίηση καταγγελιών και αναφορών σχετικά με την επάρκεια, την ποιότητα και την περιορισμένη προσβασιμότητα υπηρεσιών ψυχικής υγείας από τις δημόσιες δομές γενικής και ψυχικής υγείας
- ενέργειες για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ
- οργάνωση και διαχείριση εναλλακτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών βοήθειας και άμεσης υποστήριξης όπως η λειτουργία κέντρων υποδοχής καθώς και η επιτόπια, ad hoc παρέμβαση για την διαχείριση περιστατικών και κρίσεων.

B. Οι οργανώσεις οικογενειών, συγγενών ή φίλων χρηστών υπηρεσιών ψυχικής φροντίδας

Οι οργανώσεις συνηγορίας που συγκροτούνται από μέλη του οικογενειακού, συγγενικού ή φιλικού περιβάλλοντος των χρηστών έχουν τον χαρακτήρα άτυπων δικτύων ή επίσημων οργανώσεων, με ισχυρή επιρροή σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ το περιεχόμενο της δραστηριότητας τους είναι δυνατόν να επικαλύπτεται σε σχέση με εκείνο των οργανώσεων των χρηστών¹⁶. Στις δραστηριότητες των εν λόγω οργανώσεων περιλαμβάνονται:

- η δημιουργία ενεργών και σταθερών δικτύων αλληλοβοήθειας των συγγενών των ΑμΨΧΚΠ για την παροχή ενημέρωσης, πληροφοριών και υποστήριξης συναισθηματικής ή λειτουργικής φύσης στις οικογένειες και τους συγγενείς των πασχόντων
- η προώθηση δράσεων πληροφόρησης, ενημέρωσης, εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης στο επίπεδο της κοινότητας σχετικά με τις ψυχικές παθήσεις και διαταραχές, την καταπολέμηση του στίγματος καθώς και τις ανάγκες και τα δικαιώματα των ΑμΨΧΚΠ
- η παρέμβαση τόσο στο επίπεδο της ανάπτυξης, βελτίωσης και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών και του θεσμικού πλαισίου, όσο και στην καθ' αυτή παροχή υπηρεσιών ψυχικής φροντίδας στους πάσχοντες
- η καταγγελία παραβίασης των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ, διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος τους ή στιγματισμού τους.

---

¹⁶ Βλ. σχετικά S. Caras, *The Downside of the Family-Organized Mental Illness Advocacy Movement*, *Psychiatric Services*, 1998, 49(6).

Γ. Οι οργανώσεις του μη κυβερνητικού τομέα

Ο ρόλος του μη κυβερνητικού τομέα καθίσταται σταδιακά ολοένα και πιο σημαντικός, καθώς ένας αυξανόμενος αριθμός οργανώσεων (ΜΚΟ) δραστηριοποιείται στο πεδίο της συνηγορίας για την ψυχική υγεία σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Η πρώτη βασική διάκριση μεταξύ των φορέων του μη κυβερνητικού τομέα είναι η επαγγελματική ιδιότητα των ατόμων που οργανώνονται, συνεργάζονται και δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο της λειτουργίας των αντίστοιχων φορέων. Υπό το πρίσμα αυτό, οι ΜΚΟ που επιτελούν συνηγορικές δράσεις διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

- επαγγελματικές οργανώσεις που συστήνονται από επαγγελματίες του χώρου της ψυχικής υγείας.
- πολυσυλλεκτικές οργανώσεις με την συμμετοχή προσώπων και φορέων από διαφορετικά πεδία της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής δραστηριότητας.

Βασικό στοιχείο της συνηγορητικής δραστηριότητας των ΜΚΟ είναι η ενδυνάμωση (empowerment) των ίδιων των χρηστών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των οικογενειών τους, ώστε να μπορέσουν οι ίδιοι να προωθήσουν τα δικαιώματά τους και να παρέμβουν αποτελεσματικότερα στην διαμόρφωση και την υλοποίηση εθνικών στρατηγικών και προγραμμάτων στον τομέα της ψυχικής υγείας¹⁷. Στο πλαίσιο αυτό η δραστηριότητα των οργανώσεων του μη κυβερνητικού τομέα εντοπίζεται στα ακόλουθα πεδία:

- υποστήριξη των συνηγορικών οργανώσεων των ίδιων των ΑμΨΧΚΠ και των οικογενειών τους μέσω της συνεισφοράς της επαγγελματικής εμπειρίας των μελών τους, εφόσον πρόκειται για επαγγελματικές ενώσεις
- ενθάρρυνση και υποστήριξη για την σύσταση και ενεργοποίηση νέων συνηγορητικών οργανώσεων
- εκπαίδευση και επιμόρφωση των χρηστών υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε θέματα ψυχικής υγείας
- παροχή υπηρεσιών ψυχικής φροντίδας σε ΑμΨΧΚΠ και τις οικογένειές τους.

Δ. Οι εργαζόμενοι σε δομές και υπηρεσίες των τομέων της γενικής και ψυχικής υγείας

Η ενεργοποίηση των εργαζομένων σε δημόσιες δομές γενικής και ψυχικής υγείας προϋποθέτει την μετατόπιση της ψυχικής φροντίδας από τα ψυχιατρεία σε κοινοτικές δομές και υπηρεσίες φροντίδας¹⁸. Ως εκ τούτου η συνηγορική συνεισφορά των

---

¹⁷ Βλ. ιδίως World Health Organization, *Advocacy for mental health, disability and human rights - WHO Quality Rights guidance module*, 2019.

¹⁸ Βλ. σχετικά Μ. Μητροσύλη, *Ψυχιατρείο Λέρου και Μεταρρύθμιση - Δημόσιες πολιτικές, ίδρυμα, ασθενείς, κοινότητα*, 2015.

επαγγελματιών του χώρου της ψυχικής υγείας είναι περισσότερο έντονη σε συστήματα όπου έχει συντελεσθεί μία σχετική μεταρρύθμιση¹⁹.

Το συγκριτικό πλεονέκτημα των εργαζομένων σε δομές ψυχικής υγείας συνίσταται στην επαγγελματική τους εμπειρία ως προς την επικοινωνία και διαχείριση ατόμων με σωρευτικά προβλήματα, η οποία επιτρέπει την αποτελεσματικότερη προσέγγιση των ΑμΨΧΠ και των οικογενειών τους. Υπό το πρίσμα αυτό, οι κύριες δραστηριότητες των εργαζομένων σε δομές ψυχικές στο πεδίο της συνηγορίας είναι:

- η προώθηση και η προστασία των δικαιωμάτων των ασθενών με σημαντικότερα εκείνα του δικαιώματος της προηγούμενης ενημέρωσης και συγκατάθεσης σε κάθε στάδιο της θεραπευτικής διαδικασίας καθώς και της αποχής από την λήψη μη αναγκαίων περιοριστικών μέτρων.
- η μεγέθυνση της της συνειδητοποίησης μεταξύ του γενικού πληθυσμού σχετικά με τα προβλήματα ψυχικής υγείας και την αντιμετώπιση τους.
- η διαρκής και ενεργή συμμετοχή στις ενέργειες και τις δραστηριότητες των οργανώσεων χρηστών και των οικογενειών τους.
- η υποστήριξη της ανάπτυξης οργανώσεων ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (ΛΥΨΥ) μέσω της παροχής υλικών διευκολύνσεων (π.χ. χώροι συγκέντρωσης), συμβουλευτικής και δικτύωσης.
- η προώθηση της συμβολής των οργανώσεων συνηγορίας στον τοπικό υγειονομικό σχεδιασμό και τις διαδικασίες αξιολόγησης της ποιότητας των ν υπηρεσιών ψυχικής υγείας μέσω της συμμετοχής εκπροσώπων τους σε τοπικά συμβούλια υγείας ή αντίστοιχους θεσμούς.

E. Οι σχεδιαστές δημόσιων πολιτικών και τα στελέχη υλοποίησής τους

Στην συγκεκριμένη κατηγορία δρώντων συνηγορίας εντάσσονται τόσο οι διαμορφωτές των δημόσιων πολιτικών για την ψυχική υγεία όσο και τα στελέχη των καθ' ύλην αρμόδιων κυβερνητικών δομών για τον τομέα της αντιμετώπισης των ψυχικών παθήσεων και της ψυχικής υγείας του πληθυσμού. Ενδεικτικές δραστηριότητες που αναλαμβάνουν ήδη ή θα μπορούσαν δυνητικά να οργανώσουν οι υπεύθυνοι για την παραγωγή και υλοποίηση δημόσιων πολιτικών είναι:

- ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενεργειών και παρεμβάσεων συνηγορίας που θα προωθούν την βελτίωση του επιπέδου της ψυχικής υγείας του γενικού πληθυσμού και θα προβάλλουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΠ
- η θεσμική και υλική υποστήριξη των οργανώσεων συνηγορίας
- η ενθάρρυνση της δημιουργίας συνεργιών μεταξύ των οργανώσεων συνηγορίας ώστε να έχουν την ικανότητα να παρεμβαίνουν αποτελεσματικά στην διαμόρφωση του θεσμικού και επιχειρησιακού περιβάλλοντος της ψυχικής υγείας

---

¹⁹ Βλ. σχετικά S. Lustig, *Advocacy Strategies for Health and Mental Health Professionals - From Patients to Policies*, 2012.

- η άσκηση επιρροής στην διαδικασία λήψης αποφάσεων εντός άλλων κρατικών δομών και υπηρεσιών των οποίων οι αρμοδιότητες σχετίζονται με την θεματολογία της ψυχικής υγείας (φορολογία, απασχόληση και κοινωνική ασφάλιση, κοινωνική φροντίδα, εκπαίδευση, κοινωνική και επαγγελματική ένταξη, στέγαση κλπ.).

2. Κρίσιμα ζητήματα επιχειρησιακής προσέγγισης της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ

2.1. Μοντέλα και τύποι συνηγορίας

Ενώ η εννοιολογική οριοθέτηση της συνηγορίας για την υγεία, και ειδικά για τον τομέα της ψυχικής υγείας, παρουσιάζει εκτεταμένες δυσχέρειες, στο πλαίσιο της δογματικής οριοθέτησης της συνηγορίας είναι εφικτή η ανίχνευση και αποτύπωση διαφορετικών **μοντέλων και τύπων συνηγορίας** (models of advocacy), τα οποία παρουσιάζουν διακριτές ιδιότητες και επιμέρους χαρακτηριστικά όσον αφορά την στοχοθεσία που επιδιώκουν, την μεθοδολογία εργασίας που υιοθετούν και τους δρώντες που ενεργοποιούνται κατά την υιοθέτηση και εφαρμογή τους. Καθώς τα σχετικά υποδείγματα συνηγορίας δεν αναφέρονται αποκλειστικά στον τομέα της ψυχικής υγείας αλλά καλύπτουν συνολικά το πεδίο της υγείας, η συμβολή τους στην συστηματοποίηση και οριοθέτηση συνολικά της υγειονομικής συνηγορίας, εντός της οποίας εντάσσεται και η συνηγορία για την ψυχική υγεία, είναι ιδιαίτερα σημαντική²⁰.

A. Το κριτήριο του προφίλ των παρόχων συνηγορίας

Με κριτήριο το προφίλ των παρόχων συνηγορίας (advocates), η συνηγορία μπορεί να λάβει τις ακόλουθες μορφές:

(α) Αυτο-συνηγορία (self-advocacy)

Σε αυτό τον τύπο συνηγορίας, ευάλωτα ή αποκλεισμένα άτομα συστήνουν και ενεργοποιούν δίκτυα ενδυνάμωσης, ενημέρωσης και αλληλοϋποστήριξης, τα οποία τους επιτρέπουν να διεκδικήσουν - χωρίς την διαμεσολάβηση τρίτων προσώπων - την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους και την προώθηση των αιτημάτων και των διεκδικήσεών τους στον τομέα που τους αφορά.

(β) Συνηγορία του πολίτη (citizen advocacy)

Η συνηγορία του πολίτη (citizen advocacy) αποτελεί έναν από τους πλέον διαδεδομένους και επιδραστικούς τύπους συνηγορίας, ιδιαίτερα σε χώρες όπως το

---

²⁰ Βλ. ενδεικτικά Σ. Στυλιανίδης (επ.), *Ενδυνάμωση και Συνηγορία - Για μία Δημοκρατία της Ψυχικής Υγείας*, 2016 και Γ. Κουγιουμτζής και Δ. Λουκά (επ.), *Συμβουλευτική και Συνηγορία - Πρόσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ψυχικής υγείας*, 2018.

Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς, η Αυστραλία και οι ΗΠΑ²¹. Η ανάπτυξη της εδράζεται σε μία μακροχρόνια, εξατομικευμένη και συνεργατική σχέση (advocacy partnership) μεταξύ ενός πολίτη και του λήπτη της συνηγορίας, στο πλαίσιο της οποίας ένας άμισθος εθελοντής, ανεξάρτητος από το σύστημα υγείας, συμπράττει με ένα ευάλωτο άτομο με σκοπό την νομική του υπεράσπιση ή την ενδυνάμωση του (empowerment) προκειμένου το τελευταίο να προβεί στην αυτό-υπεράσπισή του²². Η εν λόγω μορφή συνηγορίας χαρακτηρίζεται από ένα έντονο αξιακό και ιδεολογικό προσανατολισμό, καθώς διέπεται από τις αρχές της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της συμπεριληπτικότητας, ενώ προϋποθέτει την ύπαρξη της ιδιότητας του ενεργού πολίτη (active citizenship).

(γ) Θεσμική έμμισθη συνηγορία (institutional paid advocacy)

Η θεσμική συνηγορία διαφοροποιείται από τις προηγούμενες μορφές συνηγορίας, καθώς οι ενέργειες συνηγορίας σχεδιάζονται και διενεργούνται από έμμισθους συνηγόρους στο πλαίσιο λειτουργίας ενός επίσημου οργανισμού συνηγορίας. Βασικό χαρακτηριστικό της έμμισθης συνηγορίας είναι ο θεματικός της προσανατολισμός (issues-based advocacy), καθώς επικεντρώνεται και απευθύνεται σε ευάλωτες ομάδες με ιδιαίτερα υγειονομικά (χρήστες υπηρεσιών ψυχικής υγείας), κοινωνικά ή πολιτισμικά χαρακτηριστικά εξαιτίας των οποίων βρίσκονται αντιμέτωποι με υψηλό κίνδυνο διακρίσεων και αποκλεισμού.

(δ) Συλλογική ή ομαδική Συνηγορία (collective advocacy)

Στο πλαίσιο της συλλογικής συνηγορίας, ομάδες εθελοντών-χρηστών των υπηρεσιών συνεργάζονται προκειμένου να διαμορφώσουν και να εξωτερικεύσουν το περιεχόμενο της συνηγορίας για τα ζητήματα που τους αφορούν.

B. Το κριτήριο της διάρκειας χορήγησης των υπηρεσιών συνηγορίας

Με κριτήριο την διάρκεια χορήγησης των υπηρεσιών συνηγορίας, η συνηγορία μπορεί να λάβει τις ακόλουθες μορφές:

- **Η Συνηγορία μικρής διάρκειας και ειδικού σκοπού** (casework advocacy), όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση μεμονωμένων θεμάτων, κρίσεων ή μεταβάσεων (π.χ. αποιδρυματοποίηση) που αντιμετωπίζουν οι χρήστες της συνηγορίας
- **Η Συνηγορία μακροχρόνιας διάρκειας** και συνεχιζόμενης υποστήριξης με ευρεία θεματολογία που άπτεται πληθώρας πτυχών των προσωπικών, κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων του λήπτη²³.

---

²¹ Βλ. ενδεικτικά C. Lake and P. Callbeck Harper, *Public opinion polling - A handbook for public interest and citizen advocacy groups*, 1987.

²² Βλ. σχετικά L. Forbat and D. Atkinson, "Advocacy in practice - The troubled position of advocates in adult services", *British Journal of Social Work*, 2005, 35.

²³ Βλ. σχετικά World Health Organization, *Advocacy for mental health, disability and human rights - WHO Quality Rights guidance module*, 2019.

Γ. Το κριτήριο της έκτασης και του περιεχομένου των υπηρεσιών συνηγορίας

Με κριτήριο την έκταση και το περιεχόμενο των υπηρεσιών συνηγορίας, η συνηγορία μπορεί να λάβει τις ακόλουθες μορφές:

(α) Η Συνηγορία με περιπτωσιολογικό προσανατολισμό (issues-based advocacy)²⁴

Στο πλαίσιο αυτού του τύπου της συνηγορίας οι δραστηριότητες που υλοποιούνται έχουν περιορισμένο προσανατολισμό και ειδικό περιεχόμενο, όπως είναι η εκπροσώπηση μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων ασθενών που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και η αποτελεσματική προώθηση των δικαιωμάτων τους εντός οστούσo των υπαρχόντων συστημάτων ψυχικής υγείας

(β) Η Συνηγορία με αντικείμενο την αντιμετώπιση των αιτιών και των παραγόντων που οδηγούν στις δυσλειτουργίες των συστημάτων ψυχικής υγείας (causes advocacy)²⁵

Αφετηρία ανάπτυξης του συγκεκριμένου τύπου συνηγορίας είναι η διαπίστωση ότι τα εμπόδια, οι ανισότητες και οι παθογένειες των συστημάτων ψυχικής υγείας έχουν δομικό χαρακτήρα και ως εκ τούτου απαιτείται, εκτός από την εκπροσώπηση των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των χρηστών, και η ανάπτυξη οργανωμένων δραστηριοτήτων επιρροής (lobbying) με σκοπό τον μετασχηματισμό των συστημάτων ψυχικής υγείας²⁶.

2.2. Προδιαγραφές αποτελεσματικής ανάπτυξης της συνηγορίας

Ο θεσμός της συνηγορίας συνιστά ένα πλέγμα δράσεων που σχεδιάζονται και υλοποιούνται με στόχο την ενίσχυση της πολιτικής επιρροής, της συστημικής υποστήριξης και της κοινωνικής αποδοχής απέναντι σε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα ή σε ένα σκοπό. Η αξιοποίηση των πορισμάτων της σχετικής διεθνούς βιβλιογραφίας αναδεικνύει τις προδιαγραφές (γενικές αρχές και χαρακτηριστικά) που πρέπει να διέπουν τον θεσμό της συνηγορίας στο πεδίο της ψυχικής υγείας, καθώς εξασφαλίζουν την μέγιστη δυνατή επιρροή και αποτελεσματικότητα του²⁷:

(α) Η προτεραιότητα και ενδυνάμωση του λήπτη (user predominance and empowerment)

Στο πλαίσιο της συνηγορητικής σχέσης οι απόψεις, οι προτιμήσεις και οι επιθυμίες του λήπτη οφείλουν να επικρατούν έναντι εκείνων του συνηγόρου ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου. Οι συνήγοροι οφείλουν να συνεργάζονται με τον λήπτη με σκοπό την

---

²⁴ Βλ. ιδίως R. Henderson and M. Pochin, *A Right Result? Advocacy, Justice and Empowerment*, 2001.

²⁵ Βλ. σχετικά G. Saha, “Advocacy in mental health”, *Indian J Psychiatry*, 2021, 63(6).

²⁶ Βλ. σχετικά B. Fitch, *Citizen's Handbook to Influencing Elected Officials - A Guide for Citizen Lobbyists and Grassroots Advocates*, 2010.

²⁷ Βλ. ιδίως D. Morehead, *Science Over Stigma - Education and Advocacy for Mental Health*, 2021.

ενδυνάμωση και όχι την υποκατάσταση του τελευταίου σε ότι αφορά την προώθηση των αναγκών και των συμφερόντων του. Οι δράσεις ενημέρωσης, πληροφόρησης και επιμόρφωσης που υλοποιούνται από τους συνηγόρους πρέπει να έχουν ως στόχο την υποστήριξη των χρηστών στην κατεύθυνση της επαρκούς κατανόησης των απόψεων τους, διερεύνησης των διαθέσιμων επιλογών με βάση αυτές και την λήψη ενημερωμένων αποφάσεων (informed decisions) από εκείνους.

(β) Η ανεξαρτησία των σχημάτων συνηγορίας

Η οργανωτική και χρηματοδοτική ανεξαρτησία της συνηγορίας αποτελεί σημαντικό παράγοντα αποτελεσματικότητας του θεσμού καθώς διασφαλίζει τον απαιτούμενο βαθμό αμεροληψίας, ευθυκρισίας και ανεξαρτησίας του συνηγόρου κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Εν προκειμένω η ανεξαρτησία των συνηγορητικών σχημάτων περιλαμβάνει πηγές χρηματοδοτικής υποστήριξης, δημόσιους και ιδιωτικούς θεσμούς αλλά και τις ίδιες τις υπηρεσίες υγείας, η εμπλοκή των οποίων στην συνηγορητική δραστηριότητα είναι δυνατόν να προκαλέσει καταστάσεις σύγκρουσης συμφερόντων, επηρεάζοντας αρνητικά την διεκδικητικότητα και τελικά την επιτυχία της δραστηριότητας των σχημάτων συνηγορίας. Εν τέλει τα πρόσωπα που υλοποιούν δραστηριότητες συνηγορίας πρέπει να εκφράζουν και να προωθούν τις απόψεις, τα δικαιώματα και τις ανάγκες των ατόμων που εκπροσωπούν χωρίς προκατάληψη, με κατά τρόπο έγκυρο και εμπειριστατωμένο.

(γ) Η ανεξαρτησία των συνηγόρων

Εκτός από την χρηματοδοτική και λειτουργική ανεξαρτησία των διαφορετικών οργανώσεων ή σχημάτων συνηγορίας, η επιτυχία της συνηγορικής δραστηριότητας επηρεάζεται σε σημαντική έκταση και από την έκταση της προσωπικής και διανοητικής ανεξαρτησίας που απολαμβάνει το πρόσωπο που την παρέχει. Η ανεξαρτησία αυτή συνίσταται στην απουσία οποιασδήποτε κατάστασης δέσμευσης, εξάρτησης ή σύγκρουσης συμφερόντων απέναντι στις δημόσιες υπηρεσίες και το οικογενειακό περιβάλλον του λήπτη, η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά την δέσμευση του συνηγόρου στην προώθηση του σκοπού.

(δ) Η υποστήριξη των συνηγόρων

Καθώς η δραστηριότητα των συνηγόρων αποτελεί μια απαιτητική και εντατική δραστηριότητα, πρέπει είναι τακτική και επαρκής η υποστήριξη που λαμβάνουν οι συνηγόροι. Η οργάνωση εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών δραστηριοτήτων, η περιοδική υλοποίηση ομαδικών συναντήσεων και η δικτύωση συνηγόρων σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο αποτελούν ενδεικτικές δράσεις υποστήριξης και ενδυνάμωσης των συνηγόρων που συντελούν στην βελτίωση των ικανοτήτων και την αποτελεσματικότερη άσκηση των δραστηριοτήτων τους.

(ε) Εμπιστευτικότητα και εχεμύθεια

Όλες οι παρεμβάσεις των συνηγόρων πρέπει να διακρίνονται από εχεμύθεια και εμπιστευτικότητα, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις που ρυθμίζονται συνήθως από ειδικές ρήτρες της νομοθεσίας του Συστήματος Ψυχικής Υγείας ή από τους Κώδικες των Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η θεσμική προσέγγιση της Συνηγορίας για τα ΑμΨΧΚΠ στην Ελληνική έννομη τάξη

1. Το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ

Τα ΑμΨΧΚΠ θεμελιώνουν με βάση τις διατάξεις του Συντάγματος περί ίσης μεταχείρισης πρόσβαση στο σύνολο των γενικών δικαιωμάτων των πολιτών, ενώ παράλληλα είναι υποκείμενα ενός πλέγματος ειδικών δικαιωμάτων, τα οποία προβλέπονται:

- στις κατηγοριακές κοινωνικές ρήτρες του Συντάγματος
- στη νομοθεσία του Συστήματος Ψυχικής Υγείας
- στη νομοθεσία του Εθνικού Συστήματος Υγείας
- στους Κώδικες των Επαγγελματιών Υγείας
- στις διατάξεις συγκεκριμένων διεθνών δεσμευτικών μηχανισμών που έχουν ενσωματωθεί στην Ελληνική έννομη τάξη.

1.1. Οι Συνταγματικές Ρήτρες

Οι πλέον σημαντικές διατάξεις του Συντάγματος για την προστασία των ΑμΨΧΚΠ εντοπίζονται στις *κατηγοριακές ρήτρες* του άρθρου 21, που αποτυπώνονται με την μορφή ειδικών δεσμεύσεων, όπως η ρήτρα περί κρατικής προστασίας της παρ. 1²⁸, η ρήτρα του δικαιώματος της ειδικής φροντίδας της παρ. 2²⁹, η ρήτρα περί κρατικής προστασίας της παρ. 3³⁰ και η ρήτρα της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας της παρ. 6³¹. Παράλληλα, η παρ. 1 του άρθρου 25³² (ρήτρα κατοχύρωσης της αρχής του *Κοινωνικού Κράτους Δικαίου*) αποτελεί νομική βάση για την εκτίμηση της λειτουργίας ενός συστήματος προστασίας των ΑμΨΧΚΠ, καθώς

²⁸ «Η οικογένεια ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους. **Το Κράτος μεριμνά για τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, όπως νόμος ορίζει**».

²⁹ «Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, **καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος**».

³⁰ «Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα **για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων**».

³¹ «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και **τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας**».

³² «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας».

μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως α) εργαλείο αξιολόγησης των σχετικών παρεμβάσεων του νομοθέτη και της κανονιστικής διοίκησης, β) εργαλείο απαγόρευσης των αδικαιολόγητων περιορισμών ή ακόμα και της μείωσης του επιπέδου προστασίας των ΑμΨΧΚΠ.

1.2. Οι Ρήτρες του Συστήματος Ψυχικής Υγείας

Η παρ. 3 του άρθρου 2 του Ν. 2716/1999 «*Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις*»³³ κωδικοποίησε για πρώτη φορά στην Ελληνική έννομη τάξη ένα πλέγμα ειδικών δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές που περιλαμβάνουν:

- το δικαίωμα για αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης στις Μονάδες Ψυχικής Υγείας³⁴
- το δικαίωμα για εξειδικευμένη ατομική θεραπεία
- το δικαίωμα να αμφισβητεί ο ασθενής στο δικαστήριο την ακούσια νοσηλεία
- το δικαίωμα να συνομιλεί κατ' ιδίαν ο ασθενής με δικηγόρο
- το δικαίωμα να έχει πρόσβαση ο ασθενής στα δεδομένα των αρχείων που τον αφορούν
- το δικαίωμα να προστατεύει ο ασθενής την περιουσία του
- το δικαίωμα της κοινωνικής επανένταξης του ασθενή.

Το συγκεκριμένο πλέγμα δικαιωμάτων εξειδικεύθηκε επιχειρησιακά κατά την διάρκεια εφαρμογής της Β' Φάσης (2002-2009) του Προγράμματος «ΨΥΧΑΡΓΩΣ»³⁵ από την

---

³³ Ο Ν. 2716/1999 θεμελιώνει ουσιαστικά το πλαίσιο του Εθνικού Συστήματος Ψυχικής Υγείας, καθώς προβλέπει στο άρθρο 1:

«1. Το Κράτος έχει την ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας που έχουν σκοπό την πρόληψη, τη διάγνωση, τη θεραπεία, την περίθαλψη, καθώς και την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη ενηλίκων, παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές και διαταραχές αυτιστικού τύπου και με μαθησιακά προβλήματα.

2. Οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας διαρθρώνονται, οργανώνονται, αναπτύσσονται και λειτουργούν σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου, με βάση τις αρχές της τομεοποίησης και της κοινοτικής ψυχιατρικής, της προτεραιότητας της πρωτοβάθμιας φροντίδας, της εξωνοσοκομειακής περίθαλψης, της αποϊδρυματοποίησης, της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης, της συνέχειας της ψυχιατρικής φροντίδας, καθώς και της πληροφόρησης και εθελοντικής αρωγής της κοινότητας στην προαγωγή της ψυχικής υγείας».

³⁴ Μονάδες ψυχικής υγείας είναι σύμφωνα με το Ν. 2716/1999 τα Κέντρα Ψυχικής Υγείας, τα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα, τα Πολυδύναμα Ιατροπαιδαγωγικά Ιατρεία, οι Κινητές Μονάδες, τα Ψυχιατρικά Τμήματα Ενηλίκων ή Παιδιών και Εφήβων Γενικών Νοσοκομείων, οι Πανεπιστημιακές Ψυχιατρικές Κλινικές Ενηλίκων ή Παιδιών και Εφήβων, τα Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία, τα Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα Ψυχικής Υγείας και οι Πανεπιστημιακές Μονάδες που έχουν ως αντικείμενο την ψυχική υγεία, τα Ψυχιατρικά Νοσοκομεία ή Παιδοψυχιατρικά Νοσοκομεία, τα Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης, οι Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης, τα Ειδικά Κέντρα ή οι Ειδικές Μονάδες Κοινωνικής Επανένταξης και οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης.

³⁵ Το Πρόγραμμα «ΨΥΧΑΡΓΩΣ» εγκαινιάστηκε το 2000 με αντικείμενο τη δημιουργία αποτελεσματικών δικτύων κοινοτικών δομών και υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε όλη τη χώρα

κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Υγείας και τους εμπειρογνώμονες της Μονάδας Υποστήριξης και Παρακολούθησης (ΜΥΠ) του Προγράμματος με την μορφή ενός πρότυπου Εγχειρίδιου με τίτλο «*Δικαιώματα Ψυχικώς Πασχόντων*» (2004)³⁶ για την ενημέρωση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας (ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, νοσηλευτικό προσωπικό κλπ.).

Το επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών

Τα δικαιώματα των ψυχικά πασχόντων και η άσκησή τους κατά τρόπο ουσιαστικό και αποτελεσματικό είναι μια δυναμική διαδικασία που περικλείει αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας. Το θεσμικό πλαίσιο της ψυχικής υγείας στην Ελλάδα σήμερα αξιολογείται ως επαρκές στο βαθμό που εγγυάται τα δικαιώματα των ατόμων με ψυχικές διαταραχές, τα οποία στο ευρύτερο πλαίσιο της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης δεν βρίσκονται πλέον στο περιθώριο του δικαίου και της δικαιοσύνης. Η άσκηση των δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών προϋποθέτει την ενθάρρυνσή τους από τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας, οι οποίοι κατεξοχήν επιβάλλεται να απέχουν από πρακτικές περιορισμού των δικαιωμάτων, αντιθέτως δε να δρουν με τέτοιο τρόπο που να ενισχύει και υποστηρίζει την άσκηση των δικαιωμάτων τους, στη λογική του «μαζί» και όχι στη λογική της υποκατάστασης.

Πηγή: Μονάδα Υποστήριξης και Παρακολούθησης (ΜΥΠ) του Προγράμματος «ΨΥΧΑΡΓΩΣ», *Δικαιώματα Ψυχικώς Πασχόντων*, 2004, σ. 30

Το Εγχειρίδιο εισήγαγε (σε επιχειρησιακό επίπεδο) **την έννοια των ειδικών δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών**, προτείνοντας την ακόλουθη κατηγοριοποίηση:

- το δικαίωμα στην αξιοπρεπή περίθαλψη (εκούσια και ακούσια)
- το δικαίωμα στην ισότητα
- το δικαίωμα στην ενημέρωση
- το δικαίωμα στην προστασία προσωπικών δεδομένων
- το δικαίωμα στην αποκατάσταση
- το δικαίωμα στη ζωή στην κοινότητα
- το δικαίωμα στη διεκδίκηση αξιώσεων.

για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας με σκοπό την πρόληψη, τη διάγνωση, τη θεραπεία, την περίθαλψη, την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση, την κοινωνική επανένταξη καθώς και την ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού σε θέματα ψυχικής υγείας. Η πρώτη φάση του Προγράμματος (2000-2001) επικεντρώθηκε στον αποϊδρυματισμό ασθενών που νοσηλεύονταν στα μεγάλα δημόσια ψυχιατρεία της Ελλάδας. Κατά τη δεύτερη φάση του Προγράμματος (2002-2009) διασφαλίστηκε η συνέχιση της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης και δόθηκε έμφαση σε συγκεκριμένα πεδία παρέμβασης του τομέα ψυχικής υγείας. Η τρίτη φάση του Προγράμματος (2010-2020) επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη δομών στην κοινότητα για την κάλυψη του συνόλου των αναγκών της ψυχικής υγείας σε τοπικό επίπεδο και την προαγωγή της ψυχικής υγείας του γενικού πληθυσμού.

³⁶ Το Εγχειρίδιο είναι διαθέσιμο σε <http://medicalpsychology.eu/nomothesia/>.

(α) **Το δικαίωμα στην αξιοπρεπή περίθαλψη** (εκούσια και ακούσια)³⁷ συνίσταται στη δυνατότητα κάθε προσώπου για το οποίο γίνεται διάγνωση ψυχικής νόσου, να προσεγγίσει τους φορείς παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε ανθρώπινες συνθήκες και να λάβει τις υπηρεσίες εκείνες, οι οποίες με βάση τα επιστημονικά και ιατρικά δεδομένα και παραδοχές είναι οι πλέον κατάλληλες για τη φύση της ασθένειάς του. Στην περίπτωση τόσο της εκούσιας όσο και της ακούσιας νοσηλείας³⁸ ο πάσχων δικαιούται ιατρικής, παραϊατρικής και νοσηλευτικής φροντίδας σε συνθήκες κατάλληλης διαμονής και αποτελεσματικής διοικητικής και τεχνικής εξυπηρέτησης. Περαιτέρω, ο πάσχων δικαιούται αναγνωρισμένης και επιστημονικά τεκμηριωμένης χρήσης θεραπευτικών μεθόδων, φαρμακευτικών αγωγών και άλλων.

(β) **Το δικαίωμα στην ισότητα** αντιστοιχεί ουσιαστικά στην υποχρέωση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας να συμπεριφέρονται σε όλους τους ασθενείς που προστρέχουν εκούσια ή ακούσια στην υποστήριξη τους με ισότιμο τρόπο και κατ' εφαρμογή των αναγνωρισμένων μεθόδων ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, ανεξάρτητα από τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους, όπως η οικονομική κατάσταση, η φυλετική καταγωγή, η θρησκευτική πίστη, το μορφωτικό επίπεδο και η εν γένει η κοινωνική τους θέση.

(γ) **Το δικαίωμα στην ενημέρωση** αντιστοιχεί ουσιαστικά στην υποχρέωση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας να πληροφορούν με εύληπτο και φιλικό τρόπο τους ψυχικά ασθενείς και το άμεσο / συγγενικό περιβάλλον τους για την κατάσταση της υγείας τους. Η ενημέρωση του ασθενή και της οικογένειάς του είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της συγκατάθεσής τους στην θεραπεία. Από την άποψη αυτή είναι υποχρέωση του επαγγελματία ψυχικής υγείας να απαντά σε συγκεκριμένα ερωτήματα που γεννώνται από την ενημέρωση του προς τον ασθενή και την οικογένεια του και φυσικά σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να τους αποθαρρύνει από την διατύπωση ερωτημάτων με υπεκφυγές και ασάφειες.

---

³⁷ Η περίθαλψη διακρίνεται σε εκούσια (όταν η αναγκαιότητα προσφυγής σε φορείς ή επαγγελματίες ψυχικής υγείας κρίνεται καταρχήν από τον ίδιο τον πάσχοντα συνειδητά ή με γνώση του προβλήματος και παρότρυνση) και σε ακούσια (όταν για την περίθαλψη δεν προηγείται αναγκαία η συναίνεση του πάσχοντα). Ειδική κατηγορία ακούσιας περίθαλψης αποτελεί και ο εγκλεισμός σε θεραπευτικό κατάστημα ποινικών παραβατών σύμφωνα με τα άρθρα 69 και 70 του Ποινικού Κώδικα, η οποία νομικά λειτουργεί κατά τρόπο συγκαλυμμένο ως κύρωση στερητική της ελευθερίας του ποινικού παραβάτη.

³⁸ Επισημαίνεται ότι η ακούσια ψυχιατρική εξέταση και νοσηλεία αποτελούν εξαιρετικές διαδικασίες που επιφέρουν ρωγμή τόσο στην αρχή ότι ουδείς στερείται την ελευθερία του παρά μόνο εφόσον έχει τελέσει κάποιο έγκλημα, όσο και στην αρχή ότι ουδείς υποβάλλεται σε ιατρικές πράξεις χωρίς τη συναίνεσή του και εκ του λόγου αυτού διακυβεύονται τα σημαντικά αγαθά της προσωπικής ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ακριβώς για το λόγο αυτό έχουν καθιερωθεί συγκεκριμένοι κανόνες, ρυθμίσεις και νομικές διαδικασίες, οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 95 - 100 του Ν. 2071/1992 ως ελάχιστη δικαστική προστασία, η τήρηση των οποίων είναι υποχρεωτική τόσο για τη δικαιοσύνη και τους λειτουργούς της όσο και για την Πολιτεία και τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία αυτή δημόσιους φορείς, ενόψει μάλιστα ότι οι εισαγόμενοι σε ακούσια νοσηλεία στερούνται της δυνατότητας άμεσης διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους.

(δ) **Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων** αντιστοιχεί ουσιαστικά στην υποχρέωση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας ως προς την διαφύλαξη του ιατρικού απορρήτου και των προσωπικών δεδομένων που αφορούν την κατάσταση των ψυχικά ασθενών.

(ε) **Το δικαίωμα στην αποκατάσταση** αντιστοιχεί ουσιαστικά στην υποχρέωση των σχεδιαστών πολιτικών και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας ως προς την προώθηση της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης³⁹ των ψυχικά ασθενών⁴⁰.

(στ) **Το δικαίωμα στη ζωή στην κοινότητα** αποτελεί εξειδικευμένη μορφή του κοινωνικού δικαιώματος για την εφαρμογή πολιτικών αποασυλοποίησης – αποϊδρυματισμού⁴¹ και καταπολέμησης του στίγματος, επιβάλλοντας την θεσμοθέτηση των επιλογών των ψυχικά ασθενών είτε να στεγάζονται σε συμβατικές κατοικίες, είτε να χρησιμοποιούν δομές κοινωνικής κατοικίας, όπως οι ξενώνες (βραχείας, μέσης και μακράς διάρκειας παραμονής), τα οικοτροφεία και τα προστατευόμενα διαμερίσματα.

(ζ) **Το δικαίωμα στη διεκδίκηση αξιώσεων** αποτελεί ουσιαστικά έκφραση του ατομικού δικαιώματος των ψυχικά ασθενών στην προστασία της υγείας και της γενετικής ταυτότητάς τους, διεκδικώντας την υιοθέτηση δημόσιων πολιτικών που

---

³⁹ Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση (ΨΚΑ) προσεγγίζεται ως μία διαδικασία που ενισχύει τις ευκαιρίες στα άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας να επιτύχουν ένα όσο το δυνατό καλύτερο επίπεδο ανεξάρτητης λειτουργίας τους στην κοινότητα, επιδιώκοντας τόσο τη βελτίωση των ικανοτήτων τους, όσο και την εισαγωγή αλλαγών στο ευρύτερο περιβάλλον. Στοχεύει να συνεισφέρει στην ανάπτυξη του καλύτερου δυνατού επιπέδου λειτουργικότητας των ατόμων και του ευρύτερου κοινωνικού ιστού τους, συμβάλλοντας με θετικό τρόπο στην επιλογή των ατόμων με ψυχικές διαταραχές να ενταχθούν επιτυχώς στην κοινότητα.

⁴⁰ Το Εγχειρίδιο επισημαίνει ρητώς το θεσμικό ρόλο των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) για την προαγωγή του δικαιώματος στην αποκατάσταση των ψυχικά ασθενών (σ. 25):

«Στη χώρα μας, μία έμπρακτη εφαρμογή των αρχών της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και βασικό μηχανισμό επαγγελματικής αποκατάστασης των ψυχικά ασθενών, ρητά προβλεπόμενο και ρυθμιζόμενο από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (άρθρο 12 του Ν. 2716/1999 για την ψυχική υγεία), αποτελούν οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.), οι οποίοι λειτουργούν υπό διττό χαρακτήρα (ως Μονάδα Ψυχικής Υγείας και ως κοινωνική επιχείρηση ταυτόχρονα). Στους Κοι.Σ.Π.Ε. μπορούν να απασχολούνται με καθεστώς εξαρτημένης εργασίας ή με συμβάσεις παροχής υπηρεσιών ψυχικά πάσχοντα άτομα, τα οποία, υποστηριζόμενα από τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας και συμμετέχοντας στις εσωτερικές διαδικασίες του Συνεταιρισμού (Γενική Συνέλευση, Διοικητικό Συμβούλιο, εργασιακές επιτροπές) αποκτούν κοινωνικές δεξιότητες και εργασιακή εμπειρία μέσα από την παραγωγική απασχόληση και την συμμετοχή στις συλλογικές δραστηριότητες του Συνεταιρισμού και αυτονομούνται στην καθημερινή τους ζωή».

⁴¹ Με βάση τις κατευθυντήριες αρχές του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, ως αποασυλοποίηση ή αποϊδρυματισμός ορίζεται η κατάργηση των παραδοσιακών ιδρυμάτων για τη φροντίδα των ψυχικά ασθενών και η προοδευτική εκκένωση των χώρων αυτών από τα άτομα που ήδη νοσηλεύονται εκεί, η ταυτόχρονη ανάπτυξη δομών στην κοινότητα με στόχο τη θεραπεία των ψυχικά ασθενών και την αποφυγή της μακροχρόνιας νοσηλείας ατόμων σε χώρους/δομές που μπορεί να συντελέσουν στην εμφάνιση φαινομένων ιδρυματισμού.

βελτιώνουν τις συνθήκες άσκησης όλων των Συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων τους.

1.3. Οι Ρήτρες του Εθνικού Συστήματος Υγείας

Η παρ. 1 του άρθρου 59 του Ν. 4368/2016 «*Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις*» εισάγει ένα πλέγμα ειδικών δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας στους φορείς ή μονάδες της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας υγείας και περίθαλψης του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, τα οποία προφανώς ασκούνται παράλληλα στην περίπτωση των ατόμων με ψυχικές διαταραχές με τα δικαιώματα της παρ. 3 του άρθρου 2 του Ν. 2716/1999. Τα δικαιώματα του Ν. 4368/2016 περιλαμβάνουν:

- το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας χωρίς διακρίσεις
- το δικαίωμα σε αξιοπρεπείς συνθήκες φροντίδας υγείας και περίθαλψης
- το δικαίωμα στη συνέχεια της φροντίδας υγείας
- το δικαίωμα σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας
- το δικαίωμα στην πληροφόρηση για την παροχή κατάλληλης και τεκμηριωμένης υπηρεσίας υγείας
- το δικαίωμα στον αυτοκαθορισμό
- το δικαίωμα στη συναίνεση και την ενημέρωση
- το δικαίωμα πρόσβασης στον ιατρικό φάκελο και αρχεία
- το δικαίωμα στο απόρρητο, στην ιδιωτικότητα και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων
- το δικαίωμα προστασίας της γενετικής ταυτότητας
- το δικαίωμα αναφοράς και λήψης γραπτής απάντησης.

1.4. Οι Ρήτρες άσκησης των Επαγγελματιών Υγείας

Παράλληλα με την γενική ρήτρα της παρ. 1 του άρθρου 59 του Ν. 4368/2016, ειδικές διατάξεις προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ εντοπίζονται και στους Κώδικες των Επαγγελματιών Υγείας.

A. Ο Κώδικας Νοσηλευτικής Δεοντολογίας

Το ΠΔ 216/2001 «*Κώδικας Νοσηλευτικής Δεοντολογίας*» θεσπίζει ένα πλέγμα υποχρεώσεων των προσώπων που ασκούν το νοσηλευτικό επάγγελμα στο πλαίσιο κάθε δραστηριότητας πρόληψης, διάγνωσης, θεραπείας, αποκατάστασης και ανακούφισης από τον πόνο. Ανάμεσα στις σχετικές υποχρεώσεις προβλέπονται και ειδικές ρήτρες προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.

(α) Το άρθρο 3 κατοχυρώνει **το δικαίωμα των ΑμΨΧΚΠ στην λήψη εξατομικευμένων υπηρεσιών φροντίδας**, προβλέποντας:

«Ιδιαίτερο καθήκον του νοσηλευτή αποτελεί η φροντίδα του ασθενή διαμέσου της δημιουργίας του κατάλληλου θεραπευτικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο απολαμβάνει τη μέγιστη δυνατή

σωματική, ψυχική και πνευματική υγεία και ικανοποιεί τις ανάγκες του ανάλογα με τις ιδεολογικές, θρησκευτικές και άλλες τοποθετήσεις».

(β) Το άρθρο 25 κατοχυρώνει **το δικαίωμα του σεβασμού στην προσωπικότητα των ΑμΨΧΚΠ**, προβλέποντας:

«Ο Νοσηλευτής οφείλει τον απαραίτητο σεβασμό στην προσωπικότητα του ψυχιατρικού ασθενή λαμβάνοντας υπόψη τη βούλησή του στις περιπτώσεις εκείνες που είναι σε θέση να την εκφράσει σοβαρά και αυθόρμητα».

B. Ο Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας

Ο Ν. 3418/2005 «Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας» θεσπίζει ένα πλέγμα υποχρεώσεων κατά την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος⁴² και την παροχή υπηρεσιών πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας φροντίδας υγείας στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα και ανεξάρτητα από τον τρόπο ή τη μορφή άσκησης του ιατρικού επαγγέλματος, ατομικά, ομαδικά ή με τη μορφή ιατρικής εταιρείας, ως ελεύθερο επάγγελμα ή όχι. Ανάμεσα στις σχετικές υποχρεώσεις προβλέπονται και γενικές ή ειδικές ρήτρες προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.

B1. Οι γενικές ρήτρες προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ

(α) Το άρθρο 12 κατοχυρώνει **ένα γενικό δικαίωμα προηγούμενης συναίνεσης σε περιπτώσεις ασθενών ΑμΨΧΚΠ**, προβλέποντας:

«1. Ο ιατρός δεν επιτρέπεται να προβεί στην εκτέλεση οποιασδήποτε ιατρικής πράξης χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του ασθενή.

2. Προϋποθέσεις της έγκυρης συναίνεσης του ασθενή είναι οι ακόλουθες:
α) Να παρέχεται μετά από πλήρη, σαφή και κατανοητή ενημέρωση, σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο.

β) Ο ασθενής να έχει ικανότητα για συναίνεση.

αα) Αν ο ασθενής είναι ανήλικος, η συναίνεση δίδεται από αυτούς που ασκούν τη γονική μέριμνα ή έχουν την επιμέλειά του. Λαμβάνεται, όμως, υπόψη και η γνώμη του, εφόσον ο ανήλικος, κατά την κρίση του ιατρού, έχει την ηλικιακή, πνευματική και συναισθηματική ωριμότητα να κατανοήσει την κατάσταση της υγείας του, το περιεχόμενο της ιατρικής πράξης και τις συνέπειες ή τα αποτελέσματα ή τους κινδύνους της πράξης αυτής. Στην περίπτωση της παραγράφου 3 του άρθρου 11 απαιτείται πάντοτε η συναίνεση των προσώπων που ασκούν τη γονική μέριμνα του ανηλίκου.

ββ) Αν ο ασθενής δεν διαθέτει ικανότητα συναίνεσης, η συναίνεση για την εκτέλεση ιατρικής πράξης δίδεται από τον δικαστικό συμπαραστάτη, εφόσον αυτός έχει ορισθεί. Αν δεν υπάρχει δικαστικός συμπαραστάτης, η συναίνεση δίδεται από τους οικείους του ασθενή. Σε κάθε περίπτωση, ο ιατρός πρέπει να προσπαθήσει να εξασφαλίσει την εκούσια συμμετοχή, σύμπραξη και συνεργασία του ασθενή, και ιδίως εκείνου του ασθενή που κατανοεί την κατάσταση της υγείας

---

⁴² Η παρ. 1 του άρθρου 2 ορίζει χαρακτηριστικά: «Η άσκηση της ιατρικής είναι λειτουργήματα που αποσκοπεί στη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου, καθώς και στην ανακούφισή του από τον πόνο».

του, το περιεχόμενο της ιατρικής πράξης, τους κινδύνους, τις συνέπειες και τα αποτελέσματα της πράξης αυτής.

γ) Η συναίνεση να μην είναι αποτέλεσμα πλάνης, απάτης ή απειλής και να μην έρχεται σε σύγκρουση με τα χρηστά ήθη.

δ) Η συναίνεση να καλύπτει πλήρως την ιατρική πράξη και κατά το συγκεκριμένο περιεχόμενό της και κατά το χρόνο της εκτέλεσής της.

3. Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται συναίνεση:

α) στις επείγουσες περιπτώσεις, κατά τις οποίες δεν μπορεί να ληφθεί κατάλληλη συναίνεση και συντρέχει άμεση, απόλυτη και κατεπείγουσα ανάγκη παροχής ιατρικής φροντίδας,

β) στην περίπτωση απόπειρας αυτοκτονίας ή

γ) αν οι γονείς ανήλικου ασθενή ή οι συγγενείς ασθενή που δεν μπορεί για οποιονδήποτε λόγο να συναίνεσει ή άλλοι τρίτοι, που έχουν την εξουσία συναίνεσης για τον ασθενή, αρνούνται να δώσουν την αναγκαία συναίνεση και υπάρχει ανάγκη άμεσης παρέμβασης, προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος για τη ζωή ή την υγεία του ασθενή».

(β) Η παρ. 9 του άρθρου 14 κατοχυρώνει ένα ειδικό δικαίωμα πρόσβασης στα ιατρικά αρχεία ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:

«Δεν επιτρέπεται σε τρίτο η πρόσβαση στα ιατρικά αρχεία ασθενή. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η πρόσβαση:

α) στις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους αυτεπάγγελα ή μετά από αίτηση τρίτου που επικαλείται έννομο συμφέρον και σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες

β) σε άλλα όργανα της Ελληνικής Πολιτείας, που με βάση τις καταστατικές τους διατάξεις έχουν τέτοιο δικαίωμα και αρμοδιότητα».

(γ) Η παρ. 4 του άρθρου 16 κατοχυρώνει ένα ειδικό δικαίωμα πρόληψης του κοινωνικού αποκλεισμού ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:

«Ο ιατρός απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια η οποία μπορεί να οδηγήσει στον κοινωνικό αποκλεισμό ή στη διακριτική μεταχείριση ασθενών ή ατόμων που είναι φορείς νόσων, οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν κοινωνικό στίγμα. Αντίθετα, μεριμνά για το σεβασμό της αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, παρέχοντας παράλληλα την καλύτερη δυνατή επιστημονική αντιμετώπισή τους».

(δ) Το άρθρο 24 κατοχυρώνει ένα ειδικό δικαίωμα συναίνεσης για την διεξαγωγή ιατρικής έρευνας σε περιπτώσεις ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:

«1. Η Ιατρική έρευνα διεξάγεται ελεύθερα στο πλαίσιο των θεμελιωδών πνευματικών και ηθικών αξιών, που χαρακτηρίζονται από σεβασμό στον άνθρωπο και την αξιοπρέπειά του.

2. Η Ιατρική έρευνα στον άνθρωπο επιτρέπεται με τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) Ενημέρωση του ανθρώπου που υπόκειται σε έρευνα, σύμφωνα με το άρθρο 11, και ιδίως ως προς:

αα) την ύπαρξη και το μέγεθος πιθανών κινδύνων

ββ) τα δικαιώματα προστασίας του ατόμου

γγ) τον εθελοντικό χαρακτήρα συμμετοχής στην έρευνα και χωρίς οικονομικά ανταλλάγματα και
δδ) τη δυνατότητα ελεύθερης ανάκλησης της παρεχόμενης συναίνεσης.

β) Ελεύθερη, ανεπιφύλακτη, ειδική και τεκμηριωμένη συναίνεση του ανθρώπου που υπόκειται σε Ιατρική έρευνα, ο οποίος έχει τη σχετική ικανότητα, όπως ειδικότερα ορίζεται στο άρθρο 12.

γ) Οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθεται ο άνθρωπος είναι δυσανάλογα μικροί σε σχέση με τα πιθανά οφέλη από την έρευνα.

δ) Το ερευνητικό πρόγραμμα έχει εγκριθεί από το αρμόδιο όργανο, μετά από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Επιστημονικού Συμβουλίου και της αρμόδιας Επιτροπής Δεοντολογίας. Το Επιστημονικό Συμβούλιο ή η Επιτροπή Δεοντολογίας μπορεί, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, να προβεί σε επανεκτίμηση των όρων και συνθηκών διεξαγωγής αυτής.

3. Η έρευνα σε άτομα τα οποία δεν διαθέτουν ικανότητα συναίνεσης, σύμφωνα με το άρθρο 12, επιτρέπεται μόνον εφόσον:

α) πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις των προηγούμενων παραγράφων

β) τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να οδηγήσουν σε άμεσο όφελος της υγείας του ατόμου

γ) δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί έρευνα αντίστοιχης αποτελεσματικότητας σε άτομα τα οποία διαθέτουν ικανότητα συναίνεσης

δ) έχει δοθεί η απαραίτητη συναίνεση, σύμφωνα με τους όρους της παραγράφου 2 του άρθρου 12 και

ε) το άτομο δεν αντιτίθεται με οποιονδήποτε τρόπο.

4. Οποιαδήποτε διαγνωστική ή θεραπευτική μέθοδος δεν εφαρμόζεται διεθνώς, χαρακτηρίζεται ως πειραματική και επιτρέπεται η εφαρμογή της μόνο ύστερα από έγκριση του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας (ΚΕ.Σ.Υ.). Ιατροί, που εφαρμόζουν πειραματικές, διαγνωστικές ή θεραπευτικές πράξεις, χωρίς τις προϋποθέσεις των άρθρων του παρόντος ή την ανωτέρω έγκριση, τιμωρούνται με την ποινή της οριστικής αφαίρεσης της άδειας άσκησης επαγγέλματος, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στη διάταξη του άρθρου 36».

B2. Οι ειδικές ρήτρες προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ

Το άρθρο 28 του Ν. 3418/2005 «Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας» εισάγει ένα πλέγμα ειδικών ρητρών προστασίας των ΑμΨΧΚΠ που λαμβάνουν υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Οι σχετικές ρήτρες θεμελιώνουν ρητές υποχρεώσεις μίας κατηγορίας ιατρών (ψυχίατροι) κατά την διάρκεια των επαφών τους με πρόσωπα που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές.

α) Η παρ. 1 κατοχυρώνει **το δικαίωμα των ΑμΨΧΚΠ στην λήψη εξατομικευμένων υπηρεσιών φροντίδας**, προβλέποντας:

«Ο ψυχίατρος πρέπει να προσφέρει την καλύτερη δυνατή θεραπεία σύμφωνα με τις γνώσεις του και να παρέχει τις φροντίδες του μέσα στο πλαίσιο του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των ανθρώπων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές. Ενθαρρύνει επίσης τη γενικότερη προαγωγή της ψυχικής υγείας».

(β) Η παρ. 2 κατοχυρώνει **το δικαίωμα των ΑμΨΧΚΠ στην λήψη υπηρεσιών φροντίδας χωρίς την χρήση βίας**, προβλέποντας:

«Ο ψυχίατρος οφείλει να ενημερώνεται, να εκπαιδεύεται και να επιμορφώνεται τακτικά σε θέματα που αφορούν τόσο τις εξελίξεις της επιστήμης του, όσο και την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των θεμελιωδών ελευθεριών των ανθρώπων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές, καθώς και στην αποφυγή και τον έλεγχο της βίας».

(γ) Η παρ. 3 κατοχυρώνει **το δικαίωμα των ΑμΨΧΚΠ να αποδέχονται θεραπευτικές παρεμβάσεις στο μέτρο που αυτές περιορίζουν ελάχιστα την ελευθερία τους, προβλέποντας:**

«Ο ψυχίατρος οφείλει να προβαίνει σε θεραπευτικές παρεμβάσεις στο μέτρο που αυτές περιορίζουν ελάχιστα την ελευθερία του ανθρώπου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές και να ζητεί τη γνώμη συναδέλφων του, όπου αυτό θεωρείται αναγκαίο. Όταν ο ψυχίατρος είναι υπεύθυνος για τη θεραπεία ή τις υποστηρικτικές ενέργειες που παρέχονται στο χώρο των ψυχικών διαταραχών από άλλους επαγγελματίες, οφείλει να τους εκπαιδεύει και να τους επιβλέπει κατάλληλα».

(δ) Η παρ. 4 κατοχυρώνει **το δικαίωμα των ΑμΨΧΚΠ να συμμετέχουν στη θεραπευτική διαδικασία, προβλέποντας:**

«Ο ψυχίατρος οφείλει να γνωρίζει και να αναγνωρίζει ότι ο άνθρωπος που πάσχει από ψυχικές διαταραχές είναι δικαιωματικά εταίρος στη θεραπευτική διαδικασία. Η θεραπευτική σχέση βασίζεται τόσο στην εχεμύθεια του ιατρού, όσο και σε αμοιβαία εμπιστοσύνη και σεβασμό, ώστε να επιτρέπει σε αυτόν που πάσχει από ψυχικές διαταραχές να συμμετέχει στην αποφασιστική διαδικασία, σύμφωνα με τις προσωπικές του αξίες και προτιμήσεις».

(ε) Η παρ. 5 κατοχυρώνει **το δικαίωμα ενημέρωσης των ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:**

«Ο ψυχίατρος οφείλει να ενημερώνει τον άνθρωπο που πάσχει από ψυχικές διαταραχές για τη φύση της κατάστασής του, τις θεραπευτικές διαδικασίες, καθώς και τις τυχόν εναλλακτικές αυτών, όπως επίσης και την πιθανή έκβαση των θεραπευτικών διαδικασιών».

(στ) Η παρ. 6 κατοχυρώνει **το δικαίωμα της πνευματικής, συναισθηματικής και ηθικής αυτονομίας των ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:**

«Ο ψυχίατρος σέβεται την πνευματική, συναισθηματική και ηθική αυτονομία του ανθρώπου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές. Για αυτόν το λόγο, κατά τη θεραπεία, λαμβάνει τα ανάλογα μέτρα, που διασφαλίζουν την άσκηση των θρησκευτικών και πολιτικών επιλογών του ανθρώπου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές, καθώς και τη συμμετοχή του σε πρόσφορες κοινωνικές δραστηριότητες, εφόσον αυτές δεν επηρεάζουν αρνητικά την ψυχική του κατάσταση ή δεν εμπλέκονται στην ψυχοπαθολογία του».

(ζ) Η παρ. 7 κατοχυρώνει **το δικαίωμα προηγούμενης συναίνεσης σε περιπτώσεις ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:**

«Ο ψυχίατρος οφείλει να συνεννοείται με τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 12, όταν ο άνθρωπος που πάσχει από ψυχικές διαταραχές δεν διαθέτει ικανότητα λήψης αποφάσεων, λόγω των διαταραχών αυτών».

(η) Η παρ. 8 κατοχυρώνει **την συμμετοχή των ιατρών σε διαδικασίες αναγκαστικής νοσηλείας των ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:**

«Ο ψυχίατρος δεν χορηγεί καμία θεραπεία χωρίς τη θέληση του ανθρώπου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές, εκτός εάν η άρνηση θεραπείας θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του ίδιου και εκείνων που τον περιβάλλουν ή συνεπάγεται σοβαρή επιβάρυνση της πορείας της ψυχικής του διαταραχής».

Αν καθίσταται επιτακτική η αναγκαστική νοσηλεία του ανθρώπου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές, αυτή πρέπει να είναι σύμφωνη με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζονται από την ισχύουσα νομοθεσία».

(θ) Η παρ. 9 κατοχυρώνει την υποχρέωση του ιατρικού απορρήτου σε περιπτώσεις ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:

«Δεν επιτρέπεται στον ψυχίατρο να επωφεληθεί από τη θεραπευτική του σχέση με τον άνθρωπο που πάσχει από ψυχικές διαταραχές και να επιτρέψει να υπεισέλθουν στη θεραπεία ανάρμοστες προσωπικές επιθυμίες, συναισθήματα, προκαταλήψεις και πεποιθήσεις, ούτε να χρησιμοποιήσει πληροφορίες που έχουν αποκτηθεί, κατά τη σχέση αυτή, για προσωπικούς λόγους, οικονομικά ή ακαδημαϊκά οφέλη. Επιτρέπεται η παραβίαση του απορρήτου, μόνον όταν η τήρησή του θα μπορούσε να επιφέρει σοβαρή σωματική ή ψυχική βλάβη σε αυτόν που πάσχει από ψυχικές διαταραχές ή σε τρίτο πρόσωπο».

(ι) Η παρ. 10 κατοχυρώνει το δικαίωμα ενημέρωσης των ασθενών ΑμΨΧΚΠ κατά τη διενέργεια ψυχιατροδικαστικής εκτίμησης, προβλέποντας:

«Ο ψυχίατρος που καλείται να διατυπώσει μια εκτίμηση για ένα πρόσωπο με σκοπούς άλλους από τους θεραπευτικούς, όπως κατά τη διενέργεια ψυχιατροδικαστικής εκτίμησης, οφείλει πρώτα να το ενημερώσει και να το συμβουλευτεί για το σκοπό της εκτίμησης αυτής, τη χρήση των ευρημάτων και τις πιθανές επιπτώσεις της εκτίμησης».

(ια) Η παρ. 11 κατοχυρώνει το δικαίωμα ενημέρωσης των ασθενών ΑμΨΧΚΠ κατά τη διενέργεια ερευνών, προβλέποντας:

«Ο ψυχίατρος οφείλει, στις έρευνες που διεξάγονται σε ανθρώπους που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές, να επιδεικνύει ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να διαφυλάσσεται η αυτονομία τους, καθώς και η ψυχική και σωματική τους ακεραιότητα. Επίσης, οφείλει να ενημερώνει τους ανθρώπους αυτούς για τους σκοπούς της έρευνας και τις ενδεχόμενες ανεπιθύμητες επιδράσεις της και να εξασφαλίζει, μετά από πλήρη, σαφή και κατανοητή ενημέρωση, τη συγκατάθεση των ασθενών, αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε ερευνητικό πρόγραμμα. Η προσπάθεια του ψυχιάτρου για την καλύτερη δυνατή θεραπεία ανθρώπου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές δεν θα πρέπει επ' ουδενί να επηρεάζεται από την άρνηση συμμετοχής του συγκεκριμένου ανθρώπου σε έρευνα του ψυχιάτρου».

(ιβ) Η παρ. 12 κατοχυρώνει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:

«Ο ψυχίατρος με κανέναν τρόπο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιεί μέσα και μεθόδους του επαγγέλματός του, που πειθαναγκάζουν σε τροποποίηση ή αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών που σχετίζονται με πολιτικές ή και κοινωνικές πεποιθήσεις ή, γενικότερα, εξυπηρετούν άλλους σκοπούς πλην των θεραπευτικών και της προαγωγής της υγείας του ατόμου και της κοινωνίας».

(ιγ) Η παρ. 13 κατοχυρώνει ένα ειδικό δικαίωμα πρόληψης του κοινωνικού αποκλεισμού ασθενών ΑμΨΧΚΠ, προβλέποντας:

«Ο ψυχίατρος πρέπει να φροντίζει ώστε οι ψυχικά πάσχοντες να παρουσιάζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) με τρόπο που, αφ' ενός μεν προστατεύει την τιμή και την αξιοπρέπειά τους, αφ' ετέρου δε μειώνει το στίγμα και τη διάκριση εναντίον τους. Ο ψυχίατρος δεν πρέπει να κάνει ανακοινώσεις στα Μ.Μ.Ε. για την υποτιθέμενη ψυχοπαθολογία οποιουδήποτε ατόμου».

Ένα παράδειγμα προσβολής του δικαιώματος στη ζωή ενός ασθενή ΑμΨΧΚΠ από επαγγελματίες υγείας

Καταδικάστηκε γιατρός για τον θάνατο ασθενούς σε ψυχιατρική κλινική

Γιατρός καταδικάστηκε σε 12μηνη φυλάκιση, με 3ετή αναστολή, για το θάνατο ενός 29χρονου ασθενούς σε ιδιωτική ψυχιατρική κλινική. Το Γ' Τριμελές Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης τον έκρινε ένοχο για ανθρωποκτονία από συγκλίνουσα αμέλεια από υπόχρεο, ενώ αθώωσε έναν συνάδελφό του γιατρό και τον επιστημονικό διευθυντή της κλινικής οι οποίοι αντιμετώπιζαν την ίδια κατηγορία.

Ο 29χρονος νοσηλευόταν επί σειρά ετών στην κλινική, πάσχοντας από ψυχική νόσο. Σύμφωνα με τη δικογραφία, λάμβανε φαρμακευτική αγωγή και παρέμενε ακινητοποιημένος για την αντιμετώπιση των κρίσεων πανικού που υφίστατο. Στα μέσα Μαρτίου του 2018 νοσηλεύτηκε λίγες μέρες στο Νοσοκομείο Παπαγεωργίου λόγω λοίμωξης του αναπνευστικού, ενώ έλαβε εξιτήριο με σαφείς οδηγίες για αυστηρή τήρηση κινησιοθεραπείας, έγερση και κινητοποίηση.

Επιστρέφοντας στην κλινική και μετά από λίγες μέρες, την 1 Απριλίου, η υγεία του νεαρού εμφάνισε οξεία διαταραχή, με αποτέλεσμα να καταλήξει την ίδια μέρα. Σύμφωνα με τα ιατροδικαστικά ευρήματα, υπέστη οξεία ισχαιμία που οδήγησε σε καρδιακή αρρυθμία και καταπληξία, με αποτέλεσμα να επέλθει ο θάνατός του από ανακοπή.

Το κατηγορητήριο καταλόγιζε στους κατηγορούμενους ότι παρότι γνώριζαν το ιστορικό του ασθενούς αλλά και τις οδηγίες που είχαν δοθεί από το δημόσιο νοσοκομείο όπου είχε νοσηλευθεί τις προηγούμενες μέρες, «δεν μερίμνησαν για τη διαρκή κινητοποίηση και αποκαθήλωσή του, δεν μείωσαν τη δοσολογία των ψυχοτρόπων φαρμάκων (προκαλούν – μεταξύ άλλων – εκδήλωση καρδιακών διαταραχών), δεν φρόντισαν να υποβληθεί σε ηλεκτροκαρδιογράφημα ή να μεταφερθεί σε νοσοκομείο για να αξιολογηθεί από ειδικούς γιατρούς η κατάστασή του».

Οι ίδιοι στις απολογίες τους αρνήθηκαν τις σε βάρος τους καταλογιζόμενες πράξεις και παραλείψεις, τονίζοντας ότι ενήργησαν σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής επιστήμης.

Πηγή: <https://www.in.gr/2023/06/30/greece/katadikastike-giatros-gia-ton-thanato-asthenous-se-psyxiatriki-kliniki-den-tirisan-tis-odigies/>, 30.6.2023

1.5. Οι Ρήτρες του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου

Η ανάλυση των δεσμευτικών μηχανισμών του Διεθνούς⁴³ και του Ευρωπαϊκού Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας⁴⁴ που εφαρμόζονται στην Ελληνική έννομη τάξη εντοπίζει ένα πλέγμα ρητρών προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές παθήσεις, που υπερσχούν σε περίπτωση σύγκρουσής τους με αντίθετες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

A. Οι ρήτρες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών

Ειδικές ρήτρες προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές παθήσεις⁴⁵ εντοπίζονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (εφεξής ΣΔΠ)⁴⁶ και στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (εφεξής ΣΔΑμΕΑ)⁴⁷.

A1. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Η ΣΔΠ υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμβρίου 1989, τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990 και έχει κυρωθεί από 196 Κράτη. Το πεδίο εφαρμογής της καλύπτει, καταρχήν, τόσο την παιδική όσο και την εφηβική ηλικία, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 1 «*θεωρείται ως παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία*». Στόχος της είναι να δεσμεύσει τα Κράτη Μέρη σε ένα κοινό πλαίσιο δράσης με βασικούς στόχους, αφενός, την θεσμική κατοχύρωση των δικαιωμάτων των παιδιών στις εθνικές έννομες τάξεις, αφετέρου, την ανάπτυξη αποτελεσματικών εθνικών μηχανισμών για την διασφάλιση της ουσιαστικής απόλαυσης των δικαιωμάτων αυτών.

Η ΣΔΠ περιλαμβάνει 54 άρθρα και η συμμόρφωση των Κρατών Μερών παρακολουθείται μέσω μηχανισμού υποβολής περιοδικών εθνικών εκθέσεων (άρθρο 44). Αρμόδιο όργανο για την εξέταση των εθνικών εκθέσεων και την διατύπωση Καταληκτικών Παρατηρήσεων είναι η *Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού*

---

⁴³ Το Διεθνές Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας αποτελείται από κανονιστικούς μηχανισμούς Διεθνών Οργανισμών που θεσπίζουν ελάχιστα όρια προστασίας σε συγκεκριμένα πεδία των πολιτικών κοινωνικής προστασίας των Συμβαλλομένων Μερών.

⁴⁴ Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας αποτελείται από κανονιστικούς μηχανισμούς της ΕΕ που θεσπίζουν διαδικασίες συντονισμού, εναρμόνισης ή σύγκλισης των εθνικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας των Κρατών Μελών.

⁴⁵ Επισημαίνεται ότι η πρώτη (μη δεσμευτική) πρωτοβουλία του ΟΗΕ για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ψυχικά πασχόντων υιοθετήθηκε το 1991 με την μορφή της *Απόφασης 46/119 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των προσώπων με ψυχική νόσο και τη βελτίωση της φροντίδας για την ψυχική υγεία*.

⁴⁶ Η ΣΔΠ επικυρώθηκε από την Ελλάδα το 1992 με το Ν. 2101/1992 «*Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα τον παιδιού*».

⁴⁷ Η ΣΔΑμΕΑ επικυρώθηκε από την Ελλάδα το 2012 με το Ν. 4074/2012 «*Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες*».

(Committee on the Rights of the Child - CRC), η οποία θεσμοθετήθηκε δυνάμει του άρθρου 43 και αποτελείται από 18 ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες με εξειδίκευση στο πεδίο των δικαιωμάτων των παιδιών (εφεξής Επιτροπή CRC). Τα Κράτη Μέρη υποχρεούνται να υποβάλλουν την αρχική τους έκθεση σε διάστημα δύο ετών από την έναρξη ισχύος της Σύμβασης στην εθνική έννομη τάξη και, στη συνέχεια, περιοδικές εκθέσεις ανά πενταετία. Στο πλαίσιο των περιοδικών εκθέσεων, τα Κράτη Μέρη περιγράφουν την πρόοδο που έχουν πραγματοποιήσει κατά το διάστημα που μεσολάβησε από την προηγούμενη έκθεσή τους, τις δυσχέρειες που επηρεάζουν τον βαθμό εκπλήρωσης των υποχρεώσεών τους και τις προτεραιότητες δράσης και τους συγκεκριμένους στόχους που θέτουν για το προσεχές διάστημα.

(α) Η πρώτη ρήτρα προστασίας των παιδιών με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή της μη διάκρισης (non-discrimination), που κατοχυρώνεται στο άρθρο 2:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέλη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στην δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νομίμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του».

Βάσει της συγκεκριμένης διάταξης, τα Κράτη Μέρη υποχρεούνται αφενός να αναγνωρίζουν τα ίδια δικαιώματα σε όλα τα παιδιά που βρίσκονται στην επικράτεια τους, αφετέρου να ενεργούν για την πρόληψη ή/και καταπολέμηση υφιστάμενων διακρίσεων σε βάρος συγκεκριμένων παιδιών ή ομάδων παιδιών. Η διασφάλιση της εφαρμογής της αρχής περί μη διάκρισης δεν περιορίζεται στην τυπική αναγνώριση της αρχής αλλά περιλαμβάνει και την λήψη ειδικών μέτρων με στόχο την άμβλυνση ή/και την καταπολέμηση των συνθηκών που προκαλούν ή αναπαράγουν τις διακρίσεις σε βάρος των παιδιών (π.χ. τροποποίηση υφιστάμενης νομοθεσίας, λήψη διοικητικών μέτρων, διαφοροποίηση στην στόχευση και διανομή των πόρων, εφαρμογή εκπαιδευτικών μέτρων για την ανατροπή αρνητικών στερεοτύπων κλπ.)⁴⁸.

(β) Η δεύτερη ρήτρα προστασίας των παιδιών με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή της κατά προτεραιότητα λήψης υπόψη του συμφέροντος του παιδιού σε όλες τις αποφάσεις που το αφορούν (best interests of the child), που κατοχυρώνεται στην παρ. 1 του άρθρου 3:

«1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού».

⁴⁸ Βλ. Επιτροπή CRC, Γενική Σύσταση αρ. 5, παρ. 12.

Η Επιτροπή CRC έχει διευκρινίσει στο *Γενικό Σχόλιο αρ. 14/2013 σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού στη λήψη υπόψη του βέλτιστου συμφέροντός του κατά προτεραιότητα* ότι η παρ. 1 του άρθρου 3 θεσπίζει, ταυτοχρόνως, ένα ουσιαστικό δικαίωμα (*substantive right*), μία οριζόντια ερμηνευτική αρχή δικαίου (*interpretative legal principle*) και έναν διαδικαστικό κανόνα (*rule of procedure*)⁴⁹. Τα Κράτη Μέρη δεσμεύονται να εφαρμόζουν ειδικές διαδικασίες προκειμένου να διασφαλίζουν ότι το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών λαμβάνεται υπόψη κατά προτεραιότητα:

- στο σύνολο των μέτρων (νομοθεσία, πολιτικές, κοινωνικοοικονομικός σχεδιασμός, δημοσιονομικές επιλογές κλπ.) που λαμβάνουν για την εφαρμογή της Σύμβασης
- στις αποφάσεις για τη λειτουργία των μη δημόσιων φορέων, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα της κοινωνικής προστασίας και παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά.

Εξάλλου, η Επιτροπή συνάγει από τη συνδυαστική ερμηνεία της παρ. 1 του άρθρου 3 και του άρθρου 4 περί γενικών μέτρων εφαρμογής ότι τα Κράτη Μέρη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι το σύνολο των οργάνων τους (νομοθετικά, διοικητικά και δικαιοδοτικά) εφαρμόζουν διαδικασίες συστηματικού ελέγχου του άμεσου ή έμμεσου αντίκτυπου των αποφάσεων αλλά και της γενικότερης δράσης τους στα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών⁵⁰.

(γ) Η τρίτη ρήτρα προστασίας των παιδιών με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή του σεβασμού του δικαιώματος του παιδιού στην ζωή και στην ανάπτυξη (*right of the child to life, survival and development*), που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6:

- «1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού».

Στο πλαίσιο της ερμηνευτικής προσέγγισης της Επιτροπής CRC, η έννοια «ανάπτυξη» στην παρ. 2 του άρθρου 6 οριοθετείται με ευρύ τρόπο ώστε να περιλαμβάνει όχι μόνο την σωματική αλλά και την πνευματική, ψυχολογική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού⁵¹.

(δ) Η τέταρτη ρήτρα προστασίας των παιδιών με ψυχικές παθήσεις είναι ο σεβασμός ειδικών δικαιωμάτων τους που κατοχυρώνεται στο άρθρο 23:

---

⁴⁹ Βλ. CRC, *General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*, CRC/C/GC/14, παρ. 6 (στο εξής «Επιτροπή CRC, Γενικό Σχόλιο αρ. 14»).

⁵⁰ Βλ. Επιτροπή CRC, Γενικό Σχόλιο αρ. 5, παρ. 12.

⁵¹ Βλ. CRC, *General Comment No 5 (2003) General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44 par.6)*, CRC/GC/2003/5, παρ. 12.

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι **τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή**, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπεια τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν **το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας** και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιον τρόπο, **ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες**, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν τις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και τις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητες τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών».

A2. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Η ΣΔΑμΕΑ υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 13 Δεκεμβρίου 2006, τέθηκε σε ισχύ στις 3 Μαΐου 2008, έχει κυρωθεί από 183 Κράτη και αποτελεί το πλέον εξελιγμένο διεθνές νομικό εργαλείο στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία (εφεξής ΑμεΑ). Η αναπηρία αναγνωρίζεται στο Προοίμιο της ΣΔΑμΕΑ «ως το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και των περιβαλλοντικών και συμπεριφορικών εμποδίων, τα οποία παρακωλύουν την πλήρη και ουσιαστική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία επί ίσοις όροις». Με δεδομένο, λοιπόν, ότι ο αντίκτυπος της αναπηρίας στην δυνατότητα ισότιμης κοινωνικοοικονομικής συμμετοχής του ατόμου δεν είναι προδιαγεγραμμένος αλλά εξαρτάται από τον τρόπο διαχείρισης αυτής της αλληλεπίδρασης και, ειδικότερα, από την εξάλειψη των εξωγενών εμποδίων, το Προοίμιο υπογραμμίζει την ανάγκη οριζόντιας ενσωμάτωσης της διάστασης της αναπηρίας σε όλο το φάσμα των στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης (*disability mainstreaming*).

Η ΣΔΑμΕΑ εξειδικεύει τις προδιαγραφές εφαρμογής όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών στην περίπτωση των ΑμεΑ βάσει συγκεκριμένων

γενικών αρχών (άρθρο 3). Παράλληλα, αναδεικνύει τους τομείς, όπου η ουσιαστική απόλαυση των δικαιωμάτων εκ μέρους των ΑμεΑ προϋποθέτει ενισχυμένη προστασία ή/και προσαρμογή του πλαισίου άσκησής τους ενόψει *de facto* δυσχερειών ή εμποδίων. Το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης είναι ευρύτατο και καλύπτει κάθε άτομο, του οποίου η ισότιμη, πλήρης και αποτελεσματική κοινωνικοοικονομική συμμετοχή μπορεί να παρεμποδισθεί εξαιτίας της αλληλεπίδρασης μεταξύ μίας δικής του σωματικής, ψυχικής, διανοητικής ή αισθητηριακής διαταραχής και διαφόρων εξωγενών εμποδίων (άρθρο 1).

Οι γενικές αρχές της ΣΔΑμΕΑ

Οι αρχές της παρούσας Σύμβασης είναι:

- α. ο σεβασμός της εγγενούς αξιοπρέπειας, της ατομικής αυτονομίας, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας ατομικών επιλογών και της ανεξαρτησίας των ατόμων,*
- β. η μη διάκριση,*
- γ. η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία,*
- δ. ο σεβασμός της διαφοράς και η αποδοχή των ατόμων με αναπηρίες, ως τμήματος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και της ανθρωπότητας,*
- ε. η ισότητα ευκαιριών,*
- στ. η προσβασιμότητα,*
- ζ. η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών,*
- η. ο σεβασμός των εξελισσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρίες και ο σεβασμός του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρίες να διατηρήσουν την ταυτότητά τους».*

Η ΣΔΑμΕΑ περιλαμβάνει 50 άρθρα και η συμμόρφωση των Κρατών Μερών παρακολουθείται μέσω μηχανισμού υποβολής περιοδικών εθνικών εκθέσεων (άρθρα 35 και 36). Αρμόδιο όργανο για την εξέταση των εθνικών εκθέσεων και την διατύπωση Καταληκτικών Παρατηρήσεων είναι η *Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities CRPD), η οποία θεσμοθετήθηκε δυνάμει του άρθρου 34 και αποτελείται από 18 ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες.

Τα Κράτη Μέρη υποχρεούνται να υποβάλλουν την αρχική τους έκθεση σε διάστημα δύο ετών από την έναρξη ισχύος της Σύμβασης στην εθνική έννομη τάξη και, στη συνέχεια, περιοδικές εκθέσεις ανά τετραετία. Στο πλαίσιο των περιοδικών εκθέσεων, τα Κράτη Μέρη περιγράφουν την πρόοδο που έχουν πραγματοποιήσει κατά το διάστημα που μεσολάβησε από την προηγούμενη έκθεση τους, τις δυσχέρειες που επηρεάζουν τον βαθμό εκπλήρωσης των υποχρεώσεών τους και τις προτεραιότητες δράσης / στόχους που θέτουν για το προσεχές διάστημα.

(α) Η πρώτη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή της μη διάκρισης (non-discrimination), που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να διασφαλίζουν και να προάγουν την πλήρη υλοποίηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών για όλα τα άτομα με αναπηρίες, χωρίς διακρίσεις οποιουδήποτε είδους βάσει της αναπηρίας. Προς το σκοπό αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν:

α. Να υιοθετήσουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα, για την εφαρμογή των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται με την παρούσα Σύμβαση,

β. Να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομοθετικών, προκειμένου να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς, έθιμα και πρακτικές που συνιστούν διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες,

γ. Να λάβουν υπόψη την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματά τους,

δ. Να απέχουν από τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε πράξη ή πρακτική που είναι ασυμβίβαστη με την παρούσα Σύμβαση και να διασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές και φορείς ενεργούν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση,

ε. Να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξαιρεθούν οι διακρίσεις βάσει της αναπηρίας, από οποιοδήποτε πρόσωπο, οργανισμό ή ιδιωτική επιχείρηση,

στ. Να αναλάβουν ή να προάγουν την έρευνα και ανάπτυξη των καθολικά σχεδιασμένων αγαθών, υπηρεσιών, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων, όπως αυτό καθορίζεται στο άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, που θα πρέπει να απαιτήσουν την ελάχιστη δυνατή προσαρμογή και το λιγότερο κόστος, προκειμένου να ικανοποιούνται οι συγκεκριμένες ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρίες, να προάγουν τη διαθεσιμότητα και τη χρήση τους και να προάγουν τον καθολικό σχεδιασμό κατά την ανάπτυξη των προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών,

ζ. Να αναλάβουν ή προάγουν την έρευνα και ανάπτυξη και να προάγουν τη διαθεσιμότητα και χρήση των νέων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών, των βοηθημάτων κινητικότητας, των συσκευών και υποβοηθητικών τεχνολογιών, τα οποία είναι κατάλληλα για τα άτομα με αναπηρίες, δίνοντας προτεραιότητα στις τεχνολογίες με προσιτό κόστος,

η. Να παρέχουν προσιτή πληροφόρηση στα άτομα με αναπηρίες σχετικά με τα βοηθήματα κινητικότητας, τις συσκευές και τις υποβοηθητικές τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένων και των νέων τεχνολογιών, καθώς επίσης και τις άλλες μορφές βοήθειας, υποστηρικτικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων,

θ. Να προάγουν την κατάρτιση επαγγελματιών και προσωπικού που απασχολείται με τα άτομα με αναπηρίες, σχετικά με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, ώστε να παρέχουν με τον καλύτερο τρόπο τη βοήθεια και τις υπηρεσίες που εγγυώνται αυτά τα δικαιώματα.

2. Όσον αφορά στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος αναλαμβάνει να λάβει μέτρα, στο μέγιστο των διαθέσιμων πόρων του και, όπου απαιτείται, στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας, με σκοπό να εξασφαλίσει, σταδιακά, την πλήρη άσκηση αυτών των δικαιωμάτων, χωρίς να θίγονται εκείνες οι υποχρεώσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα Σύμβαση, οι οποίες είναι άμεσης εφαρμογής, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

3. Κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών, για να εφαρμοστεί η παρούσα Σύμβαση και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη **θα συμβουλευούνται συνεχώς και θα εμπλέκουν ενεργά τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών με αναπηρίες, μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους.**

4. Τίποτα στην παρούσα Σύμβαση δεν θίγει οποιεσδήποτε διατάξεις είναι πιο πρόσφορες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες και οι οποίες μπορούν να συμπεριληφθούν στο δίκαιο ενός Κράτους-Συμβαλλόμενου Μέρους ή στο διεθνές δίκαιο που ισχύει για το Κράτος αυτό. Δεν θα υπάρξει κανείς περιορισμός ή παρέκκλιση από οποιαδήποτε ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται ή υπάρχουν σε οποιοδήποτε Συμβαλλόμενο Κράτος στην παρούσα Σύμβαση, σύμφωνα με το νόμο, συμβάσεις, κανονισμό ή έθιμο, με την πρόφαση ότι η παρούσα Σύμβαση δεν αναγνωρίζει τέτοια δικαιώματα ή ελευθερίες ή ότι τα αναγνωρίζει σε μικρότερη έκταση.

5. Οι διατάξεις της παρούσας Σύμβασης επεκτείνονται σε όλα τα εδάφη των ομοσπονδιακών κρατών, χωρίς οποιουδήποτε περιορισμούς ή εξαιρέσεις».

Η αρχή της μη διάκρισης προωθείται από το 2018 μέσω της εφαρμογής του Πλαισίου για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης (Πλαίσιο Προαγωγής) που θεσπίστηκε με το άρθρο 3 του Ν. 4488/2017:

«1. Κάθε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, λαμβάνοντας κάθε πρόσφορο μέτρο και απέχοντας από οποιαδήποτε ενέργεια ή πρακτική που ενδέχεται να θίγει την άσκηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ.

Ιδίως υποχρεούται:

α) να αφαιρεί υφιστάμενα εμπόδια κάθε είδους

β) να τηρεί τις αρχές καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητάς του ή της δραστηριοποίησής του, προκειμένου να διασφαλίζει για τα ΑμεΑ την προσβασιμότητα των υποδομών, των υπηρεσιών ή των αγαθών που προσφέρει

γ) να παρέχει, όπου απαιτείται σε συγκεκριμένη περίπτωση, εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξομοιωμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων, ρυθμίσεων και ενδεδειγμένων μέτρων, χωρίς την επιβολή δυσανάλογου ή αδικαιολόγητου βάρους

δ) να απέχει από πρακτικές, κριτήρια, συνήθειες και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ΑμεΑ

ε) να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ στον τομέα της αρμοδιότητάς ή δραστηριότητάς του».

(β) Η δεύτερη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι η **αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου**, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 12:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαναβεβαιώνουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν οποιαδήποτε το δικαίωμα αναγνώρισης της προσωπικότητάς τους στο νόμο.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες απολαύουν την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να παρέχουν πρόσβαση στα άτομα με αναπηρίες, σε σχέση με την υποστήριξη που μπορεί να χρειάζονται κατά την άσκηση της ικανότητας τους για δικαιοπραξία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι, όλα τα μέτρα που αφορούν στην άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, προβλέπουν κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις, προκειμένου να αποτραπεί η κατάχρηση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αυτές οι εγγυήσεις θα διασφαλίζουν ότι τα μέτρα σχετικά με την άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία σέβονται τα δικαιώματα, τη θέληση και τις προτιμήσεις του ατόμου, είναι απαλλαγμένα από σύγκρουση συμφερόντων και αδικαιολόγητες επιρροές, είναι ανάλογα και προσαρμοσμένα στις περιστάσεις του ατόμου, εφαρμόζονται για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και υπόκεινται σε τακτικό έλεγχο από αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό όργανο. Οι εγγυήσεις είναι ανάλογες με το βαθμό κατά τον οποίο τα μέτρα αυτά έχουν επιπτώσεις στα δικαιώματα και τα συμφέροντα του ατόμου.

5. Σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να αποκτούν ή να κληρονομούν περιουσία, να ελέγχουν τις οικονομικές υποθέσεις τους και να έχουν ίση πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια, υποθήκες και άλλες μορφές οικονομικής πίστης και διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν στερούνται αυθαίρετα την περιουσία τους».

(γ) Παράλληλα, τα άτομα με ψυχικές παθήσεις έχουν πρόσβαση στο σύνολο των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται για όλες τις κατηγορίες ΑμΕΑ, περιλαμβάνοντας:

- το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη (άρθρο 13)⁵²
- το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του ατόμου (άρθρο 14)
- το δικαίωμα στην απαλλαγή από βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία (άρθρο 15)
- το δικαίωμα στην απαλλαγή από την εκμετάλλευση, τη βία και την κακομεταχείριση (άρθρο 16)
- το δικαίωμα στην προστασία της ακεραιότητας του ατόμου (άρθρο 17)
- το δικαίωμα στην ελευθερία διακίνησης και την ιθαγένεια (άρθρο 18)
- το δικαίωμα στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία (άρθρο 19)

---

⁵² Το συγκεκριμένο δικαίωμα πρέπει να θεωρηθεί η βάση των δημοσίων προγραμμάτων συνηγορίας για άτομα με ψυχικές παθήσεις, καθώς προβλέπει:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη, σε ίση βάση με τους άλλους, συμπεριλαμβανομένης και της παροχής διαδικαστικών και κατάλληλων για την ηλικία διευκολύνσεων, προκειμένου να διευκολυνθεί ο αποτελεσματικός ρόλος τους ως άμεσων και έμμεσων συμμετεχόντων και ως μαρτύρων, σε όλες τις νομικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων και των ανακριτικών και λοιπών προκαταρκτικών σταδίων.

2. Προκειμένου να βοηθήσουν στη διασφάλιση αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν την κατάλληλη κατάρτιση εκείνων που εργάζονται στον τομέα της απονομής της δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένης και της αστυνομίας και του προσωπικού των φυλακών».

- το δικαίωμα στην κινητικότητα του ατόμου (άρθρο 20)
- το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης και στην πρόσβαση στην πληροφορία (άρθρο 21)
- το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 22)
- το δικαίωμα στον σεβασμό της κατοικίας και της οικογένειας (άρθρο 23)
- το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 24)
- το δικαίωμα στην υγεία (άρθρο 25)
- το δικαίωμα στην αποκατάσταση και επαναποκατάσταση (άρθρο 26)
- το δικαίωμα στην εργασία και απασχόληση (άρθρο 27)⁵³

⁵³ Το συγκεκριμένο δικαίωμα πρέπει να θεωρηθεί η βάση των δημοσίων προγραμμάτων απασχόλησης για άτομα με ψυχικές παθήσεις, καθώς προβλέπει:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα στην εργασία των ατόμων με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους. Αυτό συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στην ευκαιρία να κερδίζουν τα προς το ζην από εργασία που επιλέγεται ελεύθερα ή είναι αποδεκτή σε μια αγοράς εργασίας και σε ένα εργασιακό περιβάλλον που είναι ανοικτό, ενιαίο και προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρίες. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν και διασφαλίζουν την άσκηση του δικαιώματος στην εργασία, περιλαμβανομένων και εκείνων που αποκτούν μια αναπηρία κατά τη διάρκεια της εργασίας τους, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα, και μέσω της νομοθεσίας, ώστε, μεταξύ άλλων:

α. Να απαγορεύουν τις διακρίσεις βάσει αναπηρίας, σχετικά με όλα τα θέματα που σχετίζονται με όλες τις μορφές απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων και των όρων πρόσληψης, μίσθωσης και απασχόλησης, συνέχισης της απασχόλησης, εξέλιξης της σταδιοδρομίας και ασφαλών και υγιών συνθηκών εργασίας,

β. Να προστατεύουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους, για δίκαιες και ευνοϊκές συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων και των ίσων ευκαιριών και της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας, των ασφαλών και υγιών συνθηκών εργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της προστασίας από παρενοχλήσεις και της αποκατάστασης των παραπόνων,

γ. Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες είναι σε θέση να ασκούν τα εργασιακά και συνδικαλιστικά δικαιώματά τους, σε ίση βάση με τους άλλους,

δ. Να δίδουν τη δυνατότητα στα άτομα με αναπηρίες να έχουν αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού προγράμματα, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση,

ε. Να προάγουν τις ευκαιρίες απασχόλησης και εξέλιξης στη σταδιοδρομία για τα άτομα με αναπηρίες στην αγορά εργασίας, καθώς επίσης και τη βοήθεια σε σχέση με την εύρεση, απόκτηση, διατήρηση και επιστροφή στην απασχόληση,

στ. Να προάγουν τις ευκαιρίες για αυτοαπασχόληση, το επιχειρηματικό πνεύμα, την ανάπτυξη των συνεταιρισμών και την έναρξη ατομικών επιχειρήσεων,

ζ. Να προσλαμβάνουν άτομα με αναπηρίες στο δημόσιο τομέα,

η. Να προάγουν την απασχόληση των ατόμων με αναπηρίες στον ιδιωτικό τομέα, μέσω κατάλληλων πολιτικών και μέτρων, τα οποία μπορούν να συμπεριλαμβάνουν προγράμματα θετικής δράσης, κίνητρα και άλλα μέτρα,

θ. Να διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή στα άτομα με αναπηρίες στον εργασιακό χώρο,

ι. Να προάγουν την απόκτηση, από τα άτομα με αναπηρίες, επαγγελματικής εμπειρίας στην ανοικτή αγορά εργασίας,

- το δικαίωμα σε ανεκτό βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία (άρθρο 28)
- το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτική και δημόσια ζωή (άρθρο 29)
- το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό (άρθρο 30).

B. Οι ρήτρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ειδικές ρήτρες προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές παθήσεις εντοπίζονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΧΘΔΕΕ) και στις Οδηγίες (μηχανισμοί του παράγωγου κοινοτικού δικαίου που δημιουργούν υποχρεώσεις και θεμελιώνουν δικαιώματα στους Ευρωπαίους πολίτες)⁵⁴ για την οριζόντια καταπολέμηση των διακρίσεων.

B1. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο ΧΘΔΕΕ αποτελεί από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας μία αυτόνομη πηγή του πρωτογενούς Δικαίου της ΕΕ πλήρως νομικά δεσμευτική και με ανώτατη τυπική ισχύ⁵⁵. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι ο ΧΘΔΕΕ δεν συνεπάγεται

κ. Να προάγουν την επαγγελματική αποκατάσταση, τη διατήρηση της εργασίας και τα προγράμματα επιστροφής στην εργασία για τα άτομα με αναπηρίες.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν κρατούνται υπό συνθήκες δουλείας ή υποτέλειας και ότι προστατεύονται, σε ίση βάση με τους άλλους, από την καταναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία».

⁵⁴ Το άρθρο 249 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει ότι:

«1. Η συνήθης νομοθετική διαδικασία συνίσταται στην έκδοση κανονισμών, οδηγιών ή αποφάσεων από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής. Η εν λόγω διαδικασία ορίζεται στο άρθρο 251.

2. Στις ειδικές περιπτώσεις που προβλέπονται από τις Συνθήκες, η έκδοση κανονισμών, οδηγιών ή αποφάσεων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τη συμμετοχή του Συμβουλίου, ή από το Συμβούλιο με τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συνιστά ειδική νομοθετική διαδικασία.

3. Οι νομικές πράξεις που εκδίδονται με νομοθετική διαδικασία αποτελούν νομοθετικές πράξεις.

4. Στις ειδικές περιπτώσεις που προβλέπονται από τις Συνθήκες, οι νομοθετικές πράξεις μπορούν να εκδίδονται μετά από πρωτοβουλία ομάδας κρατών μελών ή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μετά από σύσταση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή αίτημα του Δικαστηρίου ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων».

⁵⁵ Αρχικά, η εκπόνηση του Χάρτη αποτέλεσε αντικείμενο πρωτοβουλίας που ενεργοποίησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας τον Ιούνιο του 1999 με στόχο την συγκέντρωση σε ένα κείμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προέκυπταν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των Κρατών Μελών προκειμένου αυτά να καταστούν πιο εμφανή στους πολίτες της. Ο Χάρτης υιοθετήθηκε τον Δεκέμβριο του 2000 στη Νίκαια από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή (βλ. ΕΕ C364/18.12.2000) ως ένα κείμενο αρχών χωρίς νομική δεσμευτικότητα. Μετά από ορισμένες τροποποιήσεις, ο Χάρτης διακηρύχθηκε στις 12.12.2007 στο Στρασβούργο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή (βλ. ΕΕ C 303/01, 14.12.2007, σ. 1) και

επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως αυτές ορίζονται στις Συνθήκες, ενώ οι διατάξεις του εφαρμόζονται στα όργανα της ΕΕ τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας και στα Κράτη Μέλη της ΕΕ όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ

(α) Η πρώτη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 1:

«Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται».

(β) Η δεύτερη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή της ισότητας έναντι του νόμου, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20:

«Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου».

(γ) Η τρίτη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 21:

«1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

2. Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας».

(δ) Η τέταρτη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι το δικαίωμα της ένταξης των ατόμων με αναπηρίες, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 26:

«Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο».

(ε) Η πέμπτη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι το δικαίωμα προστασίας της υγείας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 35:

«Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, εξασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας του ανθρώπου».

(στ) Η έκτη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι το δικαίωμα χρηστής διοίκησης, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 41:

«1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης.

απέκτησε νομική δεσμευτικότητα από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας (Δεκέμβριος 2009).

2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει ιδίως: α) το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση πριν να ληφθεί ατομικό μέτρο εις βάρος του, β) το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση στον φάκελό του, τηρουμένων των νομίμων συμφερόντων της εμπιστευτικότητας και του επαγγελματικού και επιχειρηματικού απορρήτου, γ) την υποχρέωση της διοίκησης να αιτιολογεί τις αποφάσεις της.

3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αποκατάσταση εκ μέρους της Ένωσης της ζημίας που του προξένησαν τα θεσμικά όργανα ή οι υπάλληλοί της κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, σύμφωνα με τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών.

4. Κάθε πρόσωπο μπορεί να απευθύνεται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης σε μία από τις γλώσσες των Συνθηκών και πρέπει να λαμβάνει απάντηση στην ίδια γλώσσα».

(ζ) Η έβδομη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι το δικαίωμα προσφυγής στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή⁵⁶, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 43:

«Κάθε πολίτης της Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος, έχει δικαίωμα να προσφεύγει στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, σχετικά με περιπτώσεις κακοδιοίκησης στο πλαίσιο της δράσης των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης, με εξαίρεση το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών καθηκόντων του».

(η) Η όγδοη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι το δικαίωμα υποβολής αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁵⁷, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 44:

---

⁵⁶ Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής είναι ένας ανεξάρτητος και αμερόληπτος οργανισμός στον οποίον λογοδοτούν τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ και ο οποίος προωθεί τη χρηστή διοίκηση. Ο Διαμεσολαβητής βοηθά πολίτες, επιχειρήσεις και οργανισμούς που αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη διοίκηση της ΕΕ, εξετάζοντας αναφορές σχετικά με περιπτώσεις κακοδιοίκησης από την πλευρά των θεσμικών οργάνων και των οργανισμών της ΕΕ, ενώ διερευνά με δική του πρωτοβουλία και ευρύτερα συστημικά ζητήματα.

⁵⁷ Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ, κάθε πολίτης της ΕΕ και όλα τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που διαμένουν ή είναι εγκατεστημένα στην ΕΕ έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με τη μορφή καταγγελίας ή αιτήματος, για θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αναφορές εξετάζονται από την Επιτροπή Αναφορών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία αποφαινεται σχετικά με το παραδεκτό τους και αναλαμβάνει τον περαιτέρω χειρισμό τους.

Η Επιτροπή Αναφορών είναι ιδιαίτερος ενεργή στους τομείς των θεμελιωδών δικαιωμάτων (σε θέματα όπως τα δικαιώματα των παιδιών, οι διακρίσεις, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, η δικαιοσύνη, η ελεύθερη κυκλοφορία, τα δικαιώματα ψήφου, το Brexit), του περιβάλλοντος και της καλής διαβίωσης των ζώων, της εσωτερικής αγοράς, των κοινωνικών δικαιωμάτων, της μετανάστευσης, των εμπορικών συμφωνιών και της δημόσιας υγείας (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/148/le-droit-de-petition>). Ειδικότερα, διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες εντός του πλαισίου της ΕΕ για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, και διοργανώνει επίσης κάθε χρόνο συνεδρίαση εργασίας για θέματα συναρτώμενα με τις αναπηρίες.

«Κάθε πολίτης της Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος, έχει δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο».

(θ) Η ένατη ρήτρα προστασίας των ατόμων με ψυχικές παθήσεις είναι το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47:

«Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτεί δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του.

Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη».

(ι) Παράλληλα, τα άτομα με ψυχικές παθήσεις έχουν πρόσβαση στο σύνολο των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται για όλες τις κατηγορίες προσώπων, όπως ιδίως:

- το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 14)
- το δικαίωμα στην εργασία και απασχόληση (άρθρο 15)
- το δικαίωμα σε δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας (άρθρο 31)
- το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή και επαγγελματική ζωή (άρθρο 33)
- το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική αρωγή (άρθρο 34)
- το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος (άρθρο 36)
- το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα (άρθρο 42).

Τι κάνει ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής;

Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής ασχολείται με τον τρόπο που λειτουργούν τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάποιες φορές τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάνουν λάθη. Οι πολίτες μπορούν να ενημερώσουν σχετικά τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή – αυτό λέγεται αναφορά.

Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής βοηθά τα άτομα που επιθυμούν να υποβάλουν αναφορά κατά ενός θεσμικού οργάνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. **Τα άτομα με αναπηρία, εάν έχουν κάποιο πρόβλημα με ένα θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορούν να τηλεφωνήσουν ή να στείλουν γράμμα ή email στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή.** Επίσης, μπορείτε να ενημερώσετε τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή εάν κάποιος που γνωρίζετε πιστεύει ότι δεν αντιμετωπίζεται σωστά από ένα θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πώς γίνεται η υποβολή αναφοράς;

Κάποιες φορές υπάρχουν προβλήματα στα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Διαβάστε το κείμενο που ακολουθεί για να μάθετε πώς να υποβάλετε μια καταγγελία.

Πρώτα υποβάλετε αναφορά στο θεσμικό όργανο

- Πρέπει πρώτα να υποβάλετε αναφορά στο ίδιο το θεσμικό όργανο της ΕΕ ώστε να προσπαθήσει να διορθώσει την κατάσταση
- Θα ήταν καλό να σημειώσετε το όνομα του ατόμου με το οποίο μιλάτε για την αναφορά σας
- Είναι καλή ιδέα να γράφετε αυτά που λέτε και αυτά που σας λένε

Υποβολή αναφοράς στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή

- Γράψτε το όνομα και το επίθετό σας
- Γράψτε τη διεύθυνση του σπιτιού σας, το email σας ή το τηλέφωνό σας
- Γράψτε το όνομα του θεσμικού οργάνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά του οποίου επιθυμείτε να υποβάλετε αναφορά

Μπορείτε να ενημερώσετε τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή εάν κάποιο θεσμικό όργανο της ΕΕ κάνει κάτι λάθος, ακόμη κι αν δεν θέλετε να υποβάλετε επίσημη αναφορά εσείς οι ίδιοι.

Πώς να επικοινωνήσετε με τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή

Μπορείτε να καλέσετε αυτόν τον αριθμό: **00 33 3 88 17 23 13**

Μπορείτε να στείλετε email στη διεύθυνση: eo@ombudsman.europa.eu

Μπορείτε να στείλετε γράμμα στη διεύθυνση:

European Ombudsman

1 avenue du Président Robert Schuman, CS 30403, 67001 Strasbourg Cedex, FRANCE

Μπορείτε επίσης να ακολουθήσετε τον Διαμεσολαβητή στο Twitter: **@EUombudsman**

Πηγή: <https://www.ombudsman.europa.eu/el/easy2read/el>

A. Επιλεξιμότητα και απαιτήσεις υποβολής αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Οι πολίτες της ΕΕ, καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική του έδρα σε κράτος μέλος, δικαιούνται να υποβάλλουν, ατομικά ή από κοινού με άλλους πολίτες ή πρόσωπα, αναφορά στο Κοινοβούλιο. Προκειμένου να είναι παραδεκτές, οι αναφορές πρέπει να έχουν ως αντικείμενο θέματα που εμπίπτουν στους τομείς δραστηριοτήτων της ΕΕ και να αφορούν άμεσα τον αναφέροντα.

B. Διαδικασία εξέτασης

Η διαδικασία εξέτασης των αναφορών καθορίζεται στα άρθρα 226 έως 230 και στο Παράρτημα VI (XX) του [Κανονισμού του Κοινοβουλίου](#), τα οποία απονέμουν σχετική αρμοδιότητα σε κοινοβουλευτική επιτροπή, την Επιτροπή Αναφορών.

1. Τυπικές απαιτήσεις

Οι αναφορές πρέπει να περιέχουν το όνομα, την ιθαγένεια και τη διεύθυνση κάθε αναφέροντος και να συντάσσονται σε μία από τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορούν να υποβάλλονται είτε ηλεκτρονικά μέσω της διαδικτυακής πύλης αναφορών του Κοινοβουλίου είτε ταχυδρομικά σε έντυπη μορφή.

2. Κατ' ουσία παραδεκτό

Οι αναφορές που πληρούν αυτές τις τυπικές προϋποθέσεις παραπέμπονται στην Επιτροπή Αναφορών, η οποία πρέπει πρώτα να αποφασίσει εάν είναι παραδεκτές. Για τον σκοπό αυτό, εξετάζει αν το αντικείμενο της αναφοράς εμπίπτει στους τομείς δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όταν αυτό δεν συμβαίνει, η αναφορά κρίνεται μη παραδεκτή. Η απόφαση αυτή και η αιτιολόγησή της κοινοποιούνται στον αναφέροντα. Στους αναφέροντες γίνεται συχνά η σύσταση να απευθυνθούν σε κάποια άλλη εθνική, ευρωπαϊκή ή διεθνή αρχή.

3. Εξέταση των αναφορών

Ανάλογα με τις περιστάσεις, η Επιτροπή Αναφορών δύναται να προβεί σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες ενέργειες:

- να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διεξαγάγει προκαταρκτική έρευνα σε σχέση με μια αναφορά και να δώσει πληροφορίες όσον αφορά την τήρηση της σχετικής νομοθεσίας της ΕΕ·
- να παραπέμψει την αναφορά σε άλλες επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς ενημέρωση ή προς περαιτέρω ενέργειες (παραδείγματος χάρη, μία επιτροπή μπορεί να παράσχει γνωμοδότηση στην Επιτροπή Αναφορών, να συζητήσει ή να λάβει υπόψη μια αναφορά στα πλαίσια των νομοθετικών, πολιτικών ή ελεγκτικών της δραστηριοτήτων)·
- εάν η αναφορά σχετίζεται με ειδική περίπτωση που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, η επιτροπή μπορεί να επικοινωνήσει με τα αρμόδια όργανα ή τις αρμόδιες αρχές ή να παρέμβει μέσω της μόνιμης αντιπροσωπείας του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους για να διευθετηθεί το ζήτημα·
- να λάβει κάθε άλλο μέτρο που κρίνεται κατάλληλο για την αντιμετώπιση ενός ζητήματος ή για να δοθεί κατάλληλη απάντηση στην αναφορά.

Εάν μια αναφορά θίγει θέμα γενικού ενδιαφέροντος που αποκαλύπτει εσφαλμένη μεταφορά ή εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, η Επιτροπή μπορεί να λάβει μέτρα έναντι του εν λόγω κράτους μέλους, μεταξύ άλλων μέσω διαδικασίας επί παραβάσει.

4. Περάτωση

Η Επιτροπή μπορεί να περατώσει την εξέταση μιας αναφοράς σε διάφορα στάδια της διαδικασίας, όπως για παράδειγμα μετά την απόφασή της για το παραδεκτό της αναφοράς, μετά από συζήτηση σε συνεδρίαση της επιτροπής, όταν δεν μπορεί να ληφθεί κάποιο περαιτέρω μέτρο σχετικά με την αναφορά, όταν η αναφορά αποσύρεται από τον αναφέροντα ή όταν ο τελευταίος δεν απαντά εντός δεδομένης προθεσμίας σε αίτημα για περαιτέρω πληροφορίες.

B2. Οι Οδηγίες για την οριζόντια καταπολέμηση των διακρίσεων

Οι δύο Οδηγίες της ΕΕ για την οριζόντια καταπολέμηση των διακρίσεων (η *Οδηγία 2000/43*⁵⁸ και η *Οδηγία 2000/78*⁵⁹) έχουν ενσωματωθεί στην Ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4443/2016⁶⁰, που κατοχυρώνει την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και η καταπολέμηση των διακρίσεων⁶¹: α) λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών σύμφωνα με την Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000, β) λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας σύμφωνα με την Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000, μεταξύ άλλων και για γ) τη διευκόλυνση της άσκησης των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων σύμφωνα με την Οδηγία 2014/54/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014.

(α) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης, εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, όσον αφορά:

---

⁵⁸ Βλ. *Οδηγία 2000/43/ΕΚ* του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουνίου 2000 «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής», ΕΕ L 180/19.7.2000.

⁵⁹ Βλ. *Οδηγία 2000/78/ΕΚ* του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000 «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία», ΕΕ L 303/2.12.2000.

⁶⁰ Ν. 4443/2016 «I) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, II) λήψη αναγκαίων μέτρων συμμόρφωσης με τα άρθρα 22, 23, 30, 31 παρ. 1, 32 και 34 του Κανονισμού 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125/ΕΚ και 2004/72/ΕΚ και ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/57/ΕΕ περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς και της εκτελεστικής Οδηγίας 2015/2392, III) ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/62 σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κιβδηλεία μέσω του ποινικού δικαίου και για την αντικατάσταση της απόφασης - πλαισίου 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου και IV) Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 232^Α/9.12.2016.

⁶¹ Οι διατάξεις του Νόμου δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που προβλέπεται ειδικώς αιτιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγουν τις διατάξεις και τις προϋποθέσεις του νομικού καθεστώτος των υπηκόων τρίτων χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης ή των ατόμων άνευ ιθαγένειας που ζουν στην Επικράτεια.

α) τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης,

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, μαθητείας, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας,

γ) τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και απασχόλησης, ιδίως όσον αφορά τις αποδοχές, την απόλυση, την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία και σε περίπτωση ανεργίας την επανένταξη και την εκ νέου απασχόληση,

δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε επαγγελματική οργάνωση, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή σε αυτές, και ιδίως του δικαιώματος εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, και όσον αφορά:

α) την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης,

β) τις κοινωνικές παροχές και τις φορολογικές διευκολύνσεις ή πλεονεκτήματα,

γ) την εκπαίδευση,

δ) την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης.

(β) Σε περίπτωση μη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο διοικητικής δράσης, παρέχεται στον βλαπτόμενο, πέραν της δικαστικής προστασίας, προστασία και υπό τους όρους των άρθρων 24 έως και 27 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999). Η λήξη της σχέσης, στο πλαίσιο της οποίας συντελέστηκε η προσβολή, δεν αποκλείει την προστασία από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Νομικά πρόσωπα, ενώσεις ή οργανώσεις συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταίρων και των συνδικαλιστικών οργανώσεων, που έχουν σκοπό μεταξύ άλλων τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου μπορούν να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου, εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του με συμβολαιογραφικό έγγραφο

όπου απαιτείται ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής.

Όποιος, κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών στο κοινό, παραβιάζει την απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης για λόγους φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, διώκεται αυτεπαγγέλτως και τιμωρείται με φυλάκιση έξι (6) μηνών μέχρι τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) έως πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ.

Η κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων διακριτική μεταχείριση λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, από πρόσωπο που ενεργεί ως εργοδότης καθ' οποιοδήποτε στάδιο πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση, κατά τη σύναψη ή άρνηση σύναψης εργασιακής σχέσης ή στη διάρκεια, λειτουργία, εξέλιξη ή λύση αυτής συνιστά παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας για την οποία επιβάλλονται από το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) οι διοικητικές κυρώσεις του άρθρου 24 του Ν. 3996/2011 (Α' 170).

2. Οι δημόσιοι μηχανισμοί εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ

Η Ελληνική Πολιτεία έχει θεσμοθετήσει ένα σύνθετο πλέγμα δημόσιων μηχανισμών άμεσης ή έμμεσης εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ, οι οποίοι εφαρμόζονται ανάλογα με το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο που διέπει την κάθε υπόθεση:

- η Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές
- η Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας
- τα Γραφεία Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας των Νοσοκομείων
- τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών για θέματα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης των Υγειονομικών Περιφερειών
- η Εθνική Επιτροπή Διαφάνειας
- ο Συνήγορος του Πολίτη (σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία).

A. Η Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές

Η Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές συστάθηκε στο Υπουργείο Υγείας κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 του Ν. 2716/1999 «*Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις*», όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 11 του Ν. 4272/2014 «*Προσαρμογή στο εθνικό δίκαιο της Εκτελεστικής Οδηγίας 2012/25/ΕΕ της Επιτροπής της 9ης Οκτωβρίου 2012 για τη θέσπιση διαδικασιών ενημέρωσης σχετικά με την ανταλλαγή, μεταξύ των κρατών-μελών, ανθρώπινων οργάνων που προορίζονται για μεταμόσχευση - Ρυθμίσεις για την Ψυχική Υγεία και την Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή και λοιπές διατάξεις*». Είναι εννεαμελής και αποτελείται από: α) έναν ψυχίατρο και έναν παιδοψυχίατρο, β) έναν κοινωνικό λειτουργό, γ) έναν νοσηλεύτη με ειδικότητα στη νοσηλευτική ψυχικής υγείας ή με μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης στην ψυχική υγεία και εμπειρία στην ψυχική υγεία, δ) έναν ψυχολόγο, ε) δύο πτυχιούχους νομικής, στ) δύο εκπροσώπους των χρηστών υπηρεσιών ψυχικής υγείας ή των συλλόγων οικογενειών των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

Αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι η εποπτεία και ο έλεγχος της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές που έρχονται σε επαφή με τις υπηρεσίες του Συστήματος Ψυχικής Υγείας. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή:

α) **Δέχεται παράπονα, αναφορές ή καταγγελίες από κάθε πολίτη, οργάνωση, φορέα ή οποιαδήποτε Επιτροπή ή Αρχή**

β) Επισκέπτεται σε τακτά χρονικά διαστήματα τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας

- γ) Πραγματοποιεί αυτεπαγγέλτως ή μετά από καταγγελία έκτακτες επισκέψεις σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας
- δ) Ενημερώνει τους πολίτες για τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών με κάθε πρόσφορο μέσο, όπως έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, καταχωρίσεις στον Τύπο ή τηλεοπτικά μηνύματα
- ε) Δέχεται και διερευνά περαιτέρω τις ετήσιες υποχρεωτικές εκθέσεις των υπευθύνων των υπηρεσιών ψυχικής υγείας ή των νόμιμων αναπληρωτών τους
- στ) Υποβάλλει ετήσιες εκθέσεις για το έργο της στον Πρόεδρο της Επιτροπής Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας
- ζ) Υποβάλλει έκθεση κάθε φορά που διαπιστώνει παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές στον Πρόεδρο της Επιτροπής Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας, ο οποίος προβαίνει στις περαιτέρω νόμιμες ενέργειες, όταν κρίνεται απαραίτητο
- η) Παρεμβαίνει κάθε φορά που διαπιστώνει παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές, προβαίνει σε συστάσεις και αποστέλλει αναφορά στο αρμόδιο όργανο για την ποινική ή πειθαρχική δίωξη
- θ) Οργανώνει, εποπτεύει και συντονίζει σε συνεργασία με τους Δικηγορικούς Συλλόγους του τόπου κατοικίας ή διαμονής των ατόμων με ψυχικές διαταραχές την εθελοντική δικηγορική αρωγή σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων τους, σύμφωνα με τις αρχές οργάνωσης του τμήματος δικηγορικής αρωγής του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών.

B. Η Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας

Η Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας συστάθηκε στο Υπουργείο Υγείας κατ' εφαρμογή του άρθρου 59 του Ν. 4368/2016 «*Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις*», αντικαθιστώντας την Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ασθενών του Ν. 2716/1999. Είναι ενδεκαμελής και αποτελείται από: α) τρεις ιατρούς διαφορετικών ειδικοτήτων, μεταξύ των οποίων ένας παιδίατρος που ορίζονται από τον Πανελλήνιο Ιατρικό Σύλλογο (Π.Ι.Σ.), με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του, με τους αναπληρωτές τους, β) έναν νοσηλευτή και έναν φυσικοθεραπευτή, καθένας από τους οποίους ορίζεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του φορέα του, με τον αναπληρωτή του, γ) έναν κοινωνικό λειτουργό, που ορίζεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του φορέα του, με τον αναπληρωτή του, δ) δύο νομικούς, οι οποίοι ορίζονται από τον Υπουργό Υγείας, με τους αναπληρωτές τους, και ε) τρεις εκπροσώπους ληπτών υπηρεσιών υγείας από συλλόγους ή ενώσεις ασθενών, οι οποίοι κληρώνονται μεταξύ των εκπροσώπων που προτείνουν οι σύλλογοι και οι ενώσεις ασθενών, με τους αναπληρωτές τους.

Αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι η εποπτεία και ο έλεγχος της προστασίας των δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας που έρχονται σε επαφή με φορείς ή μονάδες της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας υγείας και περιθαλψης του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή:

α) δέχεται παράπονα, αναφορές ή καταγγελίες από κάθε λήπτη υπηρεσίας υγείας χωρίς διακρίσεις, από κάθε οργάνωση, φορέα, Επιτροπή ή Αρχή

β) μπορεί να επισκέπτεται σε τακτά χρονικά διαστήματα τις υπηρεσίες υγείας

γ) πραγματοποιεί αυτεπαγγέλτως ή μετά από καταγγελίες έκτακτες επισκέψεις σε υπηρεσίες υγείας

δ) συνεργάζεται και δέχεται εξαμηνιαίες εκθέσεις των Γραφείων Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας των Νοσοκομείων

ε) συνεργάζεται με την Αυτοτελή Υπηρεσία Προστασίας Δικαιωμάτων του Υπουργείου Υγείας

στ) ενημερώνει τον πληθυσμό για τα δικαιώματα των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας μέσα από εκδηλώσεις, ενημερωτικά φυλλάδια, τηλεοπτικά ή άλλα μηνύματα, ανάρτηση στην Ιστοσελίδα του Υπουργείου Υγείας των πορισμάτων και εκθέσεων της,

ζ) ενημερώνει τον Υπουργό Υγείας για τυχόν παραβιάσεις των δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας για τις δικές του ενέργειες και σε περίπτωση που διαπιστώνει σοβαρές παραβιάσεις δικαιωμάτων προβαίνει σε συστάσεις και αποστέλλει αναφορά στο αρμόδιο όργανο για πειθαρχική ή ποινική δίωξη.

Γ. Τα Γραφεία Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας των Νοσοκομείων

Τα Γραφεία Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας συστήθηκαν σε κάθε Νοσοκομείο σύμφωνα με το άρθρο 60 του Ν. 4368/2016, ως μετεξέλιξη των Γραφείων Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας του άρθρου 9 του Ν. 3868/2010 «*Αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Υγείας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης*». Υπάγονται διοικητικά στον Αναπληρωτή Διοικητή σε Νοσοκομεία με οργανικές κλίνες άνω των τετρακοσίων (400), άλλως στον Αντιπρόεδρο.

Τα Γραφεία είναι αρμόδια για την υποδοχή, την ενημέρωση σχετικά με τις ενδονοσοκομειακές διαδικασίες και τα δικαιώματα των ληπτών υπηρεσιών υγείας, την παρακολούθηση διακίνησης του λήπτη εντός του Νοσοκομείου ή σε εξωνοσοκομειακή υπηρεσία του, τη διοικητική υποστήριξη, τη συλλογή και διεκπεραίωση καταγγελιών και παραπόνων⁶², τη διευκόλυνση υποβολής αναφορών στο Συνήγορο του Πολίτη, στις

---

⁶² Οι καταγγελίες, τα παράπονα και οι θετικές εντυπώσεις των ληπτών/ριών υπηρεσιών υγείας υποβάλλονται τόσο με τη φυσική παρουσία τους στα Γραφεία, όσο και μέσω συστημένης επιστολής, τηλεμοιοτυπίας, μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς και με οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο.

Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Βιοηθικής, στις Επιτροπές Δικαιωμάτων στο Υπουργείο Υγείας και άλλες αρμόδιες ελεγκτικές αρχές. Παράλληλα, ενημερώνουν, συνεργάζονται και αναφέρονται για την παραβίαση των δικαιωμάτων στην Αυτοτελή Υπηρεσία Προστασίας Δικαιωμάτων του Υπουργείου Υγείας και στην Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας.

Δ. Τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών για θέματα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης των Υγειονομικών Περιφερειών

Τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών για θέματα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης συστήθηκαν στο επίπεδο κάθε Διοίκησης Υγειονομικής Περιφέρειας (Δ.Υ.Πε.) σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 3329/2005 «Εθνικό Σύστημα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις»⁶³ και λειτουργούν ως αυτοτελές τμήμα, υπαγόμενο απευθείας στο Διοικητή της οικείας Υγειονομικής Περιφέρειας.

Ε. Η Εθνική Επιτροπή Διαφάνειας

Η Εθνική Επιτροπή Διαφάνειας ιδρύθηκε με το Ν. 4622/2019, αναλαμβάνοντας το σύνολο των αρμοδιοτήτων πέντε βασικών ελεγκτικών δημόσιων φορέων (Γραφείο Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας, Σώμα Επιθεωρητών Δημοσίων Έργων, το Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Μεταφορών), καθώς και της Γενικής Γραμματείας Καταπολέμησης της Διαφθοράς.

Τομείς Παρέμβασης

ΠΕΔΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ
ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ	<ul style="list-style-type: none"> Διενέργεια ελέγχων και ερευνών
ΠΡΟΛΗΨΗ	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη προτύπων και εργαλείων Εσωτερικού Ελέγχου Εθνικό Σύστημα Ακεραιότητας
ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ	<ul style="list-style-type: none"> Δράσεις ενημέρωσης Εκπαιδευτικές δράσεις για τη νεολαία Ενεργή συμμετοχή των πολιτών στη μάχη κατά της διαφθοράς

⁶³ Όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 13 του άρθρου 3 του Ν. 3527/2007 «Κύρωση συμβάσεων υπέρ νομικών προσώπων εποπτευόμενων από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις».

Η Αρχή ασκεί τις αρμοδιότητες της, στο σύνολο των φορέων και υπηρεσιών της Γενικής Κυβέρνησης, περιλαμβανομένων των Ν.Π.Δ.Δ., των Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού, των επιχειρήσεών τους και των εποπτευόμενων από αυτούς Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ., των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και των δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων, τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος, ακόμα και στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις αυτές εξαιρούνται ρητά από τους κανόνες περί δημοσίου τομέα, σύμφωνα με τους ιδρυτικούς τους νόμους. Η αρμοδιότητα της Αρχής επεκτείνεται στους ιδιωτικούς φορείς που συνάπτουν οιοδήποτε είδους σύμβαση με φορείς του δημοσίου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται στο άρθρο 51 του Ν. 1892/1990, όπως εκάστοτε ισχύει. Στην αρμοδιότητα της Αρχής εμπίπτουν επίσης, ιδιωτικοί φορείς οι οποίοι συναλλάσσονται με φορείς του δημοσίου τομέα του προηγούμενου εδαφίου καθ' οιοδήποτε τρόπο ακόμα και εξωσυμβατικά, ή χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους καθ' οιοδήποτε ποσοστό. Επίσης, στην αρμοδιότητα της Αρχής εμπίπτουν ιδιωτικοί φορείς οι οποίοι ασκούν οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα που ρυθμίζεται με οποιοδήποτε τρόπο από το κράτος και αφορά στην παροχή υπηρεσιών ή αγαθών προς τους πολίτες ή τις επιχειρήσεις, ή δραστηριοποιούνται σε τομείς που αφορούν στο δημόσιο συμφέρον. Η κατά τόπον αρμοδιότητα της Αρχής εκτείνεται σε όλη την επικράτεια. Το προσωπικό της Αρχής μπορεί να μεταβαίνει και στο εξωτερικό για τη διενέργεια ερευνών και τη συλλογή στοιχείων στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων του και να συνεργάζεται με οποιοδήποτε δημόσιο και ιδιωτικό φορέα.

Ανάμεσα στις αρμοδιότητες της Αρχής περιλαμβάνονται και υποθέσεις που μπορεί να αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές παθήσεις, όπως ιδίως (παρ. 2 άρθρου 83 Ν. 4622/2019):

- η διενέργεια προκαταρκτικών εξετάσεων και προανακρίσεων, κατόπιν σχετικής εισαγγελικής παραγγελίας⁶⁴

---

⁶⁴ Στο πλαίσιο αυτό οι εντεταλμένοι προς τούτο υπάλληλοι της Αρχής μεριμνούν ιδίως για τη συγκέντρωση του απαιτούμενου αποδεικτικού υλικού προκειμένου να διαβιβαστεί, στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή, η σχετική αναφορά για εγκλήματα που διαπράττουν ή συμμετέχουν σε αυτά υπάλληλοι των φορέων της παραγράφου 1 του άρθρου 83 και προβλέπονται από τις διατάξεις των άρθρων 134, 159, 159Α, 216, 217, 220, 221, 222, 226, 235, 236, 237, 237Α, 252, 372, 386, 386Α, 386Β και 390 του Ποινικού Κώδικα. Επίσης, εφαρμόζονται και οι διατάξεις του άρθρου 263Α Π.Κ.. Στις προκαταρκτικές εξετάσεις που διενεργούνται από την Αρχή μπορούν να εκτελούν χρέη β' ανακριτικού υπαλλήλου και διοικητικοί υπάλληλοι ΠΕ, ΤΕ ή ΔΕ, οι οποίοι υπηρετούν με οποιαδήποτε σχέση στην Αρχή.

Εάν, σύμφωνα με το περιεχόμενο των εκθέσεων που συντάσσουν οι Επιθεωρητές Ελεγκτές της Αρχής ανακλύπουν ποινικές ευθύνες, αντίγραφο αυτών με τα σχετικά στοιχεία κοινοποιείται, από τον Διοικητή της Αρχής, στον ασκούντα την εποπτεία στην Αρχή, Εισαγγελέα Εφετών, ο οποίος - εάν η υπόθεση δεν ανήκει στην αρμοδιότητα των ειδικών Εισαγγελέων των άρθρων 33 έως 36 ΚΠΔ - διαβιβάζει τον φάκελο στον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να παραγγέλλει στους Επιθεωρητές Ελεγκτές της Αρχής, οι οποίοι στην περίπτωση αυτή ενεργούν και ως ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι, τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Η σχετική παραγγελία, με περίληψη του θέματος κοινοποιείται και στον αρμόδιο, κατά τόπο, Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Στο πλαίσιο αυτό ο εποπτευόμενος Εισαγγελέας Εφετών μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή ή τη

- η παροχή επιστημονικής υποστήριξης και ειδικών τεχνικών συμβουλών σε άλλες Δημόσιες Αρχές
- η υποδοχή, επεξεργασία, αξιολόγηση και η κατά περίπτωση διερεύνηση ή αρχειοθέτηση καταγγελιών ή αναφορών, που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες της Αρχής και αναφέρονται ειδικότερα σε παράλειψη οφειλόμενων ενεργειών ή σε μη νόμιμες ενέργειες της Διοίκησης
- **ο έλεγχος της εφαρμογής της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας σε θέματα δημόσιας υγείας και ψυχικής υγείας**
- η εξέταση καταγγελιών για την προστασία από τον καπνό και το αλκοόλ, σε συνεργασία με τις συναρμόδιες αρχές.

Οι Επιθεωρητές-Ελεγκτές που υπηρετούν στην Αρχή:

α) μπορούν στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων τους και για την εκπλήρωση του έργου τους να επισκέπτονται χωρίς ή με προειδοποίηση τους ελεγχόμενους φορείς, αρχές και υπηρεσίες ή οποιονδήποτε εμπλεκόμενο, φορέα, αρχή και υπηρεσία, να μελετούν επί τόπου την εξεταζόμενη υπόθεση, να ενεργούν αυτοινίες και να εξετάζουν πρόσωπα

β) μπορούν να εξετάζουν οποιοδήποτε πρόσωπο μπορεί να εισφέρει στοιχεία στον διενεργούμενο έλεγχο, να ζητούν πληροφορίες και στοιχεία από τους αρμόδιους υπαλλήλους των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται με την εξεταζόμενη υπόθεση

γ) έχουν δικαίωμα πρόσβασης στους φακέλους συμπεριλαμβανομένων και των απορρήτων, εκτός εάν πρόκειται για ζητήματα που ανάγονται στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής, την εθνική άμυνα και την κρατική ασφάλεια, δ) μπορούν να ζητούν με έγγραφό τους πληροφορίες σχετικά με την υπό διερεύνηση υπόθεση. Στο έγγραφο αναφέρονται οι διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, οι οποίες θεμελιώνουν το αίτημα, ο σκοπός του αιτήματος, η προθεσμία που τάσσεται για την παροχή των πληροφοριών, η οποία δεν μπορεί να είναι βραχύτερη των πέντε ημερών, καθώς και οι κυρώσεις, οι οποίες προβλέπονται σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς την υποχρέωση παροχής πληροφοριών. Εκείνοι, στους οποίους απευθύνεται το έγγραφο υποχρεούνται σε άμεση, πλήρη και ακριβή παροχή των πληροφοριών που ζητούνται.

συμπλήρωση της προκαταρκτικής ή προανακριτικής έρευνας, από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Σωμάτων Ασφαλείας του άρθρου 21 του Ν. 4613/2019 ή τις κατά τόπους ανακριτικές ή προανακριτικές ή Αστυνομικές Αρχές. Επίσης, μπορεί να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 6 του Ν. 2713/1999. Μετά την ολοκλήρωση της προκαταρκτικής εξέτασης, η σχηματιζόμενη δικογραφία διαβιβάζεται στον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

ΣΤ. Ο Συνήγορος του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί μία Ανεξάρτητη Αρχή που παρεμβαίνει μετά την υποβολή αναφοράς για την διευθέτηση διαφορών μεταξύ ιδιωτών και κρατικών υπηρεσιών σε συγκεκριμένες υποθέσεις⁶⁵. Δεν είναι, όμως αρμόδιος:

- εάν έχουν περάσει περισσότεροι από έξι μήνες από τότε που ο πολίτης πληροφορήθηκε την παράνομη πράξη ή παράλειψη της δημόσιας διοίκησης που τον αφορά
- να εκπροσωπεί τους πολίτες στα δικαστήρια
- να ελέγχει πράξεις ιδιωτών (με εξαιρέση την περίπτωση που προσβάλλεται δικαίωμα παιδιού ή όταν υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε εργασιακά θέματα)
- για υποθέσεις που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, εκτός εάν πρόκειται για αθέμιτη διάκριση σε βάρος υπαλλήλου λόγω φύλου, εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας και αναπηρίας
- για υποθέσεις που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας ή την κρατική ασφάλεια
- για υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστηρίων
- για πράξεις των δικαστικών αρχών, του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, των ανεξάρτητων αρχών ως προς την κύρια λειτουργία τους και των θρησκευτικών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου
- για πράξεις υπουργών και υφυπουργών, ως προς τη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας
- σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει ή δημιουργήσει δικαιώματα και ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που

---

⁶⁵ Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος για υποθέσεις που αφορούν στις υπηρεσίες:

- του δημοσίου, όπως υπηρεσία, εφορίες, τελωνεία, πολεοδομίες, αστυνομικά τμήματα, φυλακές, σχολεία, πρεσβείες της Ελλάδας κ.λπ.
- των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους
- των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (νπδδ), όπως ασφαλιστικά ταμεία, νοσοκομεία, πανεπιστήμια κ.λπ.
- των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας (ΕΥΔΑΠ, ΔΕΗ, ΕΛΤΑ κ.λπ.)
- των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (νπιδ), των δημοσίων επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

Κατ' εξαίρεση, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ελέγξει και συμπεριφορά **ιδιωτών**, όταν:

- προσβάλλεται δικαίωμα παιδιού
- υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε εργασιακά θέματα.

ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός αν προφανώς συντρέχει παρανομία ή αν τα δικαιώματα αυτά έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενό τους με την προστασία του περιβάλλοντος.

Προϋποθέσεις αναφοράς

Κάθε πολίτης, προτού καταφύγει στον Συνήγορο, θα πρέπει να έχει έλθει σε επαφή με τη δημόσια υπηρεσία με την οποία σχετίζεται η υπόθεσή του. Μόνον εφόσον η επαφή αυτή με τη δημόσια υπηρεσία δεν έχει οδηγήσει σε επίλυση του προβλήματος μπορεί να καταθέσει αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη.

Η αναφορά πρέπει:

- να είναι **έγγραφη**, όχι όμως απαραίτητα στην ελληνική γλώσσα
- να είναι **επώνυμη** και **υπογεγραμμένη**
- να προέρχεται από **τον άμεσα ενδιαφερόμενο*** ή νόμιμο πληρεξούσιο αυτού
- να **απευθύνεται ρητά** στον Συνήγορο του Πολίτη, ζητώντας την παρέμβασή του (όχι απλή κοινοποίηση)
- να περιέχει **στοιχεία επικοινωνίας**, δηλαδή ταχυδρομική διεύθυνση και αριθμό τηλεφώνου.

* Σε θέματα δικαιωμάτων παιδιού, ως άμεσα ενδιαφερόμενος θεωρείται:

α) ο ασκών τη γονική μέριμνα του παιδιού

β) συγγενής του παιδιού

γ) επίτροπος του παιδιού, προσωρινός ή οριστικός

δ) τρίτος που έχει άμεση αντίληψη παραβίασης δικαιώματος του παιδιού.

Η αναφορά πρέπει να περιλαμβάνει:

- συνοπτική περιγραφή του προβλήματος
- ποια είναι η εμπλεκόμενη δημόσια υπηρεσία
- τις ενέργειες που έχουν προηγηθεί
- το αποτέλεσμα τους
- κάθε αποδεικτικό στοιχείο ή πληροφορία που μπορεί να βοηθήσει στη διερεύνηση του θέματος

Η αναφορά υποβάλλεται:

- **αυτοπροσώπως** στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη (Δευτέρα έως Παρασκευή 8:30 έως 14:00 και κάθε Τετάρτη μέχρι τις 16:30)
- **ταχυδρομικώς:** [Χαλκοκονδύλη 17, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα](#)
- ηλεκτρονικά στην ακόλουθη [φόρμα υποβολής αναφοράς](#)

Παράλληλα με τις γενικές αρμοδιότητες του, ο Συνήγορος του Πολίτη ασκεί και ειδικές αρμοδιότητες στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές παθήσεις.

(α) Ο Ν. 4443/2016 ορίζει τον Συνήγορο του Πολίτη ως Φορέα παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου στον ιδιωτικό, στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα. Ειδικότερα, με το άρθρο 18 προβλέπεται ότι ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ν.Π.Ι.Δ. για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας, καθώς και ιδιωτών για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, βάσει της Οδηγίας 2006/54/EK, όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη και για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, βάσει των Οδηγιών 2000/43/EK, 2000/78/EK και 2014/54/EE, όπως ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης, ως αποστολή του την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού και ορίζεται φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου κατ' εφαρμογή του άρθρου 13 της Οδηγίας 2000/43/EK, του άρθρου 13 της Οδηγίας 2000/78/EK και του άρθρου 4 της Οδηγίας 2014/54/EE. Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται και φορέας παρακολούθησης της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη και στις συνθήκες εργασίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 παράγραφος 7 της Οδηγίας 2002/73/EK και του νέου άρθρου 8α της Οδηγίας 76/207/ΕΟΚ. Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται και φορέας παρακολούθησης της εφαρμογής στις δημόσιες υπηρεσίες και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 3 του παρόντος νόμου, της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 της Οδηγίας 2004/113/EK. Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά: α) την

πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση, β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής και γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/54/EK.

Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται ως Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης, για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3 και 17 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, στη σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, που υιοθετήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2002.

Στο πλαίσιο της αποστολής του ως φορέα για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, καθώς και της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών και πέραν των λοιπών κατά το Ν. 4443/2016 αρμοδιοτήτων του⁶⁶, ο Συνήγορος του Πολίτη:

α) παρέχει συνδρομή προς τα θύματα διακρίσεων λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, καθώς και λόγω φύλου διαμεσολαβώντας με κάθε πρόσφορο τρόπο για την αποκατάσταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4443/2016⁶⁷

β) διενεργεί έρευνες σχετικά με τις διακρίσεις σύμφωνα με το άρθρο 4

---

⁶⁶ Επισημαίνεται, πάντως, ότι δεν υπάγονται στην αρμοδιότητά του θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου βάσει των Οδηγιών 2000/43/EK και 2000/78/ EK, καθώς και 2014/54/EE, όπως ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη, καθώς και τις περιπτώσεις όπου ενεργεί ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, βάσει του Ν. 3896/2010 που μετέφερε την Οδηγία 2006/54/EK.

⁶⁷ Εφόσον η διαμεσολάβηση αυτή δεν επιφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει το πόρισμά του στον καθ' ύλην αρμόδιο φορέα για την άσκηση της πειθαρχικής ή και κυρωτικής αρμοδιότητας, ο οποίος οφείλει να ενημερώσει σχετικά τον Συνήγορο του Πολίτη.

γ) δημοσιεύει ειδικές εκθέσεις για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4443/2016, οι οποίες περιλαμβάνουν και εισηγήσεις μέτρων για την εξάλειψη των διακρίσεων

δ) διατυπώνει γνώμη, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν ερωτήματος άλλης δημόσιας αρχής, ως προς την ερμηνεία του Ν. 4443/2016

ε) ανταλλάσσει πληροφορίες και συνεργάζεται με ομόλογους φορείς των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με αρμόδιους ευρωπαϊκούς οργανισμούς, όπως σε θέματα διακρίσεων φύλου με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων που έχει συσταθεί με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1922/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ L 403), ή σε εργασιακά θέματα με υπηρεσίες σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως Your Europe, SOLVIT, EURES και το δίκτυο Enterprise Europe Network,

στ) συνεργάζεται με υπηρεσίες Υπουργείων, τους κοινωνικούς εταίρους, τις επιχειρήσεις και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις προς ενημέρωση και διάδοση των καλών πρακτικών της ίσης μεταχείρισης και για τη διοργάνωση σχετικών επιμορφωτικών εκδηλώσεων.

(β) Ο Ν. 4488/2017 ορίζει τον Συνήγορο του Πολίτη ως Φορέα Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της ΣΔΑμΕΑ (εφεξής Πλαίσιο Προαγωγής). Για την εκπλήρωση της αποστολής του το Πλαίσιο Προαγωγής τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ), η οποία αποτελεί τρίτοβάθμια οργάνωση των Ατόμων με Αναπηρίες και ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών. Αποστολή του Πλαισίου Προαγωγής είναι η παρακολούθηση, προαγωγή και προστασία της εφαρμογής της Σύμβασης και των δημόσιων πολιτικών, για την προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ.

Το Πλαίσιο Προαγωγής μεταξύ άλλων:

α) εκφράζει γνώμη για τη συμβατότητα των δημοσίων πολιτικών που προωθούνται σε κεντρικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, καθώς και για τη συμβατότητα της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Σύμβασης

β) χειρίζεται και διερευνά αναφορές που υποβάλλονται ενώπιόν του σε σχέση με την παραβίαση δικαιωμάτων των ΑμεΑ

γ) αναλαμβάνει δράσεις ευαισθητοποίησης σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση

δ) εκπονεί μελέτες και έρευνες σχετικά με την υλοποίηση άρθρων της Σύμβασης σε επιμέρους τομείς

ε) υποβάλλει ετήσια έκθεση με την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών, της εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας και προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης ελλείψεων και αναγκών που διαπιστώθηκαν, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει προτάσεις νομοθετικών ρυθμίσεων ή τροποποιήσεων

στ) λαμβάνει κάθε άλλο πρόσφορο για την εξυπηρέτηση της αποστολής του μέτρου.

Προϋποθέσεις υποβολής αναφοράς σε σχέση με την παραβίαση δικαιωμάτων των ΑμεΑ

Η υποβολή αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη μπορεί να γίνει: α) αυτοπροσώπως (ή δι' αντιπροσώπου) στα γραφεία της Αρχής (Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα), κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες 08:30-14:00 και κάθε Τετάρτη μέχρι τις 16:30, β) ταχυδρομικά στην παραπάνω ταχυδρομική διεύθυνση, γ) με φαξ στον αριθμό 213-1306 800 και 210-7292129, δ) ηλεκτρονικά σε σχετική φόρμα υποβολής αναφοράς (<https://www.synigoros.gr/?i=submission-system.el.upobolianaforasform>)

Η υποβολή αναφοράς της Ε.Σ.Α.μεΑ. γίνεται στην υπηρεσία «Διεκδικούμε Μαζί», η οποία α) παρεμβαίνει δραστικά και αποτελεσματικά όταν θίγονται δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, β) παρέχει πληροφόρηση/ενημέρωση και προσφέρει λύσεις στα καθημερινά προβλήματα τόσο των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους όσο και των οργανώσεων - μελών της Ε.Σ.Α.μεΑ. Κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να απευθύνεται σ' αυτήν: α) αυτοπροσώπως στην έδρα της (Ελευθερίου Βενιζέλου 236, Τ.Κ. 16341 Ηλιούπολη Αττικής) καθημερινά από τις 08.00 έως τις 16.00, β) τηλεφωνικά στο 210-9949837, γ) με φαξ στο 210-5238967, δ) μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (esaea@otenet.gr), ε) μέσω ηλεκτρονικής φόρμας (<https://www.esamea.gr/contact/contact-us>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η σκοπιμότητα παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο πεδίο της συνηγορίας των ΑμΨΧΚΠ

Η ανάγκη παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο πεδίο προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας τεκμηριώνεται με βάση κρίσιμες παραδοχές που απορρέουν από:

- την αντικειμενική ανάλυση θεσμικών και κοινωνικοπολιτικών δεδομένων για τις συνθήκες πρόσβασης των ΑμΨΧΚΠ στο υφιστάμενο σύνθετο πλέγμα δημόσιων μηχανισμών άμεσης ή έμμεσης εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους (βλ. το Κεφάλαιο 2 της Μελέτης)
- την αξιοποίηση της εμπειρίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. στο σχετικό πεδίο μέσω της προώθησης σχετικών πρωτοβουλιών
- την αξιοποίηση σχετικών πρωτοβουλιών άλλων οργανώσεων και δικτύων στην Ελλάδα
- την αξιοποίηση σχετικών καλών πρακτικών στην Ευρωπαϊκή Περιφέρεια
- την στρατηγική εκτίμηση της αναμενόμενης υψηλής προστιθέμενης αξίας της παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.

1. Η εμπειρία της Πο.Κοι.Σ.Π.Ε στο πεδίο της συνηγορίας των ΑμΨΧΠ

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε), το θεσμοθετημένο δευτεροβάθμιο όργανο του οικοσυστήματος των Κοι.Σ.Π.Ε στην Ελλάδα, αποτελεί έναν φορέα εκπροσώπησης και συντονισμού της κοινωνικής οικονομίας με σημαντική και ουσιαστική συμβολή στο πεδίο της προώθησης και της ανάπτυξης της συνηγορίας και της αυτοεκπροσώπησης των ατόμων που αντιμετωπίζουν ψυχικές ασθένειες και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της Πράξης «Ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρέμβασης για την υποστήριξη των Κοινωνικών Συνεταιρισμών (Κοι.Σ.Π.Ε) του άρθρου 12 του Ν.2716/1999 στην κατεύθυνση βελτίωσης της διοικητικής και διαχειριστικής τους ικανότητας», η οποία χρηματοδοτείται από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μεταρρύθμιση Δημοσίου Τομέα του ΕΣΠΑ της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, η Πο.Κοι.Σ.Π.Ε έχει αναλάβει την υλοποίηση του Υποέργου με τίτλο «Ανάπτυξη εργαλείων αυτοεκπροσώπησης και υποστήριξης ηγετικών ικανοτήτων μελών ΔΣ Κοι.Σ.Π.Ε». Ο σκοπός του συγκεκριμένου Υποέργου είναι η ενίσχυση της ικανότητας αυτοεκπροσώπησης των συνεταιριστών των Κοι.Σ.Π.Ε που ανήκουν την κατηγορία Α' των συνεταιριστών (άτομα με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα), μέσω της ανάπτυξης των διοικητικών και ηγετικών τους ικανοτήτων, καθώς και η ανάπτυξη ενός οδηγού υποστηριζόμενης απασχόλησης των εργαζομένων ΛΥΨΥ (Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας) στο πλαίσιο λειτουργίας των Κοι.Σ.Π.Ε.

Ειδικότερα, το Υποέργο επιδιώκει την ενίσχυση και βελτίωση των δυνατοτήτων του εθνικού συστήματος παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας για την προώθηση των ΑμΨΧΠ στην απασχόληση μέσω της ανάπτυξης δύο καινοτόμων μοντέλων:

- ένα μοντέλο Αυτοεκπροσώπησης και Συνηγορίας των ψυχικά ασθενών που ήδη έχουν προχωρήσει στα πρώτα βήματα της κοινωνικής και οικονομικής τους επανένταξης
- ένα μοντέλο Υποστηριζόμενης Απασχόλησης που θα θωρακίσει την εργασία των ατόμων αυτών και θα τους καταστήσει επαγγελματικά ανταγωνιστικούς.

Η διαμόρφωση και εφαρμογή ενός μοντέλου Αυτοεκπροσώπησης και Συνηγορίας επιδιώκει συγκεκριμένες προτεραιότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

- βελτίωση των δεξιοτήτων συνηγορίας και αυτοεκπροσώπησης της ομάδας στόχου, τόσο εντός του οικοσυστήματος των ΚΟΙΣΠΕ, όσο και αναφορικά με την πρόσβαση της στο σύνθετο πλέγμα δημόσιων μηχανισμών άμεσης ή έμμεσης εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους
- ανάπτυξη ενός υποδείγματος συνηγορίας και αυτοεκπροσώπησης που θα προσαρμόζεται στο ιδιαίτερο περιβάλλον των ΚΟΙΣΠΕ
- προώθηση δράσεων για την υποστήριξη της δημιουργίας, λειτουργίας και παρακολούθησης του συλλογικού οργάνου συνηγορίας και αυτοεκπροσώπησης μελών και εργαζομένων των ΚΟΙΣΠΕ που ανήκουν στην Α' κατηγορία.

Η ανάπτυξη του μοντέλου Αυτοεκπροσώπησης και Συνηγορίας διαρθρώθηκε σε διαδοχικά στάδια που ολοκληρώθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2023.

α) Το πρώτο στάδιο επικεντρώθηκε στην προετοιμασία καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης στο πεδίο της συνηγορίας στους Κοι.Σ.Π.Ε μέσω της χρήσης ενός εργαλείου διαβούλευσης, το οποίο διαμορφώθηκε με βάση τα πορίσματα δύο εστιασμένων συζητήσεων (focus groups) στις οποίες συμμετείχαν 16 Κοι.Σ.Π.Ε. με διαφορετικά μεγέθη και επιχειρησιακά χαρακτηριστικά (έτος σύστασης, αριθμός μελών, αριθμός εργαζομένων), διασφαλίζοντας την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αντιπροσώπευση του κοινωνικού συνεταιριστικού κινήματος. Το τελικό ερωτηματολόγιο της διαβούλευσης περιλάμβανε 42 ερωτήσεις, κατηγοριοποιημένες στις ακόλουθες θεματικές ενότητες:

- γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΥΨΥ καθώς και τους τρόπους υπεράσπισής του σε περίπτωση προσβολής τους
- τα εργασιακά δικαιώματα των ΛΥΨΥ (αποδοχές, ασφαλιστική κάλυψη κ.α.)
- το δικαίωμα των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε ένα ασφαλές και υγιές επαγγελματικό περιβάλλον, απαλλαγμένο από διακρίσεις
- η προσαρμογή του εργασιακού περιβάλλοντος στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες των ΛΥΨΥ
- οι δυνατότητες και ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης των ΛΥΨΥ μέσω δράσεων επιμόρφωσης και κατάρτισης
- ενημέρωση, επιλογή και αξιολόγηση των υποστηρικτικών υπηρεσιών.

β) Το δεύτερο στάδιο επικεντρώθηκε στην ανάλυση των πορισμάτων της διαβούλευσης σύμφωνα με:

- την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διαβούλευσης από μέλη της κατηγορίας Α' των Κοι.Σ.Π.Ε.
- την πραγματοποίηση οκτώ ομάδων εστιασμένης συζήτησης στις οποίες συμμετείχαν μέλη της κατηγορίας Α' των Κοι.Σ.Π.Ε.

γ) Το τρίτο στάδιο περιλάμβανε:

- την εκπόνηση Μελέτης για την ανάπτυξη ενός μοντέλου αυτοεκπροσώπησης και συνηγορίας
- την εκπόνηση Οδηγού Ανάπτυξης της Αυτοεκπροσώπησης και Συνηγορίας στο Οικοσύστημα των Κοι.Σ.Π.Ε και μίας απλουστευμένης, χρηστικής εκδοχής του
- την εκπόνηση Οδηγού ανάπτυξης Διοικητικών και Ηγετικών ικανοτήτων σε μέλη κατηγορίας Α' στους Κοι.Σ.Π.Ε
- την εκπόνηση ενημερωτικού φυλλαδίου σχετικά με τον θεσμό των Κοι.Σ.Π.Ε. και την Πο.Κοι.Σ.Π.Ε ειδικά για τους ΛΥΨΥ.

2. Πρωτοβουλίες προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας από την κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα

2.1. Οι παρεμβάσεις της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία

Η *Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία* (Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ.)⁶⁸ συστάθηκε το 2003 και αποτελεί την δευτεροβάθμια οργάνωση εκπροσώπησης των Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία (Σ.Ο.Ψ.Υ) που δραστηριοποιούνται σε εθνική κλίμακα. Λειτουργεί ως σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στο οποίο έχουν δικαίωμα συμμετοχής Σύλλογοι Οικογενειών (ή και Φίλων) για την Ψυχική Υγεία, Σύλλογοι ατόμων με ψυχιατρική εμπειρία καθώς και μεικτοί Σύλλογοι Οικογενειών - Φίλων και ατόμων με ψυχιατρική εμπειρία.

Οι σκοποί της Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ. είναι:

- ο συντονισμός της δράσης των μελών της
- η προάσπιση των ηθικών, κοινωνικών, νομικών και υλικών συμφερόντων των ψυχικά ασθενών και των οικογενειών τους
- η μέριμνα για την ψήφιση νομοθετικών ρυθμίσεων για την προαγωγή της ψυχικής υγείας
- η ανάπτυξη ενός ικανοποιητικού δικτύου υπηρεσιών για την ψυχική υγεία για όλη τη χώρα που θα συμπεριλαμβάνει και την εκπαίδευση, κατάρτιση, επαγγελματική απασχόληση, συνταξιοδότηση, ασφάλιση και αξιοπρεπή διαβίωση
- η κατάθεση προτάσεων για νομοθετικές παρεμβάσεις που θα βελτιώσουν το επίπεδο της ζωής των ατόμων με σοβαρή ψυχική νόσο και των οικογενειών τους

⁶⁸ <https://www.posopsi.gr/index.php/el/>.

- η συνεργασία με το ιατρικό προσωπικό και τους επαγγελματίες του χώρου της ψυχικής υγείας, νομικούς, κοινωνιολόγους και άλλους κοινωνικούς επιστήμονες οι οποίοι ενστερνίζονται τις αρχές της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των ατόμων με ψυχικές διαταραχές.

Για την επίτευξη των στόχων της, η Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ. προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

- συμμετοχή εκπροσώπων της στα αρμόδια κέντρα και όργανα λήψης αποφάσεων
- υποστήριξη ερευνητικών και επιστημονικών δραστηριοτήτων στον τομέα της Ψυχικής Υγείας
- ενημέρωση του γενικού κοινού και των εμπλεκόμενων ομάδων επαγγελματιών (επαγγελματιών υγείας, δημοσιογράφων, αστυνομικών, δικαστών κ.α) με στόχο τον αποστιγματισμό της ψυχικής νόσου
- διοργάνωση εκπαιδευτικών και ενημερωτικών δραστηριοτήτων (σεμιναρίων, επιστημονικών συνεδρίων, διαλέξεων, εκθέσεων κ.λ.π.)
- έκδοση επιμορφωτικού υλικού σχετικού με την ψυχική νόσο και τις ανάγκες των οικογενειών.

2.2. Οι παρεμβάσεις του Πανελληνίου Συλλόγου Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία

Ο Πανελλήνιος Σύλλογος Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία (Σ.Ο.Ψ.Υ.)⁶⁹ είναι ένα μη κερδοσκοπικό σωματείο που ιδρύθηκε το 1993 από συγγενείς ατόμων με ψυχικά προβλήματα⁷⁰. Οι σκοποί του είναι:

- η καλλιέργεια και σύσφιξη σχέσεων αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας των οικογενειών ατόμων με ψυχικά προβλήματα
- η προαγωγή κάθε μορφής υποστήριξης, ενίσχυσης και προστασίας των ψυχικά ασθενών και των οικογενειών τους
- η υπεύθυνη ενημέρωση για την ψυχική ασθένεια, τις σύγχρονες θεραπείες και το σύστημα παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας
- η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για τη μείωση του κοινωνικού στίγματος που συνοδεύει τις ψυχικές διαταραχές.

Για την επίτευξη των στόχων του, ο Σ.Ο.Ψ.Υ. προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

⁶⁹ <https://sopsi.iatronet.gr/content.asp?pid=1>.

⁷⁰ Τακτικά μέλη του Σ.Ο.Ψ.Υ. είναι συγγενείς ατόμων που έχουν κάποια σοβαρή ψυχική διαταραχή, ενώ πρόεδρα μέλη είναι επαγγελματίες ψυχικής υγείας και άτομα ευαισθητοποιημένα σε θέματα ψυχικής υγείας.

- οργανώνει ενημερωτικές εκδηλώσεις, διαλέξεις και συνέδρια που απευθύνονται στις οικογένειες ατόμων με ψυχικά προβλήματα
- εκδίδει ενημερωτικά φυλλάδια για τις ψυχικές διαταραχές και το περιοδικό «Μηνύματα»
- συμβάλλει στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των ασθενών οργανώνοντας ομαδικές δραστηριότητες (άθληση, κατασκηνώσεις, ψυχαγωγικές εκδηλώσεις κλπ.)
- συνεργάζεται με το Πανεπιστήμιο Αθηνών για πρακτική άσκηση φοιτητών, με το Αιγινήτειο Νοσοκομείο, με συλλόγους οικογενειών σε όλη την Ελλάδα και με οργανώσεις / δίκτυα του εξωτερικού⁷¹
- συντονίζει δραστηριότητες αλληλοβοήθειας των οικογενειών (πχ. ταμείο αρωγής κλπ.)
- οργανώνει ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες για συγγενείς που παρέχουν ενημέρωση για την ψυχική ασθένεια και τις σύγχρονες θεραπείες, εκπαίδευση ώστε να μπορούν οι συγγενείς να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά το στρες και τα καθημερινά προβλήματα που προκύπτουν από τη νόσο και υποστήριξη για να ανακουφισθούν από το βάρος της φροντίδας και να αντιμετωπίσουν την κοινωνική απομόνωση και το στιγματισμό
- οργανώνει ομάδες υποστήριξης για συγγενείς που τους προσφέρουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τα συναισθήματα, τα άγχη και τις αγωνίες τους, να ανταλλάξουν βιώματα και εμπειρίες και να βοηθηθούν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργεί η ασθένεια στην καθημερινή ζωή.

2.3. Οι παρεμβάσεις του Σωματείου Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας “Αυτο-εκπροσώπηση”

Το Σωματείο Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας “Αυτο-εκπροσώπηση”⁷² αποτελεί οργάνωση του μη κυβερνητικού τομέα με κοινωφελή και μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα που επιδιώκει την ψυχοκοινωνική επανένταξη και την ισότιμη επαγγελματική αποκατάσταση των ΛΥΨΥ. Συστάθηκε το 2007 από χρήστες των υπηρεσιών ψυχικής υγείας ως ομάδα αυτοβοήθειας (self-help group), που λειτουργούσε ήδη στο πλαίσιο του Κέντρου Κοινωνικού Διαλόγου της Π.Ε.Ψ.Α.Ε., με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Δικτύου (πρώην) Ληπτών και Επιζώντων Ψυχιατρικών Υπηρεσιών (European Network for (Ex-)Users and Survivors of Psychiatry (ENUSP))⁷³. Μέλη του μπορεί να είναι ενήλικοι πολίτες, Έλληνες ή αλλοδαποί, οι οποίοι έχουν αντιμετωπίσει ψυχοκοινωνικά προβλήματα και ειδικότερα οι ΛΥΨΥ που ζουν στην κοινότητα, οι

⁷¹ Ειδικότερα συνεργάζεται με την *Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές* (EUFAMI), την *Εθνική Συμμαχία για τους Ψυχικά Ασθενείς των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής* (NAMI) και την *Παγκόσμια Οργάνωση Συμβουλευτικών Δικτύων για τις Ψυχικές Διαταραχές* (GAMIAN).

⁷² <http://autoekprosopisi.gr/>.

⁷³ www.enusp.org.

εργαζόμενοι λήπτες Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας της Π.Ε.Ψ.Α.Ε., οι εργαζόμενοι ΛΥΨΥ στους Κοι.Σ.Π.Ε και οι ένοικοι Δομών Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης.

Οι σκοποί του Σωματείου είναι:

- ο από-στιγματισμός των ατόμων με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες
- η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας απέναντι στους ΛΥΨΥ
- η καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ΛΥΨΥ
- η εκπροσώπηση των ΛΥΨΥ σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- η διασφάλιση συνθηκών κοινωνικοοικονομικής ενσωμάτωσης και απασχόλησης ΛΥΨΥ
- η ενδυνάμωση των ΛΥΨΥ και η προώθηση της ενεργού συμμετοχής τους σε όλα τα κοινωνικά δρώμενα
- η συνηγορία και διεκδίκηση για θέματα ψυχικής υγείας
- η αυτοβοήθεια και υποστήριξη των μελών του Σωματείου.

Για την επίτευξη των στόχων του, το Σωματείο προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

- συνεργασία με άλλους φορείς και οργανώσεις ΛΥΨΥ
- υλοποίηση ενεργειών και εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης σε μεγάλες πόλεις με σύνθημα «Τίποτα για μας χωρίς εμάς»
- διοργάνωση εργαστηρίων ενδυνάμωσης
- υποβολή υπομνημάτων στις καθ' ύλην αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες για την προώθηση των συμφερόντων και των αιτημάτων των ΑμΨΧΚΠ
- προώθηση δράσεων συνηγορίας για τα δικαιώματα των ΛΥΨΥ με έμφαση στον περιορισμό των ακούσιων εγκλεισμών.

2.4. Οι παρεμβάσεις του Σωματείου ενάντια στην προκατάληψη για τις ψυχικές διαταραχές “Αναγέννηση”

Το Σωματείο ενάντια στην προκατάληψη για τις ψυχικές διαταραχές “*Η Αναγέννηση*”⁷⁴ συστάθηκε το 1984 ως συλλογική οργάνωση των χρηστών υπηρεσιών ψυχικής υγείας που συμμετείχαν σε πιλοτικά προγράμματα επαγγελματικής προεργασίας τα οποία υλοποιήθηκαν από την Α΄ Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών. Σταδιακά η σύνθεσή των μελών του Σωματείου διευρύνθηκε και σήμερα περιλαμβάνει εργαζόμενους στον τομέα της ψυχικής υγείας, φίλους και συγγενείς των χρηστών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και εθελοντές. Με την υποστήριξη της Ειδικής Μονάδας Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης και Επαγγελματικής Επανεκπαίδευσης (ΕΜΑΕΕ) του *Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής*, η οργάνωση έχει συμμετάσχει σε πολλές δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελώντας ένα από τα ιδρυτικά μέρη του *Ευρωπαϊκού Συλλόγου Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές*. Σε εθνικό επίπεδο το Σωματείο Αναγέννηση είναι πλήρες μέλος της *Εθνικής Συνομοσπονδίας*

---

⁷⁴ <https://anagennisi.org.gr/>.

Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α), συμμετέχοντας στα όργανα και της δραστηριότητες της.

Οι σκοποί του Σωματείου είναι:

- η παροχή θεραπευτικής υποστήριξης και ενδυνάμωσης των μελών του μέσω ομαδικών ή ατομικών συνεδριών που στοχεύουν στην βελτίωση της ψυχικής κατάστασης και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων
- η αντιμετώπιση της προκατάληψης, του κοινωνικού στίγματος και της απομόνωσης
- η παροχή ενός πλαισίου δημιουργικής απασχόλησης (πρόγραμμα εικαστικών δραστηριοτήτων) μέσω των οποίων αφενός προάγεται η κοινωνικοποίηση των συμμετεχόντων αφετέρου καλλιεργούνται επαγγελματικές και καλλιτεχνικές δεξιότητες
- η δημιουργία ενός σταθερού περιβάλλοντος αλληλοβοήθειας και αλληλοϋποστήριξης.

Για την επίτευξη των στόχων του, το Σωματείο προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

- ενέργειες συνηγορίας για την προώθηση και υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές
- συμμετοχή σε επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες που έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινότητας σχετικά με την ψυχική υγεία
- συμμετοχή σε εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες που έχουν ως στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων ενάντια στα ΑμΨΧΚΠ και την επαγγελματική τους αποκατάσταση
- έκδοση περιοδικού
- σύσταση εθελοντικών ομάδων αλληλοβοήθειας και αυτοβοήθειας
- εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου (εκθέσεις έργων τέχνης, bazaar).

2.5. Το Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα στο χώρο της Ψυχικής Υγείας

Το *Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα στο χώρο της Ψυχικής Υγείας*⁷⁵ αποτελεί μια μεικτή οργάνωση συνηγορίας για την ψυχική υγεία (χωρίς αυτοτελή νομική προσωπικότητα) που συστάθηκε το 2006 με σκοπό της προστασία των δικαιωμάτων των ΛΥΨΥ εντός του συστήματος ψυχικής υγείας καθώς και την ενεργητική προώθηση εναλλακτικών προσεγγίσεων στην αντιμετώπιση των ψυχικών ασθενειών και διαταραχών. Μέλη του Παρατηρητηρίου είναι χρήστες των υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής φροντίδας, μέλη του συγγενικού ή οικογενειακού τους περιβάλλοντος καθώς και επαγγελματίες του τομέα της ψυχικής υγείας.

---

⁷⁵ [Ποιοι Είμαστε - Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα στο χώρο της Ψυχικής Υγείας \(paratitiriopsy.com\).](http://paratitiriopsy.com)

Οι σκοποί του είναι:

- η έναρξη μιας δημόσιας συζήτησης σε σχέση με την κοινωνική διαχείριση του ψυχικού πόνου
- η μεταβολή της κρατούσας κοινωνικής άποψης σχετικά με την ψυχική υγεία και την λεγόμενη ψυχική διαταραχή
- η ενημέρωση της κοινής γνώμης σε θέματα δικαιωμάτων των χρηστών και των εργαζομένων στο σύστημα ψυχικής υγείας
- η αντίσταση στη λογική της ιδρυματοποίησης, του κοινωνικού αποκλεισμού, της άσκησης βίας κάθε μορφής και της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο χώρο της ψυχικής υγείας
- η συμβολή στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών κοινωνικής διαχείρισης του ψυχικού πόνου
- η υπεράσπιση και διεύρυνση των δικαιωμάτων των ψυχικά πασχόντων μέσα και έξω από τις δομές του συστήματος ψυχικής υγείας
- η προώθηση της συμμετοχής των χρηστών ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων που αφορούν τη ζωή τους.

Για την επίτευξη των στόχων του, το *Παρατηρητήριο* προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

- δραστηριότητες καταγγελίας και αναφοράς περιστατικών καταπάτησης δικαιωμάτων ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας, των συγγενών τους καθώς και εργαζομένων ενώπιον των αρμόδιων αρχών (Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας Δικαιωμάτων Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές, Συνήγορος του Πολίτη)
- εξατομικευμένη υποστήριξη και νομική υπεράσπιση με σκοπό την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας⁷⁶
- διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και εκδηλώσεων σχετικά με τις ψυχικές ασθένειες και η παραγωγή οπτικοακουστικού ενημερωτικού υλικού
- παροχή υποστήριξης και συνοδείας των ΑμΨΧΠ και των συγγενών τους σε περιπτώσεις κρίσεων και οξέων ψυχωσικών επεισοδίων⁷⁷ μέσω ειδικών συνοδών, ως εναλλακτική δράση διαχείρισης της ψυχικής διαταραχής
- δημιουργία ομάδων και δικτύων αυτοβοήθειας⁷⁸
- υποστήριξη σύστασης και λειτουργίας ομάδων αυτοβοήθειας σε άλλες πόλεις της Ελλάδας μέσω παροχής ενημερωτικού υλικού σχετικά με την αυτοβοήθεια, παροχής τεχνογνωσίας και προσωπικής εποπτείας των συντονιστών της ομάδα,

---

⁷⁶ Η υποστήριξη αυτή συνίσταται στην ενημέρωση τους σχετικά τα δικαιώματά τους και τις νόμιμες διαδικασίες που τα προασπίζουν, την διασύνδεση με νομικούς ή άλλους επαγγελματίες που μπορούν να κινήσουν τις νόμιμες διαδικασίες εκ μέρους τους και την απ' ευθείας επαφή μέλους του Παρατηρητηρίου με το ιατρικό προσωπικό του φορέα από τον οποίο λαμβάνουν υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

⁷⁷ <https://paratiritiriopsy.com/synodeia-sti-krisi3/#>.

⁷⁸ <https://paratiritiriopsy.com/oi-omades-mas/>.

προσωπικών επισκέψεων μελών του Παρατηρητηρίου επί τόπου για να διεξαγωγή εκδηλώσεων και συνομιλιών με το κοινό.

2.6. Η Πλατφόρμα Δράσης για τα Δικαιώματα στην Ψυχική Υγεία

Η Πλατφόρμα Δράσης για τα Δικαιώματα στην Ψυχική Υγεία⁷⁹ αποτέλεσε έργο που υλοποιήθηκε το 2015 με χρηματοδότηση από τον Μηχανισμό Διαχείρισης του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EEA Grants) στο πλαίσιο του Προγράμματος «Είμαστε όλοι πολίτες»⁸⁰ με διαχειριστή το Ίδρυμα Μποδοσάκη⁸¹. Φορέας υλοποίησης του Έργου ήταν η *Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχιατρικής και Ψυχικής Υγείας* με συμπράττοντες εταίρους την *Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου* (ΕΕΔΑ) και το *Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Ενηλίκων* (ΙΨΥΠΕ).

Σκοπός του Έργου ήταν η ανάπτυξη μιας δυναμικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και την προάσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, που προωθήθηκε με τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- η λειτουργία Γραφείου Συνηγορίας για τη δωρεάν νομική και ψυχοκοινωνική στήριξη των ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας, των οικείων τους καθώς και επαγγελματιών ψυχικής υγείας
- η ανάπτυξη μεθοδολογίας καταγραφής περιστατικών παραβίασης δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών και η πιλοτική εφαρμογή της
- η λειτουργία διαδικτυακής πλατφόρμας ενημέρωσης και η συγκέντρωση νομικών πληροφοριών που αφορούν στα δικαιώματα και στις παραβιάσεις για τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας (ψηφιακή βιβλιοθήκη)
- η συγγραφή Εγχειριδίου για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων στην Ψυχική Υγεία
- η υλοποίηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων σε ομάδες στόχου (επαγγελματίες ψυχικής υγείας, νομικούς, αστυνομία) με την ενεργό συμμετοχή των ΛΥΨΥ και των οικογενειών τους.

---

⁷⁹ <https://ekpse.gr/programmata/eea-grants-eimaste-oloi-polites/platforma-drasis-gia-ta-dikaiomata-stin-psychiki-ygeia/>.

⁸⁰ Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Προγράμματος δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, **στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, στην ενδυνάμωση των δομών και στην ενίσχυση των ικανοτήτων των ΜΚΟ, στην προώθηση της δημοκρατίας, της διαφάνειας και της χρηστής διακυβέρνησης. Βλ. σχετικά <https://www.bodossaki.gr/drasis-synergasias/thesmikoiforeis/eea-grants/eimaste-oloi-polites/>.

⁸¹ <https://www.bodossaki.gr/>.

3. Ευρωπαϊκές καλές πρακτικές προώθησης της συνηγορίας για τα ΑμΨΧΠ

3.1. Ο Χάρτης και ο Κώδικας Δεοντολογίας της Συνηγορίας της *Action for Advocacy*

Ο *Χάρτης Συνηγορίας* (Advocacy Charter)⁸² δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2002 από την μη κυβερνητική οργάνωση του Ηνωμένου Βασιλείου *Action for Advocacy*⁸³, με στόχο την οριοθέτηση του περιεχομένου, των βασικών αρχών και των προδιαγραφών της συνηγορίας στους τομείς της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας. Σύμφωνα με το περιεχόμενο του Χάρτη Συνηγορίας, οι στόχοι και οι δραστηριότητες των φορέων συνηγορίας (γραφεία και υπηρεσίες συνηγορίας) πρέπει να συμμορφώνονται με συγκεκριμένες αρχές:

(α) Σαφήνεια του σκοπού

Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι συνηγορούμενοι και το σύνολο των εμπλεκόμενων μερών (stakeholders) με τους οποίους έρχονται σε επαφή (κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες, χρηματοδότες κλπ.) έχουν κατανοήσει πλήρως το περιεχόμενο της συνηγορίας που προσφέρουν και τον ρόλο των συνηγόρων.

(β) Ανεξαρτησία

Οι πάροχοι συνηγορίας οφείλουν να είναι ανεξάρτητοι από οποιαδήποτε σχέση με θεσμικούς φορείς ή άλλα εμπλεκόμενα μέρη και να μη τελούν σε κατάσταση σύγκρουσης συμφερόντων όταν σχεδιάζουν και υλοποιούν δραστηριότητες συνηγορίας και όταν εκπροσωπούν τον συνηγορούμενο.

(γ) Ενεργοποίηση και ενδυνάμωση

Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να δημιουργούν ένα σταθερό πλαίσιο ενεργοποίησης και ενδυνάμωσης, εντός του οποίου οι συνηγορούμενοι έχουν πρόσβαση σε πληροφόρηση και ενημέρωση, ασκούν άμεση και ενεργητική επιρροή στις διαδικασίες και τις αποφάσεις που τους αφορούν και υποστηρίζονται, όσο το δυνατόν περισσότερο, στην κατεύθυνση της αυτό-συνηγορίας.

(δ) Σεβασμός της ισότητας και της διαφορετικότητας

Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή, πρόσβαση και ωφέλεια των συνηγορούμενων από τις δραστηριότητες συνηγορίας και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά όλες τις μορφές ανισότητας, διακριτικής μεταχείρισης και κοινωνικού αποκλεισμού.

(ε) Προσβασιμότητα των υπηρεσιών συνηγορίας

Οι υπηρεσίες συνηγορίας πρέπει να είναι προσβάσιμες στο σύνολο της ομάδας των συνηγορούμενων υπέρ των οποίων παρέχονται. Υπό το πρίσμα αυτό, οι υποδομές

---

⁸² [Advocacy Charter - QPM | National Development Team for Inclusion \(qualityadvocacy.org.uk\)](https://www.actionforadvocacy.org.uk/)

⁸³ <https://www.actionforadvocacy.org.uk/>.

(όπου υπάρχουν), οι διαδικασίες και το πληροφοριακό υλικό θα πρέπει να προωθούν την πλήρη και ανεμπόδιστη πρόσβαση και ωφέλεια των ενδιαφερόμενων.

(στ) Λογοδοσία

Ο πάροχος συνηγορίας πρέπει να διαθέτει τις κατάλληλες διαδικασίες οι οποίες του επιτρέπουν να καταγράφει, να παρακολουθεί και να αξιολογεί το παραγόμενο έργο, ιδίως ως προς την επίδραση του στους συνηγορούμενους. Παράλληλα ο πάροχος συνηγορίας οφείλει να λογοδοτεί στους χρήστες των υπηρεσιών συνηγορίας, αλληλοεπιδρώντας με εκείνους και λαμβάνοντας υπ' όψη ενδεχόμενες παρατηρήσεις ή παράπονα σχετικά με τις υλοποιούμενες δραστηριότητες συνηγορίας.

(ζ) Προστασία των δικαιωμάτων των συνηγορούμενων

Οι πάροχοι συνηγορίας οφείλουν να υποστηρίζουν τους συνηγορούμενους στην κατεύθυνση της αντίληψης του περιεχομένου των δικαιωμάτων τους και της αναγνώρισης των περιστάσεων προσβολής ή καταπάτησης τους, διαθέτοντας παράλληλα το κατάλληλο προσωπικό και τις διαδικασίες για την αποτελεσματική υπεράσπισή τους.

(η) Υποστήριξη των συνηγόντων

Οι φορείς συνηγορίας πρέπει να εκπαιδεύουν, να υποστηρίζουν και να εποπτεύουν το έργο των προσώπων που σχεδιάζουν και υλοποιούν δραστηριότητες συνηγορίας, εξασφαλίζοντας και κατάλληλη πρόσβαση σε εξειδικευμένες νομικές υπηρεσίες όποτε τις χρειάζονται.

Η εφαρμογή του *Χάρτη Συνηγορίας* συνδυάστηκε με την εκπόνηση και δημοσιοποίηση του *Κώδικα Δεοντολογίας της Συνηγορίας* (Advocacy Code of Practice)⁸⁴, ένα πλέγμα κατευθυντήριων υποδείξεων για την αποσαφήνιση και οριοθέτηση του ρόλου των προσώπων που εμπλέκονται σε δραστηριότητες συνηγορίες.

Πίνακας 1. Οι κατευθυντήριες αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας

Αρχή του Χάρτη Συνηγορίας	Η εξειδίκευση του Κώδικα Δεοντολογίας
Σαφήνεια του σκοπού	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συνήγοροι πρέπει να διαθέτουν πλήρη γνώση της φύσης, της έκτασης και των όριων του ρόλου τους • Οι συνήγοροι δεν πρέπει να ενεργούν έξω από αυτά τα όρια • Οι συνήγοροι πρέπει να επιδιώκουν την άδεια των συνηγορούμενων προκειμένου να τους παραπέμψουν σε άλλους οργανώσεις ή υπηρεσίες, ανάλογα με την κάθε περίπτωση • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι σε θέση να περιγράψουν και να εξηγήσουν στους συνηγορούμενους από την έναρξη της συνηγορητικής σχέσης το περιεχόμενο και τους σκοπούς της

⁸⁴ <https://qualityadvocacy.org.uk/advocacy-code-of-practice/>.

	<p>συνηγορίας που ασκούν, παρέχοντας παράλληλα και το κατάλληλο πληροφοριακό υλικό σε ευανάγνωστη μορφή</p>
Ανεξαρτησία των συνηγόρων	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι σε θέση να αποδεικνύουν την ανεξαρτησία τους • Σε περίπτωση που λαμβάνουν χρηματοδότηση πρέπει να καθίσταται σαφές ότι ο πάροχος υπεράσπισης είναι ανεξάρτητος από τις υγειονομικές ή/και κοινωνικές υπηρεσίες • Οι συνήγοροι πρέπει να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι ελεύθεροι να ενεργούν σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες των πελατών
Προσωποκεντρική προσέγγιση	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συνήγοροι πρέπει να διασφαλίζουν ότι η παρεχόμενη συνηγορία είναι η κατάλληλη για τον συνηγορούμενο σύμφωνα με τις ανάγκες και τις εκφρασμένες επιθυμίες του • Οι συνήγοροι οφείλουν να λαμβάνουν υπ' όψη ενδεχόμενες παρατηρήσεις και οδηγίες από τους συνηγορούμενους ή από άλλα τρίτα μέρη που δρουν εξ' ονόματός τους • Οι συνήγοροι πρέπει να βασίζονται τις ενέργειες τους σε αμοιβαία συμφωνημένα σχέδια που εκπονούνται σε συνεργασία με τους συνηγορούμενους για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων • Ο πάροχος συνηγορίας πρέπει να διαθέτει σαφείς διαδικασίες για το μοντέλο συνηγορίας που ασκεί και τις ειδικότερες ενέργειες που ακολουθεί προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι ανάγκες, τα συμφέροντα και οι επιθυμίες του συνηγορούμενου λαμβάνονται υπ' όψη σε κάθε στάδιο
Ενδυνάμωση	<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση και δημιουργία εργαλείων αυτοσυνηγορίας (self-advocacy) • Παροχή υποστήριξης κατά την λήψη αποφάσεων προκειμένου να διασφαλισθεί ότι ο συνηγορούμενος βρίσκεται στο επίκεντρο των αποφάσεων • Καταγραφή των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται στο πλαίσιο της αυτό-συνηγορίας • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι σε θέση να εξηγήσουν στους συνηγορούμενους τα δικαιώματά τους και τις διαθέσιμες επιλογές τους • Οι συνήγοροι πρέπει να ενημερώνουν τους πελάτες για το δικαίωμά τους να ζητήσουν αλλαγή συνηγόρου • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι ανοικτοί και διαφανείς στις επαφές τους με τους πελάτες με τους συνηγορούμενους • Οι συνήγοροι πρέπει να αναγνωρίζουν τις υπάρχουσες δεξιότητες των συνηγορούμενων και να τους ενισχύουν προκειμένου να αναπτύξουν νέες δεξιότητες και την αυτοπεποίθηση να μιλήσουν για τον εαυτό τους

<p>Ίσες ευκαιρίες</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συνήγοροι πρέπει να διασφαλίζουν ότι είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες της ομάδας που εξυπηρετούν • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι πλήρως εξοικειωμένοι με την πολιτική ίσων ευκαιριών και μη-διάκρισης του φορέα τους • Οι συνήγοροι πρέπει να διασφαλίσουν ότι υπάρχουν συστήματα που επιτρέπουν στους ίδιους τους δικηγόρους να καταγγέλλουν δυσλειτουργίες και να υποβάλλουν αναφορές • Οι συνήγοροι πρέπει να σέβονται τα ιδιαίτερα θρησκευτικά, πολιτιστικά και πνευματικά χαρακτηριστικά των συνηγορούμενων • Όταν ένας συνηγορούμενος εκφράζει προτίμηση για συνηγόρους με ιδιαίτερες δεξιότητες, γνώσεις ή χαρακτηριστικά, αυτή πρέπει να εξετάζεται
<p>Προσβασιμότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οι πάροχοι συνηγορίας δεν πρέπει να χρεώνουν τους πελάτες για τις υπηρεσίες τους όταν χρηματοδοτούνται απευθείας για την παροχή αυτής της υπηρεσίας • Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχουν επαρκείς έντυπες και ηλεκτρονικές πληροφορίες που δημοσιοποιούνται σχετικά με την υπηρεσία τους • Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχει σαφής και προσβάσιμη διαδικασία παραπομπής των συνηγορούμενων από τρίτα μέρη • Οι συνήγοροι πρέπει να ανταποκρίνονται θετικά στα αιτήματα των πελατών να συναντηθούν σε εύκολα προσβάσιμους χώρους και χρονικά διαστήματα που συμφωνούνται αμοιβαία με τους συνηγορούμενους • Οι συνήγοροι πρέπει να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται και αφορούν τον συνηγορούμενο είναι προσιτές και κατανοητές
<p>Υποστήριξη των συνηγόρων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχής παροχή εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και ευκαιριών προσωπικής ανάπτυξης των συνηγόρων • Παρακολούθηση και αξιολόγηση του έργου του συνηγόρου από άλλο πρόσωπο που διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα και γνώσεις • Υποστήριξη και ευκαιρίες δικτύωσης με άλλους συνηγόρους, οργανισμούς και φορείς υγείας και κοινωνικής φροντίδας • Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι συνήγοροι υποστηρίζονται για να πραγματοποιήσουν το έργο τους • Οι συνήγοροι πρέπει να έχουν πρόσβαση και να γνωρίζουν πώς θα χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα πηγών πληροφόρησης, όπως βιβλία, περιοδικά και το διαδίκτυο • Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να εξετάζουν το ενδεχόμενο θέσπισης συγκεκριμένων διαδικασιών καθοδήγησης και

	<p>παρακολούθησης όταν αυτό μπορεί να ενισχύσει ή να υποστηρίξει αποτελεσματικά τους συνηγόρους</p>
Λογοδοσία	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συνήγοροι οφείλουν να λειτουργούν σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο του οργανισμού τους • Οι πάροχοι συνηγορίας και τα πρόσωπα που εμπλέκονται σε δραστηριότητες συνηγορίας πρέπει να γνωρίζουν τις υποχρεώσεις του πλαισίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων • Οι συνήγοροι πρέπει να τηρούν ακριβή και ενημερωμένα γραπτά αρχεία των ενεργειών καθώς της προόδου των εργασιών τους/ Οι συνηγορούμενοι πρέπει να ενημερώνονται και να συμμετέχουν σε όλες τις πτυχές της διαδικασίας υπεράσπισης • Οι συνήγοροι δεν πρέπει να δίνουν υποσχέσεις στους συνηγορούμενους, τις οποίες να μην είναι σε θέση να εκπληρώσουν • Οι συνήγοροι πρέπει να συμπεριφέρονται με επαγγελματικό και υπεύθυνο τρόπο σε όλες τις επαφές τους με συνηγορούμενους, φροντιστές και άλλους επαγγελματίες
Εμπιστευτικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συνήγοροι πρέπει να είναι ειλικρινείς με τον συνηγορούμενο σχετικά με το επίπεδο εμπιστευτικότητας • Οι συνήγοροι δεν πρέπει να μοιράζονται πληροφορίες σχετικά με τον συνηγορούμενο με άλλους χωρίς την άδεια του • Οι συνήγοροι πρέπει να ενημερώνουν τον συνηγορούμενο για όλες τις ενέργειες που γίνονται για λογαριασμό του • Οι συνήγοροι πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλα τα προσωπικά δεδομένα που αφορούν έναν συνηγορούμενο αποθηκεύονται με ασφάλεια σε μη προσβάσιμο από τρίτους αρχείο • Οι συνηγορούμενοι πρέπει να έχουν πρόσβαση σε αυτές τις πληροφορίες
Παράπονα/Αναφορές	<ul style="list-style-type: none"> • Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι καταγγελίες και οι αναφορές εκ μέρους των συνηγορούμενων αντιμετωπίζονται εγκαίρως και σύμφωνα με τις διαδικασίες του οργανισμού • Οι συνήγοροι πρέπει να γνωρίζουν πλήρως το περιεχόμενο τυχόν αναφορών • Οι συνήγοροι πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι συνηγορούμενοι ενημερώνονται για το δικαίωμα τους να υποβάλλουν καταγγελία κατά δικηγόρου, γνωστοποιώντας τους από την αρχή τις σχετικές διαδικασίες • Όταν η καταγγελία ή η αναφορά προέρχεται από άλλο επαγγελματία, π.χ. κοινωνικό λειτουργό ή συγγενή των συνηγορούμενων, πρέπει να αντιμετωπίζεται με τα ίδια υψηλά πρότυπα επαγγελματισμού

	<ul style="list-style-type: none"> • Όλες οι αναφορές ή καταγγελίες των οποίων γίνεται δέκτης ο συνήγορος κατά τη διάρκεια της εργασίας του, είτε προφορικές ή γραπτές, πρέπει να διαβιβάζονται στον προϊστάμενο του το συντομότερο δυνατόν.
Προστασία	<ul style="list-style-type: none"> • Οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διαθέτουν τις κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες προστασίας ενηλίκων και παιδιών • Οι συνήγοροι πρέπει να εκπαιδεύονται και να γνωρίζουν τις διάφορες μορφές κακοποίησης και παραμέλησης, όπως μεταξύ άλλων η σωματική, συναισθηματική και ψυχική κακοποίηση • Οι συνήγοροι πρέπει να γνωρίζουν την πολιτική καταγγελίας και αναφοράς σχετικά με δυσλειτουργίες του οργανισμού τους • Ο πάροχος συνηγορίας πρέπει να έχει ισχυρούς δεσμούς με τις τοπικές υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας • Οι συνήγοροι και οι πάροχοι συνηγορίας πρέπει να διασφαλίζουν ότι παρακολουθείται η εξέλιξη αναφορών / καταγγελιών σε φορείς υγείας και κοινωνικής φροντίδας

3.2. Το Κέντρο Ενδυνάμωσης και Αλληλοβοήθειας της AEIPS

Η *Εταιρεία για την Μελέτη και την Ψυχοκοινωνική Ένταξη* (Associação Para O Estudo E Integração Psicossocial, AEIPS)⁸⁵ ιδρύθηκε στη Λισσαβόνα το 1987 με την μορφή μη κερδοσκοπικού οργανισμού κοινής ωφέλειας για την υποστήριξη ατόμων με ψυχικές ασθένειες στα πεδία της στέγασης, της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής ένταξης. Η πλειοψηφία των μελών της είναι χρήστες και επιζώντες των υπηρεσιών ψυχικής υγείας⁸⁶.

Για την επίτευξη των στόχων της, η *AEIPS* προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

α) δράσεις Υποστηριζόμενης Εκπαίδευσης ατόμων με εμπειρία ψυχικής ασθένειας που σκοπεύουν να επιστρέψουν σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα ή να συνεχίσουν τις σπουδές τους

β) δράσεις Υποστηριζόμενης Απασχόλησης για την ενίσχυση της επαγγελματικής ένταξης των μειονεκτούντων ατόμων στην ανοικτή και ανταγωνιστική αγορά εργασίας, μέσω συνεργασίας με το *Δίκτυο Incorpora*⁸⁷

⁸⁵ <https://www.aeips.pt/quem-somos/>.

⁸⁶ <https://www.aeips.pt/corpos-sociais/>.

⁸⁷ Το Δίκτυο αποτελείται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε εθνικό επίπεδο και υποστηρίζεται από εμπειρογνώμονες που παρέχουν στους εργοδότες δωρεάν και εξατομικευμένες συμβουλές στις διαδικασίες πρόσληψης, ενώ συνοδεύουν τους

γ) δράσεις εξατομικευμένης υποστήριξης σε διάφορους τομείς, όπως η εκπαίδευση, η εργασία, η στέγαση, η διαχείριση καθημερινών καταστάσεων ή δυσκολιών (προγραμματισμός καθημερινής ρουτίνας, προσωπική εικόνα, διαχείριση χρημάτων) καθώς και διαπροσωπικές σχέσεις (λήψη αποφάσεων, επίλυση συγκρούσεων).

Ειδικά στο πεδίο της συνηγορίας και της ενδυνάμωσης των ατόμων με ψυχικές ασθένειες, η AEIPS υλοποιεί πρωτοβουλίες που ενισχύουν τις ικανότητες αυτό-εκπροσώπησης ατόμων της ομάδας στόχου με στόχο την αύξηση της συμμετοχής και της επιρροής τους σε ατομικό, οργανωτικό, κοινοτικό και κοινωνικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, προχώρησε το 2001 στην δημιουργία του *Κέντρου Ενδυνάμωσης και Αλληλοβοήθειας* (Centro de Empowerment e Ajuda-Mútua, CEAM)⁸⁸, το οποίο στελεχώνεται αποκλειστικά από άτομα με εμπειρία ψυχικής ασθένειας, επιδιώκοντας την προώθηση της αυτοεκπροσώπησης και της ενδυνάμωσής τους με τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- σύσταση και λειτουργία μιας αυτόνομης Ομάδας Αλληλοβοήθειας (Grupo de Ajuda-Mútua) για την παροχή ειδικής υποστήριξης σε γυναίκες με εμπειρία ψυχικής ασθένειας
- οργάνωση θεματικών συζητήσεων με περιεχόμενο ειδικά ζητήματα που απασχολούν τους ΛΥΨΥ, όπως η απασχόληση, η ιθαγένεια και η ένταξη στην κοινότητα
- υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης, πληροφόρησης, εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης απέναντι στη διαφορετικότητα
- έκδοση έντυπης περιοδικής έκδοσης⁸⁹ με εθνικά και διεθνή άρθρα σε μια ευρεία θεματολογία, όπως η ανάρρωση, η ενδυνάμωση και η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με εμπειρία ψυχικής ασθένειας.

Επισημαίνεται, μάλιστα, ότι η AEIPS συμμετείχε την περίοδο 2019-2021 ως εταίρος στο Έργο «*Ανάπτυξη ικανοτήτων, ηγεσία και ενδυνάμωση*» (Promoção das Capacidades, Liderança e Empoderamento), το οποίο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Ενεργοί Πολίτες από επιχορηγήσεις του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EEA Grants)⁹⁰. Η υλοποίηση του Έργου εξασφάλισε την απασχόληση ΛΥΨΥ σε τρεις οργανώσεις ψυχικής υγείας της Πορτογαλίας, κατοχυρώνοντας παράλληλα τις διαδικασίες δημιουργίας μίας εθνικής πλατφόρμας ατόμων με ψυχικές ασθένειες που διαδραματίζει ηγετικό ρόλο τόσο στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους, όσο και στην πρόληψη / καταπολέμηση του στίγματος και των διακρίσεων που σχετίζονται με τις ψυχικές ασθένειες.

υποστηριζόμενους στην επαγγελματική τους πορεία, ακόμα και μετά την πρόσληψη (<https://incorpora.fundacaolacaixa.pt/>).

⁸⁸ <https://www.aeips.pt/lideranca/>.

⁸⁹ <https://www.aeips.pt/publicacoes/>.

⁹⁰ <http://www.lidera-tu.pt/>.

3.3. Το Γραφείο Ενδυνάμωσης και Υποστήριξης της *Mind*

Η *Mind*⁹¹ αποτελεί μη κυβερνητική οργάνωση του Ηνωμένου Βασιλείου που δραστηριοποιείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 στο πεδίο της ψυχικής υγείας στις περιοχές της Αγγλίας και της Ουαλίας. Για την επίτευξη των στόχων της προωθεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που πληρούν τα κριτήρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της συνηγορίας στην ψυχική υγεία:

- παροχή πληροφοριών μέσω μιας εκτεταμένης ηλεκτρονική βάσης δεδομένων σε μια ευρεία θεματολογία, όπως οι διαφορετικοί τύποι ψυχικών ασθενειών, η υποστήριξη ατόμων με ψυχικές ασθένειες από συγγενείς και φίλους, η διαχείριση κρίσεων, τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών, η διαθεσιμότητα πόρων και υπηρεσιών για άτομα με ψυχικές ασθένειες και διαταραχές, η στέγαση, η διαχείριση χρημάτων κ.α.
- λειτουργία τηλεφωνικών γραμμών υποστήριξης (helplines), μεταξύ των οποίων μια τηλεφωνική γραμμή νομικής υποστήριξης που παρέχει πληροφορίες σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο και τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στο κοινό, τους χρήστες υπηρεσιών, τα μέλη της οικογένειας, τους φροντιστές, τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας και τους υποστηρικτές του τομέα της ψυχικής υγείας
- ανάπτυξη εθνικών και τοπικών δικτύων υποστήριξης ατόμων με ψυχικές ασθένειες
- οργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε μια σειρά από ζητήματα που αφορούν τα ΑμΨΧΚΠ όπως τις υπηρεσίες υγείας, τη νομοθεσία, την προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων τους και την απασχόληση.
- παροχή εκπαιδευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ψυχική υγεία στους χώρους εργασίας.

Παράλληλα, η οργάνωση *Mind* έχει αναπτύξει και συντονίζει ένα δίκτυο 100 ανεξάρτητων τοπικών υπηρεσιών (*Local Minds*)⁹² που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές τοπικές κοινότητες της Αγγλίας και της Ουαλίας, αξιοποιώντας ένα ευρύ δίκτυο εθελοντών καθώς και ένα πλέγμα δωρεών, επιχορηγήσεων και εσόδων από τις υπηρεσίες τους, όπως ιδίως:

- θεραπεία ομιλίας
- γραμμές βοήθειας για την αντιμετώπιση κρίσεων
- συνηγορία
- προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης / συμβουλευτικές υπηρεσίες
- υπηρεσίες δικτύωσης και γνωριμίας / εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για θέματα ψυχικής υγείας σε τοπικό επίπεδο.

---

⁹¹ <https://www.mind.org.uk/>.

⁹² <https://www.mind.org.uk/about-us/local-minds/>.

4. Η υψηλή προστιθέμενη αξία της παρέμβασης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο

Η παρέμβαση της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. για την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας παρουσιάζει υψηλή προστιθέμενη αξία σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, καθώς θα αποτελέσει de facto: α) μηχανισμό πρόσβασης της ομάδας στόχου στο σύνθετο πλέγμα των εθνικών δημόσιων μηχανισμών άμεσης ή έμμεσης εξωδικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους (εθνικό επίπεδο), β) εργαλείο προώθησης διεθνών πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη της συνηγορίας στην ψυχική υγεία (υπερεθνικό επίπεδο)⁹³. Υπό το πρίσμα αυτό, η πρωτοβουλία της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. θα αναδείξει στην πράξη τα θετικά αποτελέσματα ενός στοχευμένου υποδείγματος συνηγορίας στον τομέα της ψυχικής υγείας, όπως ιδίως:

- η προσαρμογή συγκεκριμένων αξόνων της αγοράς εργασίας στις ανάγκες και προσδοκίες των ΑμΨΧΚΠ
- η προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές και των οικογενειών τους.

Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με τις κατευθυντήριες αρχές του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας⁹⁴ η συνηγορία αποτελεί κρίσιμο εργαλείο προκειμένου να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση απέναντι στα θέματα ψυχικής υγείας, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην πληροφόρηση, στην εκπαίδευση, στην έρευνα, στην επιμόρφωση, στην ενδυνάμωση, στην αλληλοβοήθεια, στις συμβουλευτικές παρεμβάσεις, στη διαμεσολάβηση, στην υπεράσπιση και στην καταγγελία. Παράλληλα, οι υπηρεσίες συνηγορίας μπορεί να έχουν και δευτερογενές όφελος, συμβάλλοντας στο τομέα της **πρόληψης εμφάνισης ψυχικών νοσημάτων και στην αποφυγή υποτροπών της νόσου για τους ήδη πάσχοντες**, καθώς συνδέονται άμεσα με τις διαδικασίες της **ενδυνάμωσης (empowerment) και ανάρρωσης (recovery)**. Η συμμετοχή σε δράσεις συνηγορίας μπορεί να είναι θεραπευτική από μόνη της, καθώς ενθαρρύνει τη μεγαλύτερη δυνατή κοινωνική ένταξη του χρήστη, αυξάνει την αυτογνωσία του σε σχέση με την ασθένεια και τελικά τον ενδυναμώνει για κρίσιμες επιλογές εργασιακής ένταξης. Επιπλέον η επιτυχής άσκηση της συνηγορίας επιδρά και στην αποφυγή ορισμένων παραγόντων των οποίων η ύπαρξη τροφοδοτεί την εμφάνιση των ψυχικών νοσημάτων, όπως ουσίες, αλκοόλ, στρεσογόνοι παράγοντες, άγχος και βίαιες συμπεριφορές.

Παράλληλα, η παρέμβαση της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. αποτελεί μηχανισμό ορθολογικής διασύνδεσης του τομέα της ψυχικής υγείας με τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, προωθώντας έμπρακτα στην Ελλάδα την πλέον αντιπροσωπευτική νέα πολιτική πρωτοβουλία της ΕΕ για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως

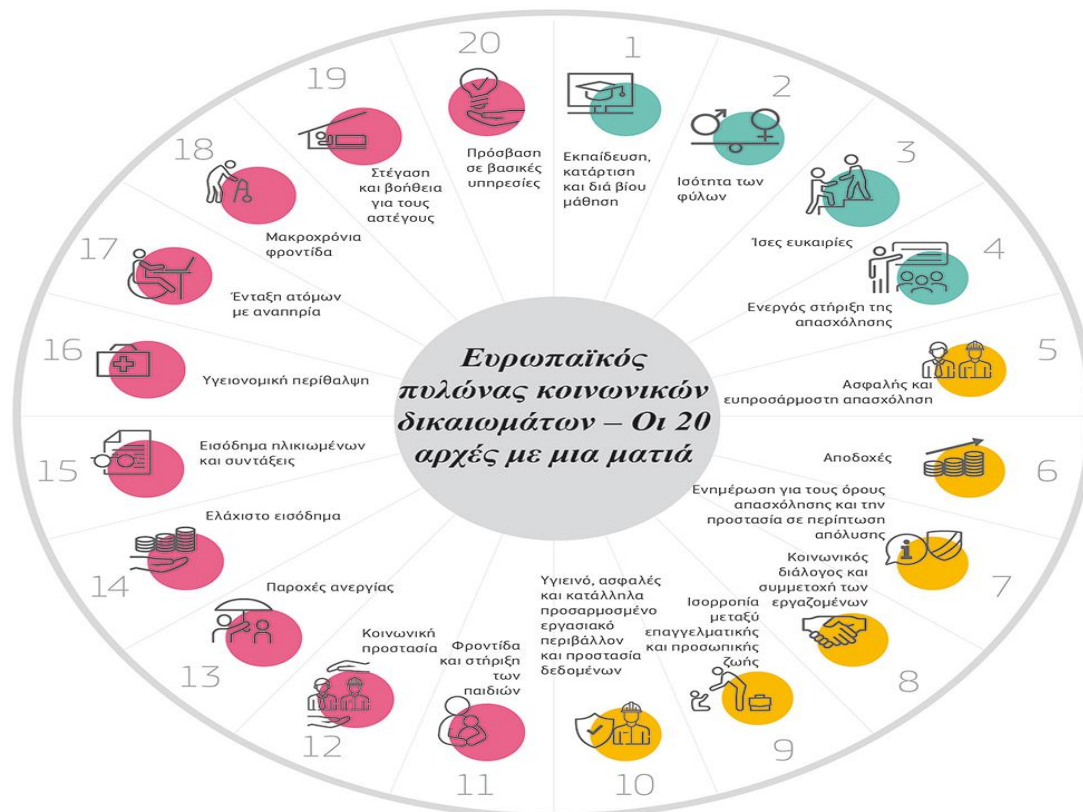
---

⁹³ Βλ. ενδεικτικά S. Lustig, *Advocacy Strategies for Health and Mental Health Professionals - From Patients to Policies*, 2012 και D. Mims, R. Waddell and N. Wood, *Community Partnering for the Advocacy for Mental Health*, 2021.

⁹⁴ Βλ. World Health Organization, *Advocacy for mental health*, 2003.

αποτυπώνεται στο *Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία (Commission Action Plan for the Social Economy)* της 9^{ης} Δεκεμβρίου 2021⁹⁵, που εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο υλοποίησης του *Σχεδίου Δράσης*⁹⁶ για τον *Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΠΚΔ)*⁹⁷.

Διάγραμμα 1. Οι Αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων

⁹⁵ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση «Οικοδόμηση μιας οικονομίας στην υπηρεσία των ανθρώπων: Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία», COM(2021) 778/9.12.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0778&from=EL>.

⁹⁶ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της 4.3.2021 «Σχέδιο Δράσης για τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων», COM (2021)102, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:102:FIN>.

⁹⁷ Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΠΚΔ) διακηρύχθηκε πανηγυρικά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή στην *Κοινωνική Διάσκεψη Κορυφής για τη Δίκαιη Απασχόληση και την Ανάπτυξη* (Γκέτεμποργκ, 17 Νοεμβρίου 2017), εισάγοντας είκοσι κύριες Αρχές σε τρεις τομείς: α) Ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, β) Δίκαιοι όροι εργασίας, γ) Κοινωνική προστασία και ένταξη. Η εφαρμογή του προωθείται σύμφωνα με το από Μαρτίου 2021 *Σχέδιο Δράσης* που προβλέπει συγκεκριμένες ενέργειες για την υλοποίηση των Αρχών του ως κοινή προσπάθεια των Κρατών Μελών και της Ε.Ε., με την ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών. Βλ. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el#documents.

Το Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία αποτελεί αντικείμενο συνεργασίας της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και Μικρο-Μεσαίων Επιχειρήσεων (Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs)⁹⁸ και της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης (Directorate General Employment, Social Affairs and Inclusion)⁹⁹. Εκπονήθηκε μέσω μιας ανοικτής διαδικασίας διαβούλευσης δύο ετών και αποσκοπεί στην ενίσχυση της κοινωνικής καινοτομίας, στη στήριξη της ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας και στην αύξηση της κοινωνικής και οικονομικής μετασχηματιστικής της δύναμης μέσω ενός πλέγματος δράσεων για την περίοδο 2021-2030.

Πίνακας 2. Το πλαίσιο εφαρμογής των πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας

Πρωτοβουλία	Έτος υλοποίησης
Υποβολή πρότασης για έκδοση Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την ανάπτυξη συνθηκών-πλαισίου για την κοινωνική οικονομία	2023
Διοργάνωση διαδικτυακών σεμιναρίων και εργαστηρίων για δημόσιους υπαλλήλους όσον αφορά διάφορους τομείς πολιτικής που σχετίζονται με την κοινωνική οικονομία	2023
Δρομολόγηση νέας πρωτοβουλίας στο πλαίσιο του προγράμματος για την ενιαία αγορά για τη στήριξη της δημιουργίας τοπικών και περιφερειακών συμπράξεων μεταξύ φορέων της κοινωνικής οικονομίας και συμβατικών επιχειρήσεων, ώστε να καταστεί δυνατή μια αγορά «κοινωνικών αγορών» μεταξύ επιχειρήσεων	2022
Βελτίωση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση για κοινωνικούς επιχειρηματίες στα Δυτικά Βαλκάνια, με την ανάληψη δράσεων για την προώθηση πρωτοβουλιών βάσης και τη στήριξη ενδιάμεσων φορέων για την ανάπτυξη χρηματοπιστωτικών προϊόντων προσαρμοσμένων στις ανάγκες των φορέων της κοινωνικής οικονομίας	2023
Δημιουργία νέας ενιαίας πύλης για την κοινωνική οικονομία της ΕΕ, με σκοπό την παροχή ενός σαφούς σημείου επαφής για τα ενδιαφερόμενα μέρη της κοινωνικής οικονομίας, άλλους σχετικούς φορείς και άτομα που αναζητούν πληροφορίες όσον αφορά τη σχετική χρηματοδότηση, τις πολιτικές και τις πρωτοβουλίες της ΕΕ	2023
Δημιουργία μιας νέας Ακαδημίας Πολιτικής για την Επιχειρηματικότητα των Νέων, η οποία θα προωθήσει την επιχειρηματικότητα των νέων, μεταξύ άλλων για γυναίκες και κοινωνικούς επιχειρηματίες, μέσω της συνεργασίας	2022

⁹⁸ [Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs \(europa.eu\)](http://europa.eu).

⁹⁹ [Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη - Ευρωπαϊκή Επιτροπή \(europa.eu\)](http://europa.eu).

με εθνικούς φορείς χάραξης πολιτικής και δίκτυα επιχειρηματικότητας των νέων	
Δημιουργία νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων στο πλαίσιο του προγράμματος InvestEU με στόχο την κινητοποίηση ιδιωτικής χρηματοδότησης για την κάλυψη των αναγκών των κοινωνικών επιχειρήσεων σε διάφορα στάδια ανάπτυξης	2022
Στήριξη της ανάπτυξης της μέτρησης και της διαχείρισης του κοινωνικού αντικτύπου για τη στήριξη των φορέων της κοινωνικής οικονομίας στην ΕΕ	2023
Δρομολόγηση μιας πορείας μετάβασης για το βιομηχανικό οικοσύστημα «Εγγύτητα και κοινωνική οικονομία» για την περαιτέρω συνεργασία με δημόσιες αρχές και ενδιαφερόμενα μέρη για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης σε αυτόν τον τομέα	2022
Ενίσχυση της κοινωνικής καινοτομίας μέσω μιας νέας προσέγγισης διακρατικής συνεργασίας στο πλαίσιο του EKT+ και της δημιουργίας ενός νέου «Ευρωπαϊκού Κέντρου Ικανοτήτων για Κοινωνική Καινοτομία»	2022

Η πλέον σημαντική επιχειρησιακή παρέμβαση του *Σχεδίου Δράσης* αντιστοιχεί στην έκδοση μίας (μη δεσμευτικής) *Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την ανάπτυξη Πλαισίου Συνθηκών για την Κοινωνική Οικονομία*¹⁰⁰, η οποία αναμένεται ότι θα εγκριθεί το 2023. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία προωθείται με στόχο να αντιμετωπισθεί μία πολύ κρίσιμη πρόκληση:

“*Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στο πλαίσιο προηγούμενων πρωτοβουλιών και τη δυναμική που έχουν επιδειξει οι φορείς της ΚΑΛΟ, το πλήρες δυναμικό της κοινωνικής οικονομίας παραμένει αναξιοποίητο και οι ανάγκες εξακολουθούν να υφίστανται σε διάφορους τομείς. Ταυτόχρονα, προκύπτουν νέες δυνατότητες, καθώς εμφανίζονται νέες μορφές κοινωνικής συμμετοχής σε τομείς όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή οι συνεταιρισμοί πλατφορμών. Τα διαθέσιμα δεδομένα δείχνουν ότι τα πολιτικά και νομικά πλαίσια αποτελούν ουσιαστικό μέρος του ευνοϊκού περιβάλλοντος για την κοινωνική οικονομία, αλλά η προσαρμογή τους στην πραγματικότητα των φορέων της κοινωνικής οικονομίας απαιτεί περαιτέρω δράση”.*

¹⁰⁰ Η διαδικασία της πανευρωπαϊκής ανοικτής διαβούλευσης που είχε εγκαινιάσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Αύγουστο του 2022 με την υπ. αρ. Ref. Ares(2022) 5798238/18.8.2022 Πρόσκληση για την εξειδίκευση της Πρότασης έκδοσης Σύστασης του Συμβουλίου με τίτλο «*Κοινωνική Οικονομία – Ανάπτυξη συνθηκών-πλαισίου*» (Commission Call for evidence concerning its proposal for a *Council Recommendation on Social Economy – Developing framework conditions*) ολοκληρώθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2022, με την συμμετοχή 81 φορέων (φορείς της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης, διακρατικά και εθνικά δίκτυα, κοινωνικοί εταίροι, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ακαδημαϊκά και ερευνητικά ινστιτούτα) και Ευρωπαίων πολιτών (βλ. [Κοινωνική Οικονομία – Ανάπτυξη συνθηκών-πλαισίου \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-communications/intermediary/asset/detail/id/17124/attachment/17124)).

Το προφίλ της Σύστασης του Συμβουλίου

Νομική βάση της Σύστασης είναι το άρθρα 153 και 292 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 292 καλύπτει τις Συστάσεις του Συμβουλίου και το άρθρο 153 αναφέρεται στον ρόλο της ΕΕ στην υποστήριξη των δραστηριοτήτων των κρατών μελών όσον αφορά την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Ενώ η κοινωνική οικονομία διαδραματίζει καίριο ρόλο στην επίτευξη αυτών των στόχων σε πολλά κράτη μέλη, η ικανότητά της παραμένει σχετικά ανεπαρκώς ανεπτυγμένη σε άλλα κράτη μέλη. Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των χωρών διαιωνίζει τις διαφορές στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας.

Η Σύσταση του Συμβουλίου θα καθορίσει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις πολιτικές και τα νομικά πλαίσια που πρέπει να θεσπισθούν στα Κράτη Μέλη, κατά περίπτωση σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για τη στήριξη της ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας. Θα τηρήσει την αρχή της επικουρικότητας, δεδομένου ότι θα καθορίσει τις βασικές αρχές, αλλά τα Κράτη Μέλη θα έχουν ευελιξία όσον αφορά την εφαρμογή τους. Ειδικότερα, η Σύσταση θα λάβει υπόψη τις διάφορες παραδόσεις, τα πεδία εφαρμογής και τον καθορισμό της κοινωνικής οικονομίας στα Κράτη Μέλη και δεν θα επηρεάσει σημαντικά την οικονομική ισορροπία τους ή την ικανότητα τους να διατηρούν ή να θεσπίζουν πιο φιλόδοξες πολιτικές.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την [πρόταση της για έκδοση Σύστασης του Συμβουλίου](#) σχετικά με την ανάπτυξη Πλαισίου Συνθηκών για την Κοινωνική Οικονομία στις 13 Ιουνίου 2023¹⁰¹, καλώντας ουσιαστικά τα Κράτη Μέλη να αναπτύξουν ολοκληρωμένες στρατηγικές για την κοινωνική οικονομία, προσαρμόζοντας τα εθνικά θεσμικά πλαίσια και τις πολιτικές τους, ώστε να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον ευνοϊκό για την κοινωνική οικονομία σε όλους τους σχετικούς τομείς.

Τα Κράτη Μέλη θα συζητήσουν την πρόταση με σκοπό την έγκριση της από το Συμβούλιο. Όταν η πρόταση εγκριθεί, το Συμβούλιο θα καλέσει τα Κράτη Μέλη να εκπονήσουν, εντός 18 μηνών, Εθνικές Στρατηγικές Κοινωνικής Οικονομίας ή να επικαιροποιήσουν τις υφιστάμενες. Θα συνιστά επίσης στα Κράτη Μέλη να δημιουργήσουν έναν ενιαίο μηχανισμό στήριξης για την κοινωνική οικονομία, να συγκροτήσουν τοπικά και/ή περιφερειακά σημεία επαφής που θα λειτουργούν ως «πρεσβευτές της κοινωνικής οικονομίας», και να διορίσουν συντονιστές κοινωνικής οικονομίας στα εθνικά θεσμικά τους όργανα, ώστε να διασφαλισθεί η συνοχή μεταξύ των πολιτικών.

101

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=el&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10594>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Το προφίλ του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.

Η παρέμβαση της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. για την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ μέσω του θεσμού της Συνηγορίας θα προωθηθεί μέσω της σύστασης ενός πρότυπου *Γραφείου Συνηγορίας για την Εργασιακή Ένταξη* εντός της υφιστάμενης οργανωτικής δομής της. Η λειτουργία του Γραφείου θα υποστηρίξει την εφαρμογή ενός αναπτυξιακά προσανατολισμένου μοντέλου συνηγορίας στην ψυχική υγεία που εξυπηρετεί την θεσμική αποστολή των Κοι.Σ.Π.Ε. για την ενεργητική ένταξη¹⁰² της ομάδας στόχου:

«Οι Κοι.Σ.Π.Ε. έχουν σκοπό την κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και την επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλουν στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια» (άρθρο 12 Ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας»).

1. Η στόχευση του Γραφείου

Το Γραφείο Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. αποτελεί de facto μία καινοτομική πιλοτική πρωτοβουλία προώθησης του θεσμού της συνηγορίας (με έμφαση στο πεδίο της εργασιακής ένταξης των ΑμΨΧΚΠ) που ενσωματώνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- **Συνηγορία φορέων της κοινωνίας των πολιτών (Κοι.Σ.Π.Ε.)** που αποτελούν ταυτόχρονα μονάδες ψυχικής υγείας και φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας
- **Συνηγορία μικρής διάρκειας και ειδικού σκοπού** (έμφαση στην καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ΑμΨΧΚΠ στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης σύμφωνα με τις ρήτρες του Ν. 4443/2016)
- **Συνηγορία με περιπτωσιολογικό προσανατολισμό** (προώθηση της εργασιακής ένταξης των ΑμΨΧΚΠ).

Η στόχευση του Γραφείου επιδιώκει να συνδέσει τον τομέα της ψυχικής υγείας με τις τεχνικές προστασίας συγκεκριμένων θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ¹⁰³ (απασχόληση, επαγγελματική κατάρτιση, κοινωνική ασφάλιση) που

---

¹⁰² Βλ. σχετικά Γ. Αμίτσης, *Το Συλλογικό Διακύβευμα της Ενεργητικής Ένταξης των ευπαθών ομάδων - Αναπτυξιακά Διδάγματα από την Κοινωνική Ευρώπη*, 2014.

¹⁰³ Τα ΑμΨΧΚΠ αποτελούν μία διακριτή κατηγορία ευάλωτων προσώπων σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 2 του Ν. 4430/2016, που προβλέπει:

“Ως «ευάλωτες» ορίζονται οι ομάδες του πληθυσμού που η ένταξη τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν:

- α) τα άτομα με αναπηρία οποιασδήποτε μορφής (σωματική, ψυχική, νοητική, αισθητηριακή)
- β) τα άτομα με προβλήματα εξάρτησης από ουσίες ή τα απεξαρτημένα άτομα

προωθούνται από το οικοσύστημα των κοινωνικών επιχειρήσεων ένταξης (Κοιν.Σ.Π.Ε.)¹⁰⁴ μέσω των ενεργητικών πολιτικών προώθησης της απασχόλησης¹⁰⁵ και

γ) οι ανήλικοι με παραβατική συμπεριφορά, οι φυλακισμένοι/ες και αποφυλακισμένοι/ες”.

¹⁰⁴ Οι Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες:

α) **Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων**, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες. Ποσοστό 30% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες. Η συμμετοχή σε αυτές των φυσικών προσώπων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες και προσμετρώνται στο παραπάνω ποσοστό πρέπει να διενεργείται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο προσδιορίζεται στο καταστατικό της Κοιν.Σ.Επ.. Εάν για οποιονδήποτε λόγο σταματήσει να πληρούται το ανωτέρω ποσοστό, ο φορέας πρέπει εντός τριών μηνών να προβεί στις απαραίτητες εγγραφές μελών ή προσλήψεις εργαζομένων, άλλως μετατρέπεται σε Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας.

β) **Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων**, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ειδικές Ομάδες. Ποσοστό 50% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες. Η συμμετοχή σε αυτές των φυσικών προσώπων που ανήκουν στις Ειδικές Ομάδες και προσμετρώνται στο παραπάνω ποσοστό πρέπει να διενεργείται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο προσδιορίζεται στο καταστατικό της Κοιν.Σ.Επ.. Εάν για οποιονδήποτε λόγο σταματήσει να πληρούται το ανωτέρω ποσοστό, ο φορέας πρέπει εντός τριών μηνών να προβεί στις απαραίτητες εγγραφές μελών ή προσλήψεις εργαζομένων.

¹⁰⁵ Στις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης (ΕΠΑ) περιλαμβάνονται προγράμματα και μέτρα που στοχεύουν στην ανάπτυξη και βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και στην προώθηση στην απασχόληση. Μέχρι σήμερα οι ΕΠΑ έχουν τις ακόλουθες μορφές:

1. Προγράμματα [επαγγελματικής κατάρτισης](#) των ανέργων και των εργαζομένων
2. Προγράμματα [Μαθητείας](#)
3. Προγράμματα επιχορήγησης μισθολογικού ή μη μισθολογικού κόστους ή επιδότησης ασφαλιστικών εισφορών που αναφέρονται ως Προγράμματα Νέων Θέσεων Εργασίας (ΝΘΕ).
4. Προγράμματα Διατήρησης Θέσεων Εργασίας (ΔΘΕ).
5. Προγράμματα επιχορήγησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΝΕΕ).
6. Προγράμματα [απόκτησης εργασιακής εμπειρίας ή προεργασίας - πρακτικής άσκησης](#)
7. Προγράμματα κοινωφελούς εργασίας ή ειδικά προγράμματα απασχόλησης σε φορείς του δημοσίου τομέα
8. Τοπικά ή κλαδικά προγράμματα απασχόλησης
9. Προγράμματα ενδυνάμωσης των διοικητικών διαδικασιών με σκοπό την ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας των φορέων και των επιχειρήσεων ή Προγράμματα Διαρθρωτικής Προσαρμογής
10. Ολοκληρωμένα Προγράμματα (συνδυασμός των ανωτέρω).

Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις διακρίνονται σε προγράμματα κλειστού πλαισίου (δηλαδή προγράμματα που έχουν πεπερασμένη διάρκεια και αριθμό ωφελουμένων) και σε προγράμματα ανοικτού πλαισίου (δηλαδή προγράμματα που είναι μόνιμα διαθέσιμα προς τις επιχειρήσεις και τους ανέργους). Επίσης, στοχεύουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες που διαθέτουν κοινά ηλικιακά ή άλλα χαρακτηριστικά.

του νέου μοντέλου Υποστηριζόμενης Απασχόλησης¹⁰⁶ για την εργασιακή ένταξη ΑμΨΚΠ που εξυπηρετούνται ή/και απασχολούνται σε Κοι.Σ.Π.Ε.

2. Η θεσμική κατοχύρωση του Γραφείου

Το Γραφείο Συνηγορίας θα συσταθεί με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. μετά από σχετική εισήγηση του Διοικητικού Συμβουλίου της ως επιχειρησιακή μονάδα του φορέα, καθώς δεν επιλέγονται για στρατηγικούς λόγους και για λόγους επίτευξης οικονομικών κλίμακας τα ακόλουθα οργανωτικά σενάρια¹⁰⁷:

- η δημιουργία ενός νέου νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (Σωματείο, Ίδρυμα ή Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία)
- η δημιουργία ενός νέου νομικού προσώπου άσκησης κοινωνικής επιχειρηματικότητας (Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας που θα αναπτύσσει δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης»¹⁰⁸ ή θα παρέχει «κοινωνικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος»¹⁰⁹).

3. Οι άξονες παρέμβασης του Γραφείου

Οι κύριοι άξονες παρέμβασης του Γραφείου Συνηγορίας της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ είναι:

- Πληροφόρηση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των θεσμικών κοινωνικών εταίρων (ΓΣΕΕ, ΓΣΕΒΕΕ, ΕΣΕΕ, ΣΕΒ, ΣΕΒΕ, ΣΕΤΕ), των κλαδικών / τοπικών κοινωνικών εταίρων, των Επιμελητηρίων, των Επαγγελματικών Συλλόγων και

---

¹⁰⁶ Το κύριο χαρακτηριστικό του *Μοντέλου ΥΑ των Κοι.Σ.Π.Ε.* είναι ο ευέλικτος χαρακτήρας του, καθώς δεν αντιστοιχεί σε ένα δεσμευτικό δημόσιο μοντέλο προώθησης της εργασιακής ένταξης ΑμΨΚΠ. Συγκροτεί ένα επιχειρησιακό υπόδειγμα παρέμβασης του Ελληνικού οικοσυστήματος των Κοι.Σ.Π.Ε. για την αποτελεσματική διαχείριση και αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργούν η πολύ περιορισμένη συμμετοχή των ΑμΨΚΠ στην ανταγωνιστική αγορά εργασίας και η αδυναμία αξιοποίησης των δυνατοτήτων συμμετοχής τους σε Κοι.Σ.Π.Ε.

¹⁰⁷ Τα σενάρια κατασκευάζονται και αξιολογούνται εκ των προτέρων πριν από την διαμόρφωση των τελικών εισηγήσεων ρύθμισης μίας νέας πρωτοβουλίας, όπως εν προκειμένω η δημιουργία του Γραφείου Συνηγορίας.

¹⁰⁸ Το άρθρο 2 του Νόμου 4430/2016 προβλέπει: «Ως «βιώσιμη ανάπτυξη» ορίζονται οι οικονομικές δραστηριότητες, εμπορικές ή ανταλλακτικές, που προωθούν την αειφορία του περιβάλλοντος, την κοινωνική και οικονομική ισότητα, καθώς και την ισότητα των φύλων, προστατεύουν και αναπτύσσουν τα κοινά αγαθά και προωθούν τη διαγενεακή και πολυπολιτισμική συμφιλίωση, δίνοντας έμφαση στις ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών».

¹⁰⁹ Το άρθρο 2 του Νόμου 4430/2016 προβλέπει: «Ως «Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος» ορίζονται οι υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες σε όλους, προάγουν την ποιότητα ζωής και παρέχουν κοινωνική προστασία σε ομάδες όπως ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά, άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και περιλαμβάνουν την εκπαίδευση, την υγεία, την κοινωνική στέγαση, την κοινωνική σίτιση, την παιδική φροντίδα, τη μακροχρόνια φροντίδα και τις υπηρεσίες κοινωνικής αρωγής, χωρίς, ωστόσο, να υποκαθιστούν τις γενικές υποχρεώσεις του κράτους στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής».

- των φορέων της (συμβατικής και κοινωνικής) επιχειρηματικότητας για τις δυνατότητες απασχόλησης των ΑμΨΚΠ
- Πληροφόρηση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών για τις δυνατότητες απασχόλησης των ΑμΨΚΠ
  - Υποστήριξη, πληροφόρηση και ενημέρωση των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των μελών του οικογενειακού, συγγενικού ή φιλικού τους περιβάλλοντος για κρίσιμα θέματα εργασιακών σχέσεων, κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας
  - Διαχείριση καταγγελιών, διαμεσολάβηση και νομική υποστήριξη των ΑμΨΧΠ σε κρίσιμα πεδία της εργασιακής τους ένταξης.

Πίνακας 3. Το πλαίσιο παρέμβασης του Γραφείου Συνηγορίας

Τύπος Συνηγορίας	Άξονας
Συλλογική Συνηγορία μικρής διάρκειας και ειδικού σκοπού	Πληροφόρηση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, των κοινωνικών εταίρων και των φορέων της οικονομίας
Μεικτή Συνηγορία μικρής διάρκειας και ειδικού σκοπού	Υποστήριξη, πληροφόρηση και ενημέρωση των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των μελών του οικογενειακού, συγγενικού ή φιλικού τους περιβάλλοντος
Ατομική Συνηγορία με περιπτωσιολογικό προσανατολισμό	Διαχείριση καταγγελιών, διαμεσολάβηση και νομική υποστήριξη των ΑμΨΧΠ

4. Οι δραστηριότητες του Γραφείου

(α) Οι κύριες δραστηριότητες του Γραφείου Συνηγορίας της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ κατά την περίοδο της πιλοτικής του εφαρμογής (2024-2026) είναι:

1. Ενημέρωση, πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των κοινωνικών εταίρων σχετικά με τις δυνατότητες απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης των ΑμΨΧΚΠ
2. Ενημέρωση, πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των συμβατικών και κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς και των οργανώσεων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα σχετικά με τις δυνατότητες απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης των ΑμΨΧΚΠ
3. Ενημέρωση, πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των ΑμΨΧΚΠ και των συγγενών τους για την ένταξη και παραμονή τους στην αγορά εργασίας, με

αξιοποίηση ιδίως των δυνατοτήτων των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και του μοντέλου της υποστηριζόμενης απασχόλησης

4. Εξειδικευμένη πληροφόρηση και συμβουλευτική των ΑμΨΧΚΠ και των μελών του οικογενειακού ή συγγενικού τους περιβάλλοντος σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την κοινωνικοασφαλιστική τους κάλυψη και την αξιοποίηση κοινωνικών παροχών που συνδέονται με την εργασιακή τους κατάσταση
5. Εξειδικευμένη πληροφόρηση και συμβουλευτική των ΑμΨΧΚΠ και των μελών του οικογενειακού ή συγγενικού τους περιβάλλοντος για την αξιοποίηση προγραμμάτων συμφιλίωσης του οικογενειακού και του εργασιακού βίου
6. Συμβουλευτική υποστήριξη των ΑμΨΧΚΠ που θίγονται από περιστατικό βίας και παρενόχλησης στην εργασία¹¹⁰
7. Διαμεσολάβηση, υπεράσπιση και υποβολή προσφυγής ενώπιον της Επιθεώρησης Εργασίας ή αναφοράς ενώπιον του Συνήγορου του Πολίτη από ΑμΨΧΚΠ σε υποθέσεις βίας και παρενόχλησης στην εργασία¹¹¹
8. Διαμεσολάβηση, υπεράσπιση και υποβολή αναφοράς από ΑμΨΧΚΠ ενώπιον του Συνήγορου του Πολίτη σε υποθέσεις εφαρμογής στον ιδιωτικό τομέα της

---

¹¹⁰ Η πρόληψη, αντιμετώπιση και καταπολέμηση περιστατικών βίας και παρενόχλησης των εργαζομένων στην Ελληνική έννομη τάξη ρυθμίζεται από το Νόμο 4808/2021 «Για την Προστασία της Εργασίας - Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής «Επιθεώρηση Εργασίας» - Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας - Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, άλλες διατάξεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις», που εισάγει ένα συνεκτικό πλαίσιο για την πρόληψη, την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση των μορφών συμπεριφοράς βίας και παρενόχλησης, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εργασίας το οποίο σέβεται, προωθεί και διασφαλίζει το δικαίωμα κάθε προσώπου σε έναν κόσμο εργασίας χωρίς βία και παρενόχληση. Το νέο πλαίσιο καλύπτει: α) τους εργαζόμενους και απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα, ανεξάρτητα από το συμβατικό τους καθεστώς, συμπεριλαμβανομένων των απασχολούμενων με σύμβαση έργου, ανεξαρτήτων υπηρεσιών, έμμισθης εντολής, των απασχολούμενων μέσω τρίτων παρόχων υπηρεσιών, β) τα άτομα που παρακολουθούν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, γ) τους ασκούμενους και τους ων μαθητευόμενων, εθελοντές, εργαζόμενοι των οποίων η σχέση εργασίας έχει λήξει, δ) άτομα που αιτούνται εργασία, ε) τους εργαζόμενους στην άτυπη οικονομία, στ) τους εργαζόμενους και απασχολούμενους στον δημόσιο τομέα, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 του Ν. [4270/2014](#), ανεξάρτητα από το καθεστώς τους.

¹¹¹ Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την ρήτρα του άρθρου 12 του Ν. 4808/2021 κάθε πρόσωπο που θίγεται από περιστατικό βίας και παρενόχλησης σε βάρος του, ακόμα και εάν έχει λήξει η σχέση, στο πλαίσιο της οποίας φέρεται ότι εκδηλώθηκε σε βάρος του το περιστατικό ή η συμπεριφορά, έχει δικαίωμα:

- δικαστικής προστασίας
- προσφυγής ενώπιον της Επιθεώρησης Εργασίας
- προσφυγής ενώπιον του Συνήγορου του Πολίτη ως φορέα προώθησης και εποπτείας της αρχής της ίσης μεταχείρισης σύμφωνα με τους Ν. [3896/2010](#) και Ν. [4443/2016](#)
- υποβολής καταγγελίας εντός της επιχείρησης.

αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά: α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση, β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής και γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ

(β) Αξιοποιώντας τα αποτελέσματα μίας εξωτερικής αξιολόγησης της πιλοτικής λειτουργίας του, οι δραστηριότητες του Γραφείου Συνηγορίας της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ μπορούν να επεκταθούν στη συνέχεια (2027-) και στα ακόλουθα πεδία:

1. Διαμεσολάβηση και υποβολή **Αναφοράς στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή** από ΑμΨΧΚΠ κατά ενός θεσμικού οργάνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
2. Διαμεσολάβηση και υποβολή **Αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** από ΑμΨΧΚΠ
3. Διαμεσολάβηση και υποβολή **Αναφοράς προς την Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές** από ΑμΨΧΚΠ
4. Διαμεσολάβηση και υποβολή **Αναφοράς προς τα Γραφεία Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας των Νοσοκομείων** από ΑμΨΧΚΠ
5. Διαμεσολάβηση και τυπική παραπομπή του ΑμΨΧΚΠ στο **Γραφείο Νομικής Βοήθειας του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών**¹¹².

5. Οι ομάδες στόχου του Γραφείου

Οι ομάδες στόχου του Γραφείου Συνηγορίας της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ είναι:

α) Ενεργά Μέλη Κατηγορίας Α' των Κοι.Σ.Π.Ε. - Ενήλικες οι οποίοι λόγω ψυχικής διαταραχής έχουν ανάγκη αποκατάστασης, όπως αυτή προσδιορίζεται από την αντίστοιχη Τομεακή Επιτροπή Ψυχικής Υγείας¹¹³, ανεξάρτητα από τη διαγνωστική κατηγορία, το στάδιο της νόσου και τη διαμονή (Προσωπική Κατοικία, Μονάδες

112

Βλ.

σχετικά

<https://www.dsa.gr/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82-%CF%85%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CF%8E%CE%BD/%CF%85%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%83-%CE%B4%CF%83%CE%B1>.

¹¹³ Βλ. σχετικά το άρθρο 1 του Ν. 4461/2017 «*Μεταρρύθμιση της Διοικητικής Οργάνωσης των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, Κέντρα Εμπειρογνωμοσύνης σπάνιων και πολύπλοκων νοσημάτων, τροποποίηση συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων του ν. 4387/2016 και άλλες διατάξεις*» που προβλέπει: «*Σε κάθε Τομέα Ψυχικής Υγείας (Το.Ψ.Υ.) συστήνεται Τομεακή Επιστημονική Επιτροπή Ψυχικής Υγείας Ενηλίκων (Τ.Ε.Ψ.Υ.Ε.). Σε κάθε περιοχή ευθύνης των υφιστάμενων Τομεακών Επιτροπών Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων (Τ.Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.) και των αντίστοιχων Τομέων Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων (Το.Ψ.Υ.Π.Ε.), όπου υφίστανται, συστήνεται Τομεακή Επιστημονική Επιτροπή Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων (Τ.Ε.Π.Ψ.Υ.Π.Ε.)*».

Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης, νοσοκομεία του Ε.Σ.Υ., κυρίως ψυχιατρικά, Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία ή άλλες Μ.Ψ.Υ.), χωρίς να απαιτείται να έχουν την ικανότητα για δικαιοπραξία, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Αστικού Κώδικα και των νόμων Περί Συνεταιρισμών¹¹⁴

β) Ενήλικες με πιστοποιημένη αναπηρία που οφείλεται σε ψυχική πάθηση ή νοητική υστέρηση ή συμπαθολογία ψυχικής πάθησης και νοητικής υστέρησης, σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, οι οποίοι αναλαμβάνουν μισθωτή απασχόληση ή αυτοαπασχόληση

γ) Οι συγγενείς των μελών της ομάδας α' και β'

δ) Οι εργοδότες των μελών της ομάδας β'

ε) Οι εργαζόμενοι σε εργοδότες των μελών της ομάδας β'

στ) Οι οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων (εργοδότες και εργαζόμενοι)

ζ) Το προσωπικό της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης, της Ανεξάρτητης Αρχής Επιθεώρησης Εργασίας και του Συνήγορου του Πολίτη.

---

¹¹⁴ Επισημαίνεται ότι το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει ότι τα μέλη της κατηγορίας Α' μπορεί να παρέχουν εργασία στους Κοι.Σ.Π.Ε. και να αμείβονται ανάλογα με την παραγωγικότητά τους και το χρόνο της εργασίας τους, όπως προβλέπεται από τον κανονισμό εσωτερικής λειτουργίας του κατά περίπτωση Κοι.Σ.Π.Ε.. Εάν τα απασχολούμενα μέλη της κατηγορίας αυτής θεμελιώνουν δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας ή σε επίδομα κοινωνικής πρόνοιας ή σε επιδόματα επανένταξης ή σε οποιασδήποτε μορφής νοσήλιο ή παροχή, δεν χάνουν αυτές τις παροχές, αλλά συνεχίζουν να τις εισπράττουν ταυτόχρονα και αθροιστικά με την αμοιβή τους από το συνεταιρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Οι προδιαγραφές οργάνωσης και λειτουργίας του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.

1. Η οργάνωση του Γραφείου Συνηγορίας

Το Γραφείο Συνηγορίας αποτελεί μία πιλοτική πρωτοβουλία της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ για την εφαρμογή ενός αναπτυξιακά προσανατολισμένου μοντέλου συνηγορίας στην ψυχική υγεία. Λειτουργεί ως αυτοτελή μονάδα που παρακολουθείται από το Δ.Σ. της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ, συντονίζεται από επιτελικό στέλεχος με υψηλή εμπειρία στο πεδίο της καταπολέμησης των διακρίσεων σε βάρος ΑμΕΑ και άλλων ευπαθών ομάδων (Προϊστάμενος Γραφείου) και διαρθρώνεται στις ακόλουθες εσωτερικές δομές:

α) Η **Μονάδα Ευαισθητοποίησης και Ενημέρωσης** που αναλαμβάνει να υποστηρίξει τους δύο πρώτους άξονες παρέμβασης του Μοντέλου Συνηγορίας (i. Πληροφόρηση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινότητας και των κοινωνικών εταίρων, ii. Υποστήριξη, πληροφόρηση και ενημέρωση των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των μελών του οικογενειακού, συγγενικού ή φιλικού τους περιβάλλοντος για κρίσιμα θέματα εργασιακών σχέσεων, κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας)

β) Η **Μονάδα Διαμεσολάβησης, Υπεράσπισης και Νομικής Υποστήριξης** που αναλαμβάνει να υποστηρίξει τον τρίτο άξονα παρέμβασης του Μοντέλου Συνηγορίας (διαχείριση καταγγελιών, διαμεσολάβηση και νομική υποστήριξη των ΑμΨΧΚΠ σε κρίσιμα πεδία της εργασιακής τους ένταξης).

Η στελέχωση του Γραφείου Συνηγορίας πρέπει να εξασφαλίζει σύμφωνα με τις επιχειρησιακές προδιαγραφές του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και τις κατευθυντήριες αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας της Συνηγορίας της *Action for Advocacy* την απαιτούμενη διαθεματικότητα και διεπιστημονικότητα για την παροχή υπηρεσιών συνηγορίας υψηλής ποιότητας. Υπό το πρίσμα αυτό, στην Ομάδα του Γραφείου πρέπει να συμμετέχουν επαγγελματίες με διαφορετικές γνώσεις, επιστημονικά αντικείμενα και ακαδημαϊκά υπόβαθρα, όπως ιδίως:

- Ψυχίατροι¹¹⁵, Ψυχολόγοι και άλλοι Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας (Σύμβουλοι ή Ψυχοθεραπευτές) με ειδικευση και εμπειρία στην απασχόληση των ΑμΨΧΚΠ
- Κοινωνικοί Λειτουργοί / Κοινωνικοί Επιστήμονες με ειδικευση και εμπειρία στην συμβουλευτική υποστήριξη / ενδυνάμωση των ΑμΨΧΚΠ
- Νομικοί με ειδικευση και εμπειρία στους τομείς του εργατικού δικαίου, του δικαίου της υγείας, της κοινωνικής ασφάλισης και της κοινωνικής φροντίδας
- Σύμβουλοι Δημοσίων Σχέσεων¹¹⁶ ή Επαγγελματίες Επικοινωνίας με εμπειρία στην προβολή θεμάτων ψυχικής υγείας και δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.

¹¹⁵ Ιδιώτες ψυχίατροι που είναι εγγεγραμμένοι στον οικείο Ιατρικό Σύλλογο και ασκούν την ιατρική στο συγκεκριμένο Τομέα Ψυχικής Υγείας (Το.Ψ.Υ.).

¹¹⁶ Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη της Ελληνικής Εταιρείας Δημοσίων Σχέσεων το έργο του Συμβούλου Δημοσίων Σχέσεων συνίσταται:

2. Η λειτουργία του Γραφείου Συνηγορίας

Η λειτουργία του Γραφείου Συνηγορίας οριοθετείται σύμφωνα με τους τρεις άξονες παρέμβασης του Μοντέλου Συνηγορίας.

2.1. Οι δράσεις γενικής δημοσιότητας, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης

Η **Μονάδα Ευαισθητοποίησης και Ενημέρωσης** σχεδιάζει και υλοποιεί δραστηριότητες για την ενημέρωση, συνειδητοποίηση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και ειδικών κοινών σχετικά με το (γενικό) προφίλ των ΑμΨΧΚΠ και τις (ειδικές) προϋποθέσεις / δυνατότητες / προκλήσεις κοινωνικής και επαγγελματικής τους ένταξης, αναδεικνύοντας κρίσιμα ζητήματα, όπως ενδεικτικά:

- ο στιγματισμός και ο αποκλεισμός των ΑμΨΧΚΠ από τις τοπικές αγορές εργασίας
- η ανάπτυξη και χορήγηση υπηρεσιών που διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή των ΑμΨΧΚΠ στην κοινωνική και επαγγελματική ζωή
- η κατανόηση των ειδικών δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ
- οι δυνατότητες των ΑμΨΧΚΠ να εργασθούν και να εξελιχθούν επαγγελματικά
- τα πολύπλευρα οφέλη από την συμμετοχή και ισότιμη ένταξη των ΑμΨΧΚΠ στην κοινωνική και οικονομική ζωή.

Στο πλαίσιο αυτό, η Μονάδα θα εκπονήσει και θα εφαρμόσει μία Οριζόντια Επικοινωνιακή Στρατηγική¹¹⁷, που θα περιλαμβάνει ενδεικτικά ένα πλέγμα:

- ⇒ ειδικών εκστρατειών ενημέρωσης ομάδων στόχου / κοινωνικών εταίρων / επιχειρήσεων / κοινής γνώμης για τα δικαιώματα των ΑμΨΧΚΠ
- ⇒ ενεργειών ενημέρωσης της κοινής γνώμης και ειδικών κοινών για το έργο του Γραφείου.

α) Στη χάραξη και εφαρμογή πολιτικής ανάπτυξης σχέσεων και επικοινωνίας για τις οργανώσεις (ιδιωτικού και δημόσιου τομέα) με τις ομάδες του κοινού που βρίσκονται εκτός αυτών (εξωτερικές Δημόσιες Σχέσεις) και με τις ομάδες του κοινού που βρίσκονται εντός αυτών (εσωτερικές Δημόσιες Σχέσεις).

β) Στην εισήγηση, προγραμματισμό και εφαρμογή πρωτοβουλιών κοινωνικής ωφελιμότητας, οι οποίες καταξιώνουν τον κοινωνικό ρόλο των οργανώσεων που προαναφέρθηκαν και συμβάλλουν στην παρουσίαση και προβολή του συνόλου του έργου τους.

γ) Στην άμεση αντιμετώπιση και άρση των εμποδίων επικοινωνίας, προς διασφάλιση της απρόσκοπτης ροής πληροφοριών ανάμεσα στις οργανώσεις που προαναφέρθηκαν και στις εντός και εκτός αυτών ομάδων του κοινού.

δ) Στην ανάπτυξη και εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και αλληλοκατανόησης, σε βάση αμοιβαίου συμφέροντος, με αντικειμενική πληροφόρηση και ελεύθερο διάλογο.

¹¹⁷ Ο κύριος επικοινωνιακός στόχος αντιστοιχεί στην ανάδειξη και προβολή του ρόλου του Γραφείου και της συμβολής του οικοσυστήματος των ΚΟΙ.ΣΠΕ στην αποτελεσματική πρόσβαση των ΑμΨΧΚΠ σε ποιοτικές υπηρεσίες συνηγορίας.

Υπό το πρίσμα αυτό, το επικοινωνιακό έργο της Μονάδας διαρθρώνεται σε δύο φάσεις.

Φάση Α - Στρατηγικό Σχέδιο Επικοινωνίας και Σχέδιο Δράσεων / Δημιουργία και Εφαρμογή Επικοινωνιακής Ταυτότητας / Υποστήριξη της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ κατά την διάρκεια ανάπτυξης του μοντέλου συνηγορίας (ενημερωτικά newsletters, Δελτία Τύπου, συνεντεύξεις, παρουσιάσεις) / Σχεδιασμός Πλάνου Μέσων για ΜΜΕ και Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Φάση Β - Ενέργειες προβολής και δημοσιότητας¹¹⁸:

- Εκδηλώσεις (διοργάνωση ημερίδων, διαδικτυακών σεμιναρίων και συνεδρίων)
- Καμπάνιες και Έρευνες Κοινής Γνώμης
- Δημιουργία δικτύων και πολλαπλασιαστών πληροφόρησης
- Δημιουργία και συντήρηση ιστότοπου
- Εκδόσεις (έντυπες ή ψηφιακές)
- Οπτικοακουστικές παραγωγές (video, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά spot).

**Εμβληματικές Δράσεις της Επικοινωνιακής Στρατηγικής την περίοδο
2024-2026**

Ημερίδα για την έναρξη λειτουργίας του Γραφείου

Ιστοσελίδα του Γραφείου

Έρευνα κοινής γνώμης για το καθεστώς των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ στην Ελλάδα

Εγχειρίδιο για την πρόσβαση στην δικαιοσύνη ΑμΨΧΚΠ με στοιχεία αυξημένης ευαλωτότητας

Έκθεση «*Η κατάσταση των δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ στην Ελλάδα - Το διακύβευμα της εργασιακής ένταξης*»

2.2. Οι δράσεις υποστήριξης και ενημέρωσης των ΑμΨΧΚΠ και των μελών του οικογενειακού / συγγενικού τους περιβάλλοντος

Η Μονάδα Ευαισθητοποίησης και Ενημέρωσης σχεδιάζει και υλοποιεί σχετικές παρεμβάσεις για κρίσιμα θέματα εργασιακών σχέσεων, κοινωνικής και επαγγελματικής ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας σύμφωνα με μία προτυποποιημένη διαδικασία που διασφαλίζει τον ολοκληρωμένο, ομοιόμορφο και ποιοτικό χαρακτήρα των παρεχόμενων υπηρεσιών σε κάθε συνηγορούμενο. Τα στάδια της διαδικασίας είναι:

---

¹¹⁸ Τα μέσα επικοινωνίας περιλαμβάνουν την ιστοσελίδα του Γραφείου, τα ΜΜΕ, τα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης και τα κοινωνικά δίκτυα (Facebook, Twitter, Youtube).

- η υποδοχή και αρχική επικοινωνία με το ΑμΨΧΚΠ ή/και το άτομο του οικογενειακού ή και συγγενικού του περιβάλλοντος¹¹⁹
- η ενημέρωση του ΑμΨΧΠ ή/και του ατόμου από το οικογενειακό ή και συγγενικό του περιβάλλον σχετικά με το είδος και το περιεχόμενο των πόρων πληροφόρησης και υποστήριξης που προσφέρει το Γραφείο Συνηγορίας
- η συλλογή και καταγραφή όλων των απαραίτητων δεδομένων και πληροφοριών που αφορούν ιδίως την εργασιακή ένταξη ή την περαιτέρω διαχείριση και ανάπτυξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας του ΑμΨΧΚΠ
- η αποτύπωση και οριοθέτηση των αναγκών πληροφόρησης, ενημέρωσης και υποστήριξης σε διαφορετικά πεδία της επαγγελματικής ένταξης και ανάπτυξης του ΑμΨΧΚΠ
- η εκπόνηση ενός Ατομικού Σχεδίου Πληροφόρησης και Ενημέρωσης με συγκεκριμένες ενέργειες για την αντιμετώπιση των αναγκών που αναδείχθηκαν στο προηγούμενο στάδιο.

ΣΤΑΔΙΟ Α. Υποδοχή και αρχική επικοινωνία με το ΑμΨΧΚΠ

Το στάδιο της υποδοχής και αρχικής επικοινωνίας με το ΑμΨΧΚΠ αποτελεί μια εισαγωγική διαδικασία διερευνητικού και προπαρασκευαστικού προσανατολισμού που αφορά τόσο τον ίδιο τον δυνητικό ωφελούμενο, όσο και το Γραφείο ως πάροχο των υπηρεσιών συνηγορίας. Για τους λόγους αυτούς, η Μονάδα οφείλει να διαμορφώσει επαρκή γνώση σχετικά με τα ατομικά χαρακτηριστικά, τις προτιμήσεις, τις επιθυμίες, τις προσδοκίες και τις ανησυχίες του ΑμΨΧΚΠ. Παράλληλα, και το άτομο που απευθύνεται στο Γραφείο Συνηγορίας πρέπει να λάβει επαρκή ενημέρωση που θα του επιτρέψει να λάβει ορθολογικές αποφάσεις.

ΣΤΑΔΙΟ Β. Η ενημέρωση του ΑμΨΧΚΠ σχετικά με τον θεσμό της συνηγορίας

Σε αυτό το στάδιο η Μονάδα διασφαλίζει την πρόσβαση του ΑμΨΧΚΠ σε εύληπτες, αξιόπιστες και περιεκτικές πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα των δράσεων συνηγορίας, προετοιμάζοντας τον ως προς την επιλογή να τις χρησιμοποιήσει.

ΣΤΑΔΙΟ Γ. Η συλλογή και καταγραφή των απαραίτητων δεδομένων και πληροφοριών

Η σύνθεση του ατομικού και επαγγελματικού προφίλ αποτυπώνει τα πορίσματα μίας διαδικασίας καταγραφής και σύνθεσης του συνόλου των πληροφοριών και δεδομένων

---

¹¹⁹ Η πρώτη επαφή των ενδιαφερομένων με το Γραφείο Συνηγορίας μπορεί να προκύψει:

- με πρωτοβουλία του ίδιου του ΑμΨΧΚΠ
- με πρωτοβουλία του οικογενειακού ή και συγγενικού του περιβάλλοντος ή του νόμιμου εκπροσώπου του
- με υποβολή αναφοράς από κάποιον ΚΟΙ.ΣΠΕ ή άλλο φορέα κοινωνικής οικονομίας.

αναφορικά με την προσωπική και επαγγελματική κατάσταση του ΑμΨΧΚΠ που περιλαμβάνουν ενδεικτικά:

- τα ατομικά του στοιχεία
- το εκπαιδευτικό του υπόβαθρο
- την επαγγελματική προϋπηρεσία του (ιστορικό απασχόλησης)
- την εμπειρία συμμετοχής του σε προγράμματα μαθητείας, (αρχικής και συνεχιζόμενης) επαγγελματικής κατάρτισης και επανένταξης.

Η συγκέντρωση των πληροφοριών για την διαμόρφωση του ατομικού και επαγγελματικού προφίλ εξασφαλίζεται μέσω συνέντευξης με το ΑμΨΧΚΠ, ενώ μπορούν να αξιοποιηθούν και άλλες πληροφορίες από το οικογενειακό ή συγγενικό περιβάλλον του. Η επιτυχημένη καταγραφή και αξιολόγηση των ανωτέρω πληροφοριών θα επιτρέψει στη Μονάδα να προσδιορίσει, με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια, το είδος της συνηγορητικής δράσης.

ΣΤΑΔΙΟ Δ. Η οριοθέτηση των αναγκών πληροφόρησης, ενημέρωσης και υποστήριξης σε διαφορετικά πεδία της επαγγελματικής ένταξης και ανάπτυξης

Η διαμόρφωση του ατομικού, επαγγελματικού και ψυχοκοινωνικού προφίλ του ΑμΨΧΚΠ επιτρέπει στα στελέχη της Μονάδας να προχωρήσουν στην κατάρτιση και αποδοχή του Ατομικού Σχεδίου Πληροφόρησης και Ενημέρωσης¹²⁰ που θα περιλαμβάνει ιδίως:

- τους προσανατολισμούς της υποστηρικτικής δραστηριότητας ανάλογα με τις ανιχνευθείσες ανάγκες και τις συμφωνηθείσες επιλογές (πληροφόρηση, ενημέρωση και συμβουλευτική)
- τα πλέον κρίσιμα πεδία πληροφόρησης και ενημέρωσης με βάση προεπιλεγμένους τομείς (εργασιακές σχέσεις, κοινωνική ασφάλιση, επαγγελματική ασφάλιση, μη ανταποδοτικές κοινωνικές παροχές, κοινωνικά πλεονεκτήματα, υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας)
- τον καταμερισμό των ρόλων και των υποχρεώσεων κάθε δρώντος
- ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των στόχων.

---

¹²⁰ Σε περίπτωση που κατά την διάρκεια υλοποίησης των σχετικών δραστηριοτήτων εντοπισθεί ανάγκη νομικής υποστήριξης του ΑμΨΧΚΠ σε θέματα εργασιακής ένταξης, η Μονάδα παραπέμπει άμεσα τον συνηγορούμενο στη Μονάδα Διαμεσολάβησης, Υπεράσπισης και Νομικής Υποστήριξης.

Πεδία του Ατομικού Σχεδίου Πληροφόρησης και Ενημέρωσης

1. Έναρξη, λειτουργία, διακοπή και λήξη της ατομικής σύμβασης εργασίας
2. Περιεχόμενο της ατομικής σύμβασης εργασίας
3. Βασικές παροχές εργοδότη
4. Οικειοθελείς παροχές εργοδότη
5. Έναρξη, λειτουργία, διακοπή και λήξη της έννομης σχέσης κοινωνικής ασφάλισης
6. Περιεχόμενο της έννομης σχέσης κοινωνικής ασφάλισης
7. Καλυπτόμενοι κίνδυνοι κοινωνικής ασφάλισης
8. Βασικές παροχές κοινωνικής ασφάλισης
9. Έναρξη, λειτουργία, διακοπή και λήξη της έννομης σχέσης επαγγελματικής ασφάλισης
10. Περιεχόμενο της έννομης σχέσης επαγγελματικής ασφάλισης
11. Καλυπτόμενοι κίνδυνοι επαγγελματικής ασφάλισης
12. Βασικές παροχές επαγγελματικής ασφάλισης
13. Περιεχόμενο και προϋποθέσεις λήψης μη ανταποδοτικών κοινωνικών παροχών (Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, Προνοιακά Επίδομα Αναπηρίας, Επίδομα Στέγασης, Επίδομα Τέκνων, Επίδομα Θέρμανσης)
14. Περιεχόμενο και προϋποθέσεις λήψης κοινωνικών πλεονεκτημάτων (πρόσβαση στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο κλπ.)
15. Περιεχόμενο και προϋποθέσεις λήψης υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας

2.3. Οι δράσεις διαμεσολάβησης και νομικής υποστήριξης των ΑμΨΧΚΠ

Η Μονάδα Διαμεσολάβησης, Υπεράσπισης και Νομικής Υποστήριξης σχεδιάζει και υλοποιεί δράσεις διαχείρισης καταγγελιών, διαμεσολάβησης και νομικής υποστήριξης των ΑμΨΧΚΠ σε κρίσιμα πεδία της εργασιακής τους ένταξης σύμφωνα με τα ακόλουθα στάδια.

ΣΤΑΔΙΟ Α. Υποδοχή και αρχική επικοινωνία με το ΑμΨΧΚΠ

Το στάδιο της υποδοχής και αρχικής επικοινωνίας με το ΑμΨΧΚΠ αποτελεί μια εισαγωγική διαδικασία διερευνητικού και προπαρασκευαστικού προσανατολισμού που αφορά τόσο τον ίδιο τον δυνητικό ωφελούμενο, όσο και το Γραφείο ως πάροχο των υπηρεσιών συνηγορίας. Για τους λόγους αυτούς, η Μονάδα οφείλει να διαμορφώσει επαρκή γνώση σχετικά με τα ατομικά χαρακτηριστικά, τις προτιμήσεις, τις επιθυμίες, τις προσδοκίες και τις ανησυχίες του ΑμΨΧΚΠ ως προς τη νομική υποστήριξη του. Παράλληλα, και το άτομο που απευθύνεται στο Γραφείο Συνηγορίας πρέπει να λάβει επαρκή ενημέρωση που θα του επιτρέψει να λάβει ορθολογικές αποφάσεις.

ΣΤΑΔΙΟ Β. Η ενημέρωση του ΑμΨΧΚΠ σχετικά με την χρήση των δράσεων νομικής υποστήριξης

Σε αυτό το στάδιο η Μονάδα διασφαλίζει την πρόσβαση του ΑμΨΧΚΠ σε εύληπτες, αξιόπιστες και περιεκτικές πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα των δράσεων νομικής υποστήριξης, προετοιμάζοντας τον ως προς την επιλογή να τις χρησιμοποιήσει.

ΣΤΑΔΙΟ Γ. Η καταγραφή των αναγκών νομικής υποστήριξης

Η καταγραφή των αναγκών νομικής υποστήριξης του ΑμΨΧΚΠ εξασφαλίζεται μέσω συνέντευξης με το ίδιο το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, ενώ μπορούν να αξιοποιηθούν και άλλες πληροφορίες από το οικογενειακό ή συγγενικό περιβάλλον του, το νόμιμο εκπρόσωπο του ή τον ΚΟΙ.ΣΠΕ που απασχολείται. Η επιτυχημένη σύνθεση και αξιολόγηση των ανωτέρω πληροφοριών θα επιτρέψει στη Μονάδα να προσδιορίσει με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια το είδος της συνηγορητικής δράσης, χρησιμοποιώντας το Έντυπο Νομικής Υποστήριξης των Δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ.

ΣΤΑΔΙΟ Δ. Η υλοποίηση των διαδικασιών νομικής υποστήριξης

Αξιοποιώντας τα πορίσματα των προηγούμενων σταδίων, η Μονάδα προωθεί το απαραίτητο πλέγμα των διαδικασιών νομικής υποστήριξης, χρησιμοποιεί το Έντυπο Νομικής Υποστήριξης των Δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ και ενεργοποιεί:

1. Διαδικασίες διαμεσολάβησης, υπεράσπισης και υποβολή Προσφυγής ενώπιον της Επιθεώρησης Εργασίας από ΑμΨΧΚΠ σε υποθέσεις βίας και παρενόχλησης στην εργασία
2. Διαδικασίες διαμεσολάβησης, υπεράσπισης και υποβολής Αναφοράς ενώπιον του Συνήγορου του Πολίτη από ΑμΨΧΚΠ σε υποθέσεις βίας και παρενόχλησης στην εργασία
3. Διαδικασίες διαμεσολάβησης, υπεράσπισης και υποβολής Αναφοράς από ΑμΨΧΚΠ ενώπιον του Συνήγορου του Πολίτη σε υποθέσεις εφαρμογής στον ιδιωτικό τομέα της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά: α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση, β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής και γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ.

3. Τα κύρια έντυπα του Γραφείου Συνηγορίας

A. Το Ατομικό Σχέδιο Ενημέρωσης και Συμβουλευτικής

Το *Ατομικό Σχέδιο Ενημέρωσης και Συμβουλευτικής*¹²¹ συμπληρώνεται από την **Μονάδα Ευαισθητοποίησης και Ενημέρωσης**, εφόσον για την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών του ΑμΧΨΚΠ είναι απαραίτητη η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών πληροφόρησης και συμβουλευτικής. Σκοπός του εντύπου, το περιεχόμενο του οποίου διαμορφώνεται από κοινού με το ΑμΨΧΚΠ (και επικουρικά από τα μέλη του οικογενειακού ή συγγενικού του περιβάλλοντος), είναι αφενός η σαφής αποτύπωση των δράσεων και των ενεργειών που πρόκειται να αναληφθούν από το Γραφείο Συνηγορίας, αφετέρου η παρακολούθηση της εξέλιξης της αναληφθείσας δράσης.

Ειδικότερα στο έντυπο καταγράφονται:

- τα ατομικά στοιχεία του ΑμΨΧΚΠ
- στοιχεία σχετικά με την οικογενειακή του κατάσταση
- πληροφορίες σχετικά με το εκπαιδευτικό υπόβαθρο και την επαγγελματική προϋπηρεσία καθώς και την υφιστάμενη επαγγελματική του κατάσταση
- πληροφορίες σχετικά με την ψυχική ασθένεια ή διαταραχή που αντιμετωπίζει
- το πεδίο επί του οποίου είναι απαραίτητη η ανάληψη δράσεων ενημέρωσης και πληροφόρησης
- το πλέγμα άλλων πηγών ενημέρωσης, πληροφόρησης και υποστήριξης
- το πλέγμα των ενεργειών ενημέρωσης, πληροφόρησης και υποστήριξης και το χρονοδιάγραμμα της υλοποίησής τους
- τα στάδια υλοποίησης των συμφωνηθέντων δραστηριοτήτων.

B. Το Έντυπο Νομικής Υποστήριξης των Δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ

Το *Έντυπο Νομικής Υποστήριξης των Δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ*¹²² συμπληρώνεται από τη **Μονάδα Διαμεσολάβησης, Υπεράσπισης και Νομικής Υποστήριξης** στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών νομικής φύσης, εφόσον οι εν λόγω υπηρεσίες κρίνονται απαραίτητες κατά την υποδοχή και αξιολόγηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων του ΑμΨΧΚΠ. Ο στόχος του εντύπου είναι η σαφής αποτύπωση των αναγκών του ενδιαφερόμενου και η καταγραφή εκείνων των ιδιαίτερων περιστάσεων, οι οποίες απαιτούν την ενεργοποίηση του Γραφείου για την προστασία των δικαιωμάτων του στο πεδίο της εργασιακής ένταξης.

Οι πληροφορίες που καταγράφονται στο έντυπο περιλαμβάνουν:

- τα ατομικά στοιχεία του ΑμΨΧΚΠ
- τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης
- την προκαταρκτική νομική αξιολόγηση του ζητήματος από τη Μονάδα

---

¹²¹ Βλ. σχετικά το Παράρτημα 1 της ανά χειράς Μελέτης.

¹²² Βλ. σχετικά το Παράρτημα 2 της ανά χειράς Μελέτης.

- τις προτεινόμενες νομικές επιλογές
- τις ενέργειες στην υλοποίηση των οποίων θα συμφωνήσουν / συναινέσουν το ΑμΨΧΚΠ, τα άτομα που τον υποστηρίζουν και το στέλεχος της Μονάδας
- το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των συμφωνηθέντων ενεργειών
- αποδεικτικά υλοποίησης των συμφωνηθέντων ενεργειών (αριθμοί πρωτοκόλλων, αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων, επισυναπτόμενα έγγραφα)
- τα αποτελέσματα υλοποίησης των παρεμβάσεων και των ενεργειών αναφοράς, καταγγελίας και νομικής υποστήριξης
- άλλες εναλλακτικές ενέργειες ή δράσεις για την ικανοποίηση των συμφερόντων και την προώθηση των δικαιωμάτων του ΑμΧΨΚΠ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Το πλαίσιο χρηματοδότησης του Γραφείου Συνηγορίας της Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.

1. Η οριοθέτηση των δαπανών του Μοντέλου Συνηγορίας

Ο Προϋπολογισμός της ανάπτυξης και εφαρμογής του Μοντέλου Συνηγορίας των ΑμΨΧΚΠ περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών που θα δεσμεύονται από την ΠΟ.Κοι.ΣΠΕ και τους Κοι.Σ.Π.Ε. για:

- την πιλοτική λειτουργία του Γραφείου Συνηγορίας ΑμΨΧΚΠ από την ΠΟ.Κοι.ΣΠΕ
- την (σταδιακή) παροχή υπηρεσιών συνηγορίας από κάθε ενδιαφερόμενο Κοι.Σ.Π.Ε.

Συνολικά, οι δαπάνες εντάσσονται σε δύο κύριες κατηγορίες.

Κατηγορία 1 - Δαπάνες της Πο.ΚΟΙ.ΣΠΕ για την οριζόντια ανάπτυξη και υποστήριξη εφαρμογής του Μοντέλου:

- Αμοιβές νέων στελεχών που θα απασχοληθούν στο Γραφείο Συνηγορίας
- Αμοιβές ad hoc εξωτερικής νομικής υποστήριξης του Γραφείου Συνηγορίας
- Άλλες δαπάνες λειτουργίας του Γραφείου (εργαλεία, βάσεις νομικών δεδομένων)
- Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης για το προσωπικό των στελεχών του Γραφείου Συνηγορίας
- Εκπόνηση προδιαγραφών για το Επαγγελματικό Περίγραμμα του *Στελέχους Συνηγορίας* ΑμΨΧΚΠ
- Σχεδιασμός και υλοποίηση του Μηχανισμού Επικοινωνίας και Ενημέρωσης της κοινής γνώμης και ειδικών κοινών
- Σχεδιασμός και εφαρμογή συστήματος εξωτερικής αξιολόγησης της λειτουργίας του Γραφείου Συνηγορίας
- Σχεδιασμός και εφαρμογή συστήματος μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου των δράσεων συνηγορίας.

Κατηγορία 2 - Δαπάνες κάθε ενδιαφερόμενου Κοι.Σ.Π.Ε. για την παροχή υπηρεσιών συνηγορίας:

- Αμοιβές νέων στελεχών που θα απασχοληθούν στο Γραφείο Συνηγορίας
- Άλλες δαπάνες λειτουργίας του Γραφείου (εργαλεία, βάσεις νομικών δεδομένων)
- Εκπόνηση και αναπαραγωγή ad hoc εντύπων για τους λήπτες που θα συμμετέχουν στην εφαρμογή δράσεων ΥΑ
- Σχεδιασμός και υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινής γνώμης και ειδικών κοινών σε τοπικό επίπεδο
- Εφαρμογή συστήματος εξωτερικής αξιολόγησης των δράσεων συνηγορίας
- Εφαρμογή συστήματος μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου των δράσεων συνηγορίας.

2. Οι πηγές χρηματοδότησης του Μοντέλου Συνηγορίας

Υπό το πρίσμα της υφιστάμενης συγκυρίας, οι πηγές χρηματοδότησης του Μοντέλου Συνηγορίας ΑμΨΧΚΠ αντιστοιχούν σε **ένα πλέγμα δημόσιων και ιδιωτικών εξωτερικών πόρων**, που περιλαμβάνουν **κατά σειρά προτεραιότητας**¹²³:

α) Πόρους της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ¹²⁴ («Ελληνικό Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027»)

β) Πόρους του Κρατικού Προϋπολογισμού

γ) Εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Το σύνολο των σχετικών πηγών χρηματοδότησης υπάγεται στους εκ του νόμου θεσμοθετημένους πόρους των Κοι.Σ.Π.Ε.¹²⁵, που περιλαμβάνουν:

α) Επιχορηγήσεις από τον Τακτικό Κρατικό Προϋπολογισμό

β) Επιχορηγήσεις από το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) για την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή άλλους διεθνείς οργανισμούς

γ) Κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων

δ) Έσοδα από την άσκηση των δραστηριοτήτων τους και

ε) Έσοδα από την εκμετάλλευση των περιουσιακών τους στοιχείων.

---

¹²³ Παράλληλα, κατά την διάρκεια υλοποίησης του Μοντέλου μπορεί να αναζητούνται συμπληρωματικές πηγές χρηματοδότησης από:

α) Πόρους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας 2021-2025

β) Πόρους από Γενικά και Ειδικά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

γ) Ιδιωτικούς πόρους στο πλαίσιο δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

γ) Ιδιωτικούς πόρους στο πλαίσιο δράσεων κοινωνικής προσφοράς από φορείς του μη κερδοσκοπικού τομέα.

¹²⁴ Το άρθρο 174 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) προβλέπει ότι, προς ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της, η Ένωση πρέπει να αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών ή νήσων, και ότι ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίδεται στις αγροτικές περιοχές, στις περιοχές στις οποίες συντελείται βιομηχανική μετάβαση και στις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, ενώ το άρθρο 175 ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ένωση στηρίζει την υλοποίηση αυτών των στόχων με τη δράση που αναλαμβάνει μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων μέσων.

¹²⁵ Βλ. σχετικά την παρ. 12 του άρθρου 12 του Ν. 2716/1999, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

A. Πόροι του ΕΣΠΑ 2021-2027

Το Υπουργείο Υγείας (ως ο αρμόδιος φορέας εποπτείας του οικοσυστήματος των Κοι.Σ.Π.Ε.) μπορεί να ενεργοποιήσει διαδικασίες χρηματοδότησης συγκεκριμένων δαπανών του Μοντέλου Συνηγορίας των ΑμΨΧΚΠ της ΠΟ.Κοι.ΣΠΕ μέσω των πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) κατά την διάρκεια εφαρμογής του Ελληνικού Εταιρικού Συμφώνου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027 (εφεξής ΕΣΠΑ 2021-2027) στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027 («Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027») που θα υλοποιηθεί σύμφωνα με τις γενικές ρήτρες του Κανονισμού 2021/1060¹²⁶ και τις ειδικές ρήτρες των Κανονισμών 2021/1057¹²⁷ και 2921/1058¹²⁸.

Το Ελληνικό ΕΣΠΑ 2021-2027 κατατέθηκε στις 12 Ιουλίου 2021 μέσω της πλατφόρμας SFC2021 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και εγκρίθηκε με σχετική Απόφαση τον Ιούλιο του 2021¹²⁹. Ενσωματώνει ένα σύνολο χρηματοδοτικών εργαλείων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων την περίοδο 2021-2027, που θα εξυπηρετήσει πέντε κύριους Στόχους Πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στο πλαίσιο των κοινών διατάξεων των ΕΔΕΤ¹³⁰:

- Στόχος Πολιτικής 1 – Μία **Εξυπνότερη Ευρώπη**, μέσω της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, του οικονομικού μετασχηματισμού και της στήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- Στόχος Πολιτικής 2 – Μία **Πιο Πράσινη Ευρώπη** χωρίς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, που εφαρμόζει τη συμφωνία του Παρισιού και επενδύει στην

---

¹²⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Σινορών και την Πολιτική των Θεωρήσεων.

¹²⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1057 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 περί ιδρύσεως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+) και καταργήσεως του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1296/2013.

¹²⁸ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1058 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής.

¹²⁹ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε στις 26 Ιουλίου 2021 την πρώτη Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης για την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027 για την Ελλάδα, την πρώτη χώρα της ΕΕ που υπέβαλε το στρατηγικό έγγραφο αναφοράς της για την υλοποίηση επενδύσεων άνω των 21 δισ. ευρώ για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή της. Η Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης καθορίζει τις στρατηγικές και επενδυτικές προτεραιότητες που θα καλυφθούν μέσω των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ). Η Συμφωνία θα υποστηρίξει βασικές [προτεραιότητες της ΕΕ](#), όπως η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση, και θα συμβάλει στην ανάπτυξη ενός νέου ανταγωνιστικού και καινοτόμου μοντέλου ανάπτυξης, προσανατολισμένου στις εξαγωγές, για τη χώρα. Βλ. σχετικά https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_21_3907.

¹³⁰ Βλ. Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060.

ενεργειακή μετάβαση, στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής

- Στόχος Πολιτικής 3 – **Μία Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη**, με στρατηγικά δίκτυα μεταφορών και ψηφιακά δίκτυα
- Στόχος Πολιτικής 4 – **Μία Πιο Κοινωνική Ευρώπη**, που υλοποιεί τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και στηρίζει την ποιοτική απασχόληση, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες, την κοινωνική ένταξη και την ίση πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη
- Στόχος Πολιτικής 5 – **Μία Ευρώπη Πιο Κοντά στους Πολίτες**, με τη στήριξη των αναπτυξιακών στρατηγικών που καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης σε όλη την ΕΕ.

Ο **πρώτος Στόχος** του Ελληνικού ΕΣΠΑ 2021-2027 αφορά στην **ανταγωνιστική οικονομία και την ψηφιακή μετάβαση**, που θα ενισχύσει δράσεις για τη διασύνδεση της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό της χώρας, την προσαρμογή της ελληνικής βιομηχανίας στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον με τη δημιουργία αξίας σε όλα τα πεδία του επιχειρείν, την ενδυνάμωση της καινοτομικής ικανότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, τη διεύρυνση του εύρους των χρηματοδοτικών εργαλείων με τη δημιουργία ενός θεσμικού περιβάλλοντος φιλικού προς τις επιχειρήσεις, και τον ψηφιακό μετασχηματισμό της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, του κράτους και της οικονομίας.

Ο **δεύτερος Στόχος** εστιάζει στο **περιβάλλον, την ενέργεια και την πολιτική προστασία**, που θα ενισχύσει δράσεις προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων.

Οι μεταφορές και τα ευρυζωνικά δίκτυα αποτελούν τον **τρίτο Στόχο**, ο οποίος εστιάζει στην ανάπτυξη ενός ασφαλούς, συνεκτικού και διαλειτουργικού συστήματος σιδηροδρομικών μεταφορών υψηλής ποιότητας, στην εξασφάλιση προσβασιμότητας και στη βέλτιστη χρήση των αυτοκινητοδρόμων, των θαλάσσιων λιμένων και των αεροδρομίων της Ελλάδας με την κατασκευή τμημάτων και συνδέσεων που απουσιάζουν από το δίκτυο και αφετέρου στην προώθηση σειράς μεσοπρόθεσμων πρωτοβουλιών και δράσεων οι οποίες στοχεύουν στη δημιουργία ενός σύγχρονου ψηφιακού περιβάλλοντος τόσο για τους πολίτες όσο και τις επιχειρήσεις της χώρας, με την υλοποίηση επενδύσεων σε ταχέα και υπερταχέα ευρυζωνικά δίκτυα, σε ανοιχτά ασύρματα δίκτυα για την πρόσβαση όλων στο διαδίκτυο, καθώς και με την ανάπτυξη σύγχρονων δικτυακών υποδομών, συμπεριλαμβανομένων των δικτύων οπτικών ινών και των δικτύων 5G.

Τέταρτος Στόχος είναι η **απασχόληση, η εκπαίδευση και η κοινωνική προστασία** (συμπεριλαμβανομένων των υποδομών υγείας και παιδείας), Στόχος εδώ είναι οι ίσες ευκαιρίες και η ισότιμη πρόσβαση στην αγορά εργασίας (ιδίως γυναικών, νέων και μακροχρόνιων ανέργων) και η κοινωνική σύγκλιση, η ποιοτική και χωρίς

αποκλεισμούς εκπαίδευση, η κατάρτιση και στη διά βίου μάθηση, η κοινωνική προστασία και η ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, η αντιμετώπιση της υλικής στέρησης και ο συστημικός εκσυγχρονισμός των αντίστοιχων θεσμών. Παράλληλα, ο συγκεκριμένος στόχος θα επικεντρωθεί στην εφαρμογή ολοκληρωμένων μέτρων που αφορούν μεταξύ άλλων τη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες και την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης και της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης.

Πέμπτος Στόχος είναι **οι ολοκληρωμένες χωρικές παρεμβάσεις και η αστική ανάπτυξη**, που δίνει προτεραιότητα στην ενίσχυση της ολοκληρωμένης κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης, με έμφαση στη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, της πολιτιστικής κληρονομιάς, του τουρισμού, κ.ά..

Οι δράσεις του ΕΣΠΑ 2021-2027 θα προωθηθούν με βάση την διάκριση ανάμεσα σε Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ) και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Κατάλογος Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027

Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ & ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΕΝΕΡΓΕΙΑ - ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗ «ΔΙΚΑΙΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΛΙΕΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ»	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Η ανάλυση του περιεχομένου του ΕΣΠΑ 2021-2027 αναδεικνύει ισχυρές δυνατότητες χρηματοδότησης συγκεκριμένων δαπανών του Μοντέλου Συνηγορίας των ΑμΨΚΠ της ΠΟ.Κοι.ΣΠΕ μέσω του Στόχου 4, που προβλέπει ότι:

*«Κεντρική επιδίωξη των παρεμβάσεων στον ΣΠ4 είναι μια πιο κοινωνική Ελλάδα μέσω της επένδυσης στο ανθρώπινο δυναμικό και της διασφάλισης ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες και αγαθά σύμφωνα με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός των θεσμών και μηχανισμών κοινωνικής αλληλεγγύης αποτελεί βασική επιλογή με στόχο την ενεργό ένταξη, τον περιορισμό της εισοδηματικής ανισότητας, του κινδύνου φτώχειας με έμφαση στην μείωση της παιδικής φτώχειας, **του κοινωνικού αποκλεισμού** και των έμφυλων **και άλλων διακρίσεων**. Η διασφάλιση αυξημένης πρόσβασης σε ποιοτικά βασικά και κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες, οι δράσεις για την αντιμετώπιση του εκπαιδευτικού και στεγαστικού διαχωρισμού των πιο ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και η ανάπτυξη υπηρεσιών φροντίδας που βασίζονται στην οικογένεια και την κοινότητα αποτελούν μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση. Παράλληλα ο εκσυγχρονισμός και η δημιουργία υποδομών κοινωνικής προστασίας στη βάση διαπιστωμένων αναγκών, αλλά και αναψυχής, τουρισμού και πολιτισμού αναμένεται να ενισχύσουν την ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία».*

Η ανάλυση του περιεχομένου του ΣΠ4 του εγκεκριμένου ΕΣΠΑ 2021-2027 οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η βασική χρηματοδότηση του Μοντέλου Συνηγορίας μπορεί να εξασφαλισθεί από πόρους του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ)¹³¹, και συγκεκριμένα από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «*ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ*»¹³², στο πλαίσιο του ειδικού στόχου ια' «*Ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, περιλαμβανομένων υπηρεσιών*

---

¹³¹ Επισημαίνεται ότι με βάση την υφιστάμενη θεσμική αρχιτεκτονική της ΕΕ για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, το ΕΚΤ μετονομάζεται σε ΕΚΤ+, επιδιώκει την υποστήριξη των Κρατών Μελών για την επίτευξη υψηλών επιπέδων απασχόλησης, δίκαιης κοινωνικής προστασίας και εκπαιδευμένου και ανθεκτικού εργατικού δυναμικού, και θα συγχωνεύσει τα ακόλουθα Ταμεία και Προγράμματα:

- το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
- την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ)
- το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας στους Απόρους (ΤΕΒΑ/FEAD)
- το Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI)
- το Πρόγραμμα για την Υγεία (για τις ευάλωτες ομάδες).

¹³² Το Ελληνικό ΕΣΠΑ 2021-2027 προβλέπει ρητώς ότι (σελ. 33):

*«Κατά κανόνα οι πόροι για τον ΣΠ4 κατανέμονται σε Τομεακά Προγράμματα, για τη χρηματοδότηση δράσεων σχετικά με: τη βελτίωση στην πρόσβαση στην απασχόληση όλων των ατόμων, την προσαρμοστικότητα επιχειρήσεων και εργαζομένων, τον εκσυγχρονισμό των θεσμών της αγοράς εργασίας και της υγείας, τη βελτίωση και ανάπτυξη των συστημάτων εκπαίδευσης, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση, **την κοινωνική συνοχή καθώς και με πιλοτικό ή/και μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα**, συμπεριλαμβανομένου του ψηφιακού μετασχηματισμού, σε όλο το πεδίο εφαρμογής του ΣΠ 4».*

που προάγουν την πρόσβαση σε στέγαση και υπηρεσιών φροντίδας με επίκεντρο τον άνθρωπο, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης· **εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, με έμφαση στα παιδιά και στις μειονεκτούσες ομάδες· βελτίωση της προσβασιμότητας, μεταξύ άλλων για τα άτομα με αναπηρίες, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης»** του ΕΚΤ+, σύμφωνα και με την ρητή πρόβλεψη του *Εθνικού Σχεδίου Δημόσιας Υγείας 2021-2025* περί χρηματοδότησης του **Εθνικού Προγράμματος Ψυχοκοινωνικής Ένταξης και Αποκατάστασης για άτομα με σοβαρά Ψυχοκοινωνικά Προβλήματα** (ΕΠΨΕΑΑΨΥΠ¹³³) από το ΕΣΠΑ 2021-2027 με 10 εκ. € για την υποστήριξη δράσεων κοινωνικής ένταξης και επανένταξης ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα που δραστηριοποιούνται στο δίκτυο των Κοι.Σ.Π.Ε. την περίοδο 2022-2026.

Β. Οι τακτικές και έκτακτες επιχορηγήσεις από τον Τακτικό Κρατικό Προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας

Συμπληρωματική πηγή χρηματοδότησης των δαπανών του Μοντέλου Συνηγορίας μπορεί να αποτελέσει ο Τακτικός Κρατικός Προϋπολογισμός του Υπουργείου Υγείας για τους Κοι.Σ.Π.Ε., με βάση τους όρους και τις προϋποθέσεις επιχορήγησης της υπ' αρ. Γ3α,β/Γ.Π.οικ.83874/2020 Κοινής Υπουργικής Απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας (ΦΕΚ 6004/Β/31.12.2020)¹³⁴, που ορίζει ως επιλέξιμες προς επιχορήγηση δαπάνες άμεσης συνάφειας με τη λειτουργία του Γραφείου Συνηγορίας της ΠΟ.Κοι.Σ.Π.Ε. (και μελλοντικά των Γραφείων Συνηγορίας των ενδιαφερόμενων Κοι.Σ.Π.Ε.):

α) οι **δαπάνες απασχόλησης προσωπικού αποκλειστικά για την υποστήριξη των εργαζομένων με αναπηρία**, είτε με μορφή εξαρτημένης εργασίας, είτε με μορφή σύμβασης έργου

β) **οποιοσδήποτε δαπάνες διοίκησης**¹³⁵, υπό την προϋπόθεση ότι απορρέουν άμεσα από την απασχόληση εργαζομένων με αναπηρία και αφορούν είτε στην ανάπτυξη νέας δραστηριότητας είτε στην επέκταση ήδη υφιστάμενης.

---

¹³³ Βλ. <https://www.moh.gov.gr/articles/health/domes-kai-drasesis-gia-thn-ygeia/ethnika-sxedia-drashs/8776-ethniko-sxedio-drashs-gia-th-dhmosia-ygeia-2021-2025?fdl=20523>.

¹³⁴ Βλ. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/upourgike-apophase-g3ab-gp-oik-83874-2020.html>.

¹³⁵ Ως δαπάνες διοίκησης νοούνται οι δαπάνες:

- απασχόλησης στελεχών
- λήψης υπηρεσιών από τρίτους εξωτερικούς συμβούλους
- λήψης υπηρεσιών για την υγιεινή και την ασφάλεια των εργαζομένων
- προμήθειας ή μίσθωσης λογισμικού και συστημάτων οργάνωσης
- διασφάλισης, ελέγχου και πιστοποίησης ποιότητας

Γ. Οι εθνικοί πόροι του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Συμπληρωματική πηγή χρηματοδότησης των δαπανών του Μοντέλου Συνηγορίας μπορεί να αποτελέσει το **Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Υπουργείου Υγείας**, με βάση τους όρους και τις προϋποθέσεις επιχορήγησης από το **Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ)**.

Το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ) θεσπίστηκε με το Ν. 4635/2019 με σκοπό την υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου συστήματος για τον σχεδιασμό, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Με το ΕΠΑ εισάγονται η μεσοπρόθεσμη στοχοθεσία και η υπαγωγή των παρεμβάσεων του ΠΔΕ σε στρατηγικούς στόχους και ιεραρχούμενες αναπτυξιακές προτεραιότητες.

Προγραμματική Περίοδος ΕΠΑ 2021-2025

Οι προγραμματικές περιόδους του ΕΠΑ έχουν πενταετή διάρκεια. Η έναρξη της πρώτης προγραμματικής περιόδου ξεκινάει την 1η Ιουλίου 2021 με την σταδιακή ενεργοποίηση των επιμέρους προγραμμάτων του έως την 31η Δεκεμβρίου 2021. Το ΕΠΑ για την προγραμματική περίοδο 2021-2025 εγκρίθηκε με την Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 38 της 31ης-8-2020 (Α' 174).

Αναπτυξιακοί Στόχοι, Προτεραιότητες και δείκτες εκροών για το ΕΠΑ 2021-2025

Το ΕΠΑ καθορίζει τις προτεραιότητες ανά τομέα πολιτικής στο πλαίσιο των εθνικών αναπτυξιακών στόχων, τους ειδικούς στόχους και δράσεις, το συνολικό και ανά πρόγραμμα προϋπολογισμό, καθώς και τα αποτελέσματα που επιδιώκονται με την εφαρμογή του.

Στο ΕΠΑ 2021-2025 ορίζονται πέντε Αναπτυξιακοί Στόχοι που αφορούν πέντε πύλωνες:

- Έξυπνη Ανάπτυξη
- Πράσινη Ανάπτυξη
- **Κοινωνική Ανάπτυξη**
- Ανάπτυξη Υποδομών
- Εξωστρέφεια.

Το ΕΠΑ προωθεί 60 Θεματικές και 2 Επιχειρησιακές Προτεραιότητες (Διοικητική Υποστήριξη, Τεχνική Βοήθεια). Ο συνολικός προϋπολογισμός του για την Πρώτη Προγραμματική Περίοδο ορίστηκε σε €10.000.000.000, ενώ μπορεί να αυξάνεται κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης & Επενδύσεων.

Πηγή: http://epa.gov.gr/?page_id=503

- μεταφοράς των εργαζομένων με αναπηρία στο χώρο εργασίας
- άσκησης δραστηριοτήτων που συνδέονται με την εργασία
- έρευνας για την προώθηση και την προαγωγή της απασχόλησης ατόμων με αναπηρία
- απόκτησης κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρία, με την προϋπόθεση της ασφάλισης των ατόμων αυτών τουλάχιστον για την κάλυψη επαγγελματικού κινδύνου, σε περίπτωση που είναι υποψήφιοι εργαζόμενοι.

Το **Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Υπουργείου Υγείας** εγκρίθηκε το 2020 με συνολικό προϋπολογισμό € 150.000.000 και διέπεται από τις ρήτρες της υπ. αρ. 124302/21.12.2020 Απόφασης του Υφυπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων «*Έγκριση Τομεακού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΤΠΑ) του Υπουργείου Υγείας στο Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ) Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025*» (ΦΕΚ 6004/Β/31.12.2020), που ορίζει - στο πλαίσιο του Ειδικού Αναπτυξιακού Στόχου 11 «*Πρόωθηση της Μεταρρύθμισης στην Ψυχική Υγεία*» - ως επιλέξιμες δαπάνες άμεσης συνάφειας με τη λειτουργία του Γραφείου Συνηγορίας της ΠΟ.Κοι.Σ.Π.Ε. (και μελλοντικά των Γραφείων Συνηγορίας των ενδιαφερόμενων Κοι.Σ.Π.Ε.):

α) δαπάνες ανάπτυξης του δικτύου των Κοι.Σ.Π.Ε.

β) δαπάνες ένταξης ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα στην αγορά εργασίας και καταπολέμησης του κοινωνικού στίγματος

γ) δαπάνες προστασίας των δικαιωμάτων ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αμίτσης Γ. (2014): *Το Συλλογικό Διακύβευμα της Ενεργητικής Ένταξης των ευπαθών ομάδων - Αναπτυξιακά Διδάγματα από την Κοινωνική Ευρώπη*, Παπαζήσης, Αθήνα

Εμμανουηλίδου Α., Λέμαν Π. και Στάσνι Π. (επ.) (2012): *Αντί της ψυχιατρικής - Εναλλακτικά μοντέλα συνάντησης με τον ψυχικό πόνο*, Νησίδες, Αθήνα

Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχιατρικής και Ψυχικής Υγείας (2016): *Η εποχή της αυτονομίας - Ένας Οδηγός για τα δικαιώματα στην Ψυχική Υγεία*, Αθήνα, [ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ by Synigoria Psydikaiomata - Issuu](#)

Κουγιουμτζής Γ. και Λουκά Δ. (επ.) (2018): *Συμβουλευτική και Συνηγορία - Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ψυχικής υγείας*, Γρηγόρης, Αθήνα

Μαλακόζη Α. και Καδόγλου Μ. (2012): *Η συνηγορία στο χώρο της ψυχικής υγείας - Μια σύγχρονη, θεωρητική προσέγγιση* (Μέρος Ι και ΙΙ), Αθήνα, www.psychografimata.com

Μητροσύλη Μ. (2012): «Τα δικαιώματα των προσώπων με προβλήματα ψυχικής υγείας», *Σύναμις*, 27(8), σελ. 9-13

Μητροσύλη Μ. (2015): *Ψυχιατρείο Λέρου και Μεταρρύθμιση - Δημόσιες πολιτικές, ίδρυμα, ασθενείς, κοινότητα*, Παπαζήσης, Αθήνα

Μπιλανάκης Ν. (2004): *Ψυχιατρική Περίθαλψη και Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ελλάδα*, Οδυσσεάς, Αθήνα

Οικονόμου Μ. και Χαρίτση Μ. (2010): «Από το στίγμα στη συνηγορία - Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πρόκληση για το χώρο της ψυχικής υγείας», *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 111, σελ. 62-67

Στυλιανίδης Σ. (επ.) (2016): *Ενδυνάμωση και Συνηγορία - Για μία Δημοκρατία της Ψυχικής Υγείας*, Τόπος, Αθήνα

Τομανάς Β. (επ.) (2014): *Ζώντας με φωνές - 50 ιστορίες ανάρρωσης*, Νησίδες, Αθήνα

Τομαράς Β. (2012): «Δικαιώματα των ατόμων με ψυχική διαταραχή και η ειδική επιτροπή ελέγχου προστασίας τους», *Σύναμις*, 27(8), σελ. 19-21

Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2003): *Συνηγορία για την Ψυχική Υγεία*, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας (Μονάδα Υποστήριξης και Παρακολούθησης «Ψυχαργώς - Β' φάση»), Αθήνα

Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2004): *Δικαιώματα Ψυχικώς Πασχόντων*, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας (Μονάδα Υποστήριξης και Παρακολούθησης «Ψυχαργώς - Β' φάση»), Αθήνα

Φυτράκης Ε. (2012): «Ανθρώπινα δικαιώματα και ψυχική υγεία: Θεσμοί προστασίας», *Σύναμις*, 27(8), σελ. 14-18

Ξενόγλωσση

Atkinson D. (1999): *Advocacy - A review*, Brighton Pavillion, Joseph Rowntree Foundation, York

Caras S. (1998): “*The Downside of the Family-Organized Mental Illness Advocacy Movement*”, *Psychiatric Services*, 49(6), 763-764

Carlisle S. (2000): “Health promotion, advocacy and health inequalities: a conceptual framework”, *Health Promotion International*, 15(4), 369-376

Dockweiler K. (2023): *Advocating for Mental Health Supports in Schools: A Step-by-Step Guide*, Routledge, London, <https://www.routledge.com/Advocating-for-Mental-Health-Supports-in-Schools-A-Step-by-Step-Guide/Dockweiler/p/book/9781032311883#>

Emmet W. (1998): “A family advocate's reply: why consumers and family advocates must work together”, *Psychiatric Services*, 49, 764-765

Fitch B. (2010): *Citizen's Handbook to Influencing Elected Officials - A Guide for Citizen Lobbyists and Grassroots Advocates*, TheCapitol.Net, Washington, D.C, <https://www.textbookrush.com/browse/Books/9781587331817?kbid=1029>

Forbat L. and Atkinson D. (2005): “Advocacy in practice - The troubled position of advocates in adult services”, *British Journal of Social Work*, 35, 321-335

Funk M. et al. (2006): “Advocacy for mental health: roles for consumer and family organizations and governments”, *Health Promotion International*, 21(1), 70-75, <https://doi.org/10.1093/heapro/dai031>

Henderson R. (2004): *Empowerment through advocacy-mental health advocacy in focus*, London, <http://www.actionforadvocacy.org.uk>

Henderson R. and Pochin M. (2001): *A Right Result? Advocacy, Justice and Empowerment*, Policy Press, London

Janson B. (2011): *Improving Healthcare Through Advocacy - A Guide for the Health and Helping Professions*, Wiley, London

Lake C. and Callbeck Harper P. (1987): *Public opinion polling - A handbook for public interest and citizen advocacy groups*, Island Press, Washington, D.C

Lustig S. (2012): *Advocacy Strategies for Health and Mental Health Professionals - From Patients to Policies*, Springer, New York

Mims D., Waddell R. and Wood N. (2021): *Community Partnering for the Advocacy for Mental Health*, Great River Learning, Dubuque, <https://www.greatriverlearning.com/product-details/2008>

Morselli P. L. (2000): “Present and future role of Mental Illness Advocacy Associations in the management of the mentally ill: realities, needs and hopes at the at the edge of the third millennium”, *Bipolar Disorders*, 2, 294-300

Morehead D. (2021): *Science Over Stigma - Education and Advocacy for Mental Health*, American Psychiatric Association Publishing, New York

Rees S. (1991): *Achieving Power - Practice and Policy in Social Welfare*, Allen and Unwin, London

Saha G. (2021): "Advocacy in mental health", *Indian J Psychiatry*, 63(6), 523-526

World Health Organization (2003): *Advocacy for mental health*, WHO, New York, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/333227>

World Health Organization (2005): *WHO Resource Book on Mental Health, Human Rights and Legislation*, World Health Organization, Department of Mental Health and Substance Abuse, Geneva

World Health Organization (2019): *Advocacy for mental health, disability and human rights - WHO Quality Rights guidance module*, WHO, New York, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/329617>

ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010): Ανακοίνωση «Εμβληματική Πρωτοβουλία στο πλαίσιο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 - Ένωση Καινοτομίας», COM (2010) 546/6.10.2010, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52010DC0546>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011): Ανακοίνωση «Η Πράξη για την Ενιαία Αγορά - Δώδεκα Δράσεις για την τόνωση της ανάπτυξης και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης», COM(2011) 206/ 13.4.2011, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:52011DC0206>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011): Ανακοίνωση «Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα - Οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στο επίκεντρο της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής καινοτομίας», COM (2011) 682/25.10.2011, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0682&from=CS>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013): Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη, Τεύχος 4, <https://www.euricse.eu/projects/social-europe-guide-social-economy-and-social-entrepreneurship/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016): Ανακοίνωση «Οι μελλοντικοί οδηγοί της Ευρώπης - Η πρωτοβουλία για τις νεοφυείς και τις αναπτυσσόμενες νέες επιχειρήσεις», COM/2016/0733/22.11.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0733>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021): Ανακοίνωση «Σχέδιο Δράσης για τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων», COM (2021)102/4.3.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:102:FIN>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021): Ανακοίνωση «Επικαιροποίηση της νέας Βιομηχανικής Στρατηγικής του 2020: Προς μια ισχυρότερη Ενιαία Αγορά για την ανάκαμψη της Ευρώπης», COM(2021) 350/5.5.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0350&from=EN>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021): Ανακοίνωση «Κοινωνικές Αγορές - Οδηγός για τη συνεκτίμηση κοινωνικών παραμέτρων στις δημόσιες συμβάσεις (2η έκδοση)», COM(2021) 3573/26.5.2021, [DocsRoom - European Commission \(europa.eu\)](https://docsroom.europa.eu)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021): Ανακοίνωση «Οικοδόμηση μιας οικονομίας στην υπηρεσία των ανθρώπων: Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία», COM(2021) 778/9.12.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0778&from=EL>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021): Ετήσια Έκθεση του 2021 για την Ενιαία Αγορά, WD(2021) 351, [EUR-Lex - 52021SC0351 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eur-lex-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0351-EN)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022): Ψήφισμα της 17ης Φεβρουαρίου 2022 που περιέχει συστάσεις προς την Επιτροπή σχετικά με ένα καταστατικό για τα ευρωπαϊκά διασυνοριακά σωματεία και τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, 2020/2026(INL), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0044_EL.html

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022): *Ψήφισμα της 6^{ης} Ιουλίου 2022 σχετικά με το Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία*, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj--b204JD_AhXRy7sIHZzeBZ4QFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Feur-lex.europa.eu%2Flegal-content%2FEL%2FTXT%2FPDF%2F%3Furi%3DCELEX%3A52022IP0288%26from%3DEN&usq=AOvVaw2XZvb2kwxrXpv0Qg-jk-xF

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022): *Έκθεση σχετικά με το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την Κοινωνική Οικονομία*, [ΕΚΘΕΣΗ σχετικά με το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κοινωνική οικονομία | A9-0192/2022 | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\)](#)

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2017): *Πρόσφατες εξελίξεις της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Βρυξέλλες, <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/recent-evolutions-social-economy-study>

Bureau of European Policy Advisers (2010): *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*, European Commission, Brussels, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/empowering-people-driving-change-social-innovation-in-the-european-union>

European Commission (2015): *A Map of social enterprise and their eco-systems in Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&LangId=en>

European Commission (2020): *Social enterprises and their ecosystems in Europe*, Comparative synthesis report, Publications Office of the European Union, Luxembourg, <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22304&langId=en>

European Commission (2021): *Impact of the European Commission's Social Business Initiative (SBI) and its follow-up actions: final report: annexes 5 to 10*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/49281>

European Commission (2022): *The State of Social Enterprise Support in Europe and Neighbouring Countries - Annual Consultation 2022-2023*, Euclid Network, [The State of Social Enterprise Support in Europe and Neighbouring Countries - Euclid Network](#)

European Commission (2023): *Proposal for a Council Recommendation on developing social economy framework conditions*, Commission Staff Working Document, COM(2023) 316/13.6.2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023DC0316>

European Commission (2023): *Summary of consultation activities Accompanying the document Proposal for a Council Recommendation on developing social economy framework conditions*, Commission Staff Working Document, COM(2023) 208/13.6.2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD%3A2023%3A208%3AFIN&qid=1686663494322>

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Το Ατομικό Σχέδιο Ενημέρωσης και
Συμβουλευτικής των ΑμΨΧΚΠ**

ΑΤΟΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΑμΨΧΚΠ

Ημερομηνίες συμπλήρωσης:

.....
.....

1. ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Όνομα:

Επώνυμο:

Φύλλο:

Ημερομηνία γέννησης:

Τόπος κατοικίας:

Κατάσταση διαμονής: Μόνος/η Με οικογένεια Σε δομή

Οικογενειακή κατάσταση: Άγαμος/η Έγγαμος/η Διαζευγμένος/η ή σε διάσταση

Επίπεδο εκπαίδευσης: Υποχρεωτική εκπαίδευση ΑΕΙ Μεταπτυχιακό

Κατάσταση απασχόλησης: Άνεργος/η Εργαζόμενος/η Μερική απασχόληση

Υφιστάμενη εργασία (εφόσον υπάρχει)

.....
.....

Θέση/καθήκοντα.....
.....

2. ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ

Ενημερωθήκατε σχετικά με τις αρμοδιότητες και τις δραστηριότητες που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Γραφείου Συνηγορίας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Γνωρίζετε άλλες πηγές πληροφόρησης, ενημέρωσης και συμβουλευτικής για τα θέματα που σας αφορούν ;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Εάν ΝΑΙ προσδιορίστε:

.....
.....
.....

Έχετε απευθυνθεί σε αυτές τις πηγές:

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Σε ποιο από τα ακόλουθα πεδία θεωρείτε ότι μπορεί να σας υποστηρίξει το Γραφείο Συνηγορίας

- Ενημέρωση και πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες ένταξης και παραμονής στην αγορά εργασίας
- Πληροφορίες και ενημέρωση σχετικά με θέματα κοινωνικής ασφάλισης
- Πληροφορίες και ενημέρωση σχετικά με την διαθεσιμότητα κοινωνικών παροχών και επιδομάτων ανάλογα με την εργασιακή κατάσταση (εργαζόμενος, άνεργος)

Περιγράψτε με τη μεγαλύτερη δυνατή λεπτομέρεια τις ιδιαίτερες ανάγκες σας

.....
.....
.....

3. ΣΧΕΔΙΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ

Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες εμπίπτουν οι δράσεις που συμφωνήθηκε να παρασχεθούν από το Γραφείο Συνηγορίας

- Παροχή πληροφοριών/ενημέρωσης
- Εξατομικευμένη συμβουλευτική

Περιγράψτε ειδικότερα το περιεχόμενο και το χρονοδιάγραμμα των ενεργειών που συμφωνήθηκε να παρασχεθούν:

.....
.....
.....
.....

4. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Περιγράψετε το περιεχόμενο της υποστήριξης που παρασχέθηκε (είδος, πηγές υποστήριξης, χρονικό διάστημα κλπ.

.....
.....
.....

Οδήγησαν οι δράσεις πληροφόρησης και ενημέρωσης στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Τεκμηριώστε σχετικά

.....
.....

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. Το Έντυπο Νομικής Υποστήριξης των
Δικαιωμάτων των ΑμΨΧΚΠ**

ΕΝΤΥΠΟ ΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΑμΨΧΚΠ

Ημερομηνίες συμπλήρωσης:

.....
.....

1. ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Όνομα: Επώνυμο:

Φύλλο: Άνδρας Γυναίκα

Ημερομηνία γέννησης: / /

Υπηκοότητα:

.....

Διεύθυνση μόνιμης κατοικίας:

.....

Κατάσταση διαμονής: Μόνος/η Με οικογένεια Σε δομή

Οικογενειακή κατάσταση: Άγαμος/η Έγγαμος/η Διαζευγμένος/η ή σε διάσταση

Επίπεδο εκπαίδευσης:

Υποχρεωτική εκπαίδευση

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

ΑΕΙ

Μεταπτυχιακό

Κατάσταση απασχόλησης:

Άνεργος/η

Εργαζόμενος/η

Μερική απασχόληση

Υφιστάμενη εργασία (εφόσον υπάρχει):

.....

Θέση/καθήκοντα: .....

2. Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Σε ποιο από τα παρακάτω πεδία θεωρείτε ότι έχετε υποστεί προσβολή των δικαιωμάτων σας:

- Εργασιακή ένταξη
- Επαγγελματική εξέλιξη / σταδιοδρομία
- Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση
- Συνθήκες και όροι εργασίας
- Βία και παρενόχληση στην εργασία
- Κοινωνική Ασφάλιση
- Επαγγελματική Ασφάλιση
- Άλλο – περιγράψτε σχετικά

Περιγράψτε με όσες δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες τα περιστατικά που θεωρείτε ότι οδήγησαν στην προσβολή των δικαιωμάτων σας.

.....
.....

Γνωρίζετε άλλες πηγές νομικής υποστήριξης για το θέμα που σας αφορά;

- ΝΑΙ   ΟΧΙ

Εάν ΟΧΙ, προσδιορίστε τις πηγές:

.....
.....

Εάν ΝΑΙ, προσδιορίστε τις πηγές:

.....
.....

Έχετε απευθυνθεί σε αυτές τις πηγές:

- ΝΑΙ   ΟΧΙ

Τεκμηριώστε σχετικά

.....
.....

3. Η ΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑΣ

Όνοματεπώνυμο στελέχους:

.....

Ημερομηνία αξιολόγησης της υπόθεσης: /   /

Εμπίπτει η υπόθεση στο πεδίο δραστηριοτήτων του Γραφείου Συνηγορίας;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Εάν ΝΑΙ, τεκμηριώστε σχετικά:

.....
.....

Εάν ΟΧΙ, πραγματοποιήθηκε ενημέρωση του ΑμΨΧΚΠ σχετικά με τις διαθέσιμες εναλλακτικές επιλογές;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

4. ΤΟ ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑΣ

Σε ποια ή ποιες κατηγορίες δράσεων εμπίπτουν οι ενέργειες που συμφωνήθηκαν από κοινού:

- Διαμεσολάβηση
- Αναφορά σε Δημόσια Υπηρεσία ή Ανεξάρτητη Αρχή
- Νομική συνδρομή ή υπεράσπιση

Προσδιορίστε ειδικά τις ενέργειες που συμφωνήθηκαν να αναληφθούν από το Γραφείο Συνηγορίας:

.....
.....
.....

Περιγράψτε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των συμφωνηθέντων ενεργειών:

.....
.....
.....

5. Η ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑΣ

Περιγράψτε αναλυτικά τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Σχεδίου Διαχείρισης της υπόθεσης:

.....
.....
.....

Καταγράψτε και επισυνάψτε έγγραφα ή άλλα στοιχεία που αφορούν την επικοινωνία με άλλους φορείς, ανάλογα με τον τύπο της δράσης που αναλήφθηκε:

.....
.....
.....

6. Η ΕΚ ΤΩΝ ΥΣΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑΣ

Οδήγησαν οι αναληφθείσες δράσεις στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα:

ΝΑΙ ΟΧΙ

Εάν ναι, περιγράψτε τα σχετικά αποτελέσματα:

.....
.....
.....

Εάν όχι, προσδιορίστε εάν προτάθηκαν στο συνηγορούμενο εναλλακτικές δράσεις:

ΝΑΙ ΟΧΙ

Περιγράψτε αναλυτικά νέες ή πρόσθετες ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν από το Γραφείο Συνηγορίας και τα αποτελέσματά τους:

.....
.....
.....

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

